

Luk

Na-kel-uri-an tovoi aLuk totoni

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke aLuk tovi vanuan rererer totah mai aPol len nəyaran san, gai itosi.

ALuk itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən bikel ur nə-nau-gati-an silat lototah mai aYesu husur nəmauran mai naʔusanan san.

ALuk itosi mōs ase?

Itosi mōs alat lotoke leləboi nakitinan husur aYesu.

Nalobulat egai ehusur as galito?

Ehusur aYesu nəboŋ toʔusan, ehusuri len nəboŋ tobubur mai nəvanuan tile gail, ale ehusuri len nəboŋ tovi tarhət salito.

Natgalenan evisi ŋai?

Nalobulat egai ikel ur nəsa tovisi len nasihau A.D. 6 vəbar A.D. 30.

Natgalenan evisi a be?

Nalobulat egai ibol husur nəsa tovisi len naut a Kalili mai a Jutea.

ALuk eʔusʔus kitev nakitinan husur nəmauran siYesu. Eus alat lotoləboi aYesu mai alat lototah maii len nauman san, alat lotoris nəsa togole mai alat lotosəsolŋ hən nəsa tokele. Ale aLuk itos gat natit ʔisi len nalobulat egai. Igol imasil ke aYesu egəm hən bidoŋ alat lotomasig, hən bilav kuv galit dan nəsaan. Egəm mōs nəvanuan ʔisi, savi naJu gail ŋai.

ALuk itos husur aYesu suʔnan aNatun Nəvanuan, toləmas bun alat lotoməsah, alat lotopar tite, alat lotomalkəkat, alat lototaŋ mai alat nəvanuan gail lotomətahun galito. Eləmas bun nəvanuan nəsaan gail, eləmas bun alatpəhaʔut mai eləmas bun alahutai. AYesu isor tas na-pul-hən-natite-an mai eʔusan husur natohan pipihəbələn aGot.

Len nagilen, aLuk itos husur aYesu nəboŋ tomat mai tole məhat dan nəmatan san. Itos nəbol husur alaruevis artosor mai aYesu len naʔisal vi Emmaus nəboŋ tole məhat dan nəmatan tia. Nəbol enan ipat len nalobulat egai ŋai, səpat len na-kel-uri-an siMattiu, siMak o siJon.

1) ALuk itos nalobulat egai mōs nəsa? (1.1-4)

2) Nəpasian siJon Baptais mai aYesu (1.5–2.52)

3) Nəpisulan siJon Baptais (3.1-20)

4) Nəbaptaisan siYesu mai nəboŋ natəmat totaltal ke aYesu tigol nəsaan (3.21–4.13)

5) Nauman siYesu len naut a Kalili (4.14–9.50)

- 6) AYesu iyar a Kalili vi Jerusalem (9.51–19.27)
 7) Nawik naməkot siYesu: nakotan mai nəmatan san (19.28–23.56)
 8) AYesu imaur tətəs (24.1-12)
 9) AYesu evisi hən nəvanuan gail. AGot ilavi vi lan nəmav (24.13-53)

Natubatan

1 ¹Ikad nəvanuan isobur tokel ur natit gail tosarpoh len gidato, hum ahai kelkel ur gail lotokele. Lutos nəsə nəvanuan gail lotorisi mai lotokel uri mai ginamito. ²Hum ke alat len natubatan lotoris natit p̄isi tovisi, ale lotogəm vi vanuan na-vi-tarhəte-an gail hən nasoruan, imaianan lukel uri mai ginamito. ³Ginau am nunau ke, ivoi ke, notokəta kitev natit p̄isi len natubatan, tuani, ale tos husuri van hən gaiug Nasub Teofilus, ⁴hən gəbələboi nakitinan husur aYesu, mai nəsə lotovusani hən gaiug. Nəbol egai imagegai:

Aḡel sua ikele ke dereh lipas aJon

⁵Nəboḡ aHerot tovi kiḡ len naut a Jutea, ikad ahai tutumav sua nahəsən aSekariah. Ikad nahəmar sua nahəsən aApijah,^a aSekariah tovi galit sua. Bareab san, nahəsən aElisapet, gai am esua len nəpasusan siAron. ⁶Gəlaru aruvoi, arunor len nəhon Nasub aGot bathut arugol husur masuḡ hən natit p̄isi tokele. ⁷Be anatularu ebuer husur aElisapet ebutoh, mai arovi haḡut tia.

⁸Boḡ sua nahəmar siSekariah loum siGot. ASekariah eum len nəhon aGot hum ahai tutumav. ⁹Hum naḡide sihai tutumav gail, lubar hən nəvat hən lotosab aSekariah hən bəpəḡas nəhai pəhas len naim siNasub aGot.^b Boḡ sua aSekariah ebis lan, ¹⁰len nəboḡ enan nabiltiluḡoh lusor tuḡ vivile. ¹¹Ale aḡel siNasub evisi həni, eil ben nəmel tutumavan tarhət nəmatu.^c ¹²Nəboḡ aSekariah toris aḡel enan, emətahw, ninen epil. ¹³Ris aḡel toke, “Sagemətahw aSekariah, husur aGot esəsəloḡ hən na-sor-tuḡ-an saḡ. Ale asoaḡ aElisapet dereh tipas anatum uluḡan. Geriḡ nəhes Jon lan. ¹⁴Ale gaiug gehəhaḡur habat mai nəloḡm tivoi masuḡ həni. Nəvanuan isobur dereh lehəhaḡur hən nəboḡ bəvisi, ¹⁵bathut tiyalyal len nəhon aGot balai. Asike emun nəwain mai nəwai todaḡ, ale tepul hən aNunun aGot nəboḡ topat sal len nabəhaḡun anan.^d ¹⁶Ale tipair təlmam hən anatun seIsraeḡ tisoḡur van hən Nasub, aGot salito.^e ¹⁷Len nanunun

^a 1.5 1Chr 24.10 ^b 1.9 Exo 30.7-8 ^c 1.11 Exo 30.1-10; 1Ki 7.48 ^d 1.15 Num 6.3

^e 1.16 Mal 2.6

mai nēdaŋan siElijah, dereh teil a mō hən Nasuḅ hən ḅipair tēlmam hən nəlōn atəmalit van hən anatulito, pair tēlmam hən nəlōn alat ləsagol husur nəsā aGot tokele, van hən naḅisal silat lotonor, lotokad namitisau hən nēmauran tonor. Imaiegai, aJon dereh teutaut hən nēvanuan gail hən lēḅeutaut vir Nasuḅ.”^f

¹⁸Beti aSekariah ikel mai aŋel ke, “Neləboi mab hən natgalegai? Husur novi haḅut tia mai asoagw evi bareab tia.”

¹⁹Aŋel isor vari ke, “Nahəsagw aKapriel^g notoil len nəhon aGot tosəvat gināu mōs nəḅisor mai gaiug, hən nəḅikel ur na-kel-uri-an tovoi hən natgalegai. ²⁰Be husur gəsadəlom nəsā notokele, gaiug dereh geḅut, gedədas geḅisor van vəbar nəḅoŋ natgalegai ḅevisi. Natit ḅisi dereh tevisi suḅan notokele.”

²¹Len nəḅoŋ enan naluḅoh lutoh vir aSekariah, ale luḅaŋ lan husur evəlo len naim siGot. ²²Nəḅoŋ tovivile, saləboi ḅisor mai galito, ale loləboii ke, eris na-kəta-risi-an sua togəm len nəməv len naim siGot, husur eḅutḅut be ike tisor len navəlan.

²³Len nəḅoŋ hən nauman sinahəmar san gail tonoŋ, eriŋ naut a Jerusalem, ivahim san. ²⁴Husur nəḅoŋ enan abareab san, aElisapet etian ale husur nahəbati torim esusuan gai gabag, ike, ²⁵“Egai nəsā Nasuḅ aGot togole mōs gināu nəḅoŋ tohəhaḅur hən gināu. Ilav kuv nahur sasa sagw notodaŋ ḅuri len nəhon nēvanuan sagw gail.”

Aŋel sua isor husur nəpasian siYesu

²⁶Ale len nahəbati toməlevtes siElisapet, aGot esəvat aŋel Kapriel vi Nasaret, navile sua a Kalili ²⁷hən ḅisor mai navensus sua, nahəsān aMeri. Ikad avan sua len nahəmar siTevit, nahəsān aJosef, ale gəlaru arukel gati ke arilah. ²⁸Aŋel ivan hən aMeri, ike, “Ivoi. Nasuḅ aGot eputsan gaiug, itoh mai gaiug.”

²⁹Be aMeri, nəlōn etuhathuh hən nasoruan en san, inau soḅuer hən namilen nasoruan aŋel tokele. ³⁰Beti aŋel ikel maii ke, “Sagemətahw Meri, aGot ehəhaḅur hən gaiug tia, eputsan gaiug. ³¹Asike idareh gaiug dereh getian, ale gipas anatum uluḅan sua, geriŋ nəhes Yesu lan. ³²Gai dereh tiyalal balai, lekisi hən anatun aGot a məhat buni, ale Nasuḅ aGot dereh tigol tilav namilen aTevit atəman ta sutuai tovi kiŋ. ³³Nəpasusan siJakop dereh litho pipihəbalan vi sutuai; nanoŋan han eḅuer.”^h

³⁴Ris aMeri tokel mai aŋel ke, “Imabe? Avan ideh səbar nibegw sal!”

³⁵Aŋel isor vari ke, “ANunun aGot dereh tegəm len gaiug, nēdaŋan siGot a məhat buni tikabut gol gaiug hum nəḅmol. Husur enan ategai geḅipasi, dereh tevi siGot, ale lekisi hən aNatun aGot. ³⁶Geris amaheam aElisapet. Alitenan am etian, ikad anatun uluḅan naut kəmas ke tovi

^f 1.17 Mal 4.5-6 ^g 1.19 Dan 8.16, 9.21; Luk 1.26 ^h 1.33 2Sam 7.12-16; Isa 9.6; Dan 7.14

bareab tia. Ale egai nahəbati san toməlevtes, gai lotokisi ke tobutoh.

³⁷Bathut aGot satətan hən ĩgɔl natideh.”ⁱ

³⁸Ale aMeri ike, “Ginau novi natəbarehreh nauman siNasuĭ. Ivoi len ginau hum gotokəmaienan.” Ale əjel ivan dani.

AMeri mai aElisapet

³⁹Sədareh aMeri ile məhat, ijad vi lan nabĭltivile sua a Jutea, naut enan tobaŋ v̄ehuh. ⁴⁰Nəboŋ tobar naut enan evi lohoim siSekariah, ike, “Ivoi,” mai aElisapet. ⁴¹Nəboŋ aElisapet tosəsəloŋ hən na-ke-ivoi-an san, anatun ekurkur len nabəhaṽun, ale aElisapet epul hən aNunun aGot. ⁴²Beti ikai habat ke, “AGot igol navoian van hən gaiug səhor alatpəhaṽut, igol navoian am van hən anatuġ gəĭpasi. ⁴³Imab hən nategai tovi-si hən ginau, ke anana siMasta sagw togəm hən ginau? ⁴⁴Husur nəboŋ notosəsəloŋ hən nadoloġ, anatugw ekurkur hən nahəhaṽuran san len nabəhaṽugw. ⁴⁵AGot gatogol navoian van hən gaiug, husur ke gaiug godəlomi ke tigel nəsa tokel gati mai gaiug.”

AMeri eputsan nahəsan aGot

⁴⁶Beti aMeri ike:

“Nəlogw eputsan Nasuĭ,

⁴⁷ Nanunugw ikemkem hən aGot sagw
gai tolav kuv ginau dan nəsaan.

⁴⁸ Husur eris natəbarehreh san tovi ut kəmas,
ale vi sutuai naur p̄isi
lekiskis ginau ke alitenan navoian topat lan.

⁴⁹ AGot todaŋ buni igol
natgalevis tovoi buni hən ginau,
gai səbən, nahəsan esəhor nəhes p̄isi.

⁵⁰ Ilolosa hən naur p̄isi ta sutuai vi sutuai
lotomətahw len nəyalalan san.

⁵¹ Eṽusan nədaŋan san hən navəlan tia,
ehut alat lotoṽiv, lumaĭp̄iriah,
alatenan lotopatpat galit məhat len nəlolito.

⁵² Isah sur alat lotoyalyal vi pən dan namilelito,
ale eputsan alat lotovi ut kəmas.^j

⁵³ Evəŋan alat lotomalkəkət, luhanukub,
avil esəvat alat lotokad natit p̄isi, luvan səselav.

⁵⁴ Evi tarhət silat a Israel lotovi vanuan san gail,
inau gati hən ĩgɔl nalolosaan mai navoian hən galito,

⁵⁵ hum tokel gati mai atəmadat gail,

ⁱ 1.37 Gen 18.14 ^j 1.52 Job 5.11, 12.19

mai aAraham mai nēpasusan san van van vi sutuai.”^k
⁵⁶AMeri itoh mai aElisapet pēpadaŋ hən nahəbati itor, beti etəlmam vahim.

Lupas aJon

⁵⁷Len nəboŋ aElisapet topas naluṃan san, ⁵⁸amahean gail mai alat lototoh pēpadaŋ həni, losəsəloŋ həni ke Nasuḃ aGot ivoi buni həni, ale lohəhəvur maii. ⁵⁹Len nəmariboŋ toməlevtor logəm hən ləḃetiv dalus anatun ale luke leriŋ nahəsən atəman aSekariah lan.^l ⁶⁰Avil anan ikai ke, “Aoa, nahəsən māu aJon!”

⁶¹Ris lotokel maii ke, “Amaheam gail, nəhes enan eḃuer len galito.”

⁶²Ale lusor len navəlalit mai aSekariah hən ləḃisəḃ nəhes aSekariah toke tekisi həni. ⁶³ASekariah isor len navəlan, eus natit hən ḃitos lan ale itosi ke, “Nahəsən aJon.” Galit pisi luḃaŋ lan. ⁶⁴Vəha-sua ŋai eləboi ḃisor tətəs, ale etuḃat hən ḃisal suh aGot. ⁶⁵Alat lototoh pēpadaŋ həni, lumaŋmaŋ, lomətəhw, mai alat a Jutea, naut enan tobaŋ vėhuh, luhol husur natgalegai. ⁶⁶Nəvanuan gail pisi lunau masuḃ hən nəsa lotosəsəloŋ həni, ale luke, “Natətai egai dereh timabe?” Husur navəlan aGot ipat tin lan.

Nəḃe siSekariah

⁶⁷Atəman aJon, aSekariah epul hən aNunun aGot beti ikel ur nəsa aGot tokel maii ke,

⁶⁸“Noputsan nahəsən Nasuḃ aGot seIsrael,

bathut egəm hən togol nəvanuan san gail lotovi slev lotomakuv,

⁶⁹ale esəvat avan sua todaŋ len nəpasusan sivanuan nauman san, aTevit,

atenan dereh tilav kuv gidato dan nəsaan sidato.

⁷⁰AGot ekəmaienan

len nabuŋon ahai kelkel ur san gail ta sutuai,

⁷¹ke atenan ḃilav kuv gidato dan aenemi sidat gail, dan navəlan alat lotomətəhun bun gidat habat.

⁷²Ilolosa hum tokel gati mai atəmadat ta sutuai ale inau gat na-kel-gati-an san tokitin,

⁷³na-kel-gati-an tota gati len nahəsən mai aAraham atəmadat ta sutuai.^m

⁷⁴hən ḃilav kuv gidato dan navəlan aenemi sidat gail hən ke datḃeum san, asike datukad namətəhwan,

⁷⁵ale datḃinor len nəhon

mai datḃivoi vəbar nagilen nəmauran sidato.

^k 1.55 Hən naves 46-55, ris 1Sam 2.1-10 ^l 1.59 Gen 17.11-12; Lev 12.3

^m 1.73 Gen 22.16-18

76 Gaiug māu anatumg,
derek lekis gaiug hən ahai kelkel ur siGot toyalyal buni;

husur dereh gaiug geil a mō hən Nasub
hən gəbeutaut hən nāpīsal san gail,ⁿ

77 hən gəbilav mai nəvanuan san gail
naləboian hən nə-lav-kuvi-an dan nəsaan
len narubatian dan nəsaan salito.

78 Nalolosaan mai navoian siGot sidato
derek tesun gidato

suḿan nəyal tovisi len nəmav,

79 teḿias alat lototoh len nəmargobut,
lotomətahw len nəmatan,

hən bēsəhar gidato len nāpīsal totəḿat.”^o

80 Ale natətai enan Jon, etibau, egəm idaŋ len nanunun. Itoh len naut
masmas toḿəbesw vəbar nəboŋ togəm visi len alat a Israel.^p

AMeri ipas aYesu

(Mat 1.18-25)

2 ¹Len nəboŋ galenan Sisa Aukustus ikel buni ke, tikad nāpuruŋan
hən nəvanuan pīsi lototoh len navəlan alat a Rom. ²Nāpuruŋan enan
evi nametəkav nəboŋ aKwirinius tovi gavna len naprovens Siria. ³Ale
galit pīsi lovi lan naut salit matmat hən ləbītos gat nahəsalito.

⁴Ŋa aJosef am eriŋ naut a Nasaret a Kalili ale evi Petlehem a Jutea
lotokisi hən nabiltivile siTevit, husur gai esua len nəpasusan siTevit. ⁵Gai
mai aMeri, tokel gati ke arḿilah, arovi Petlehem hən arḿitos gat nahəsa-
laru be aMeri pəpadaŋ hən bīpasus. ⁶Nəboŋ artotoh len naut a Petlehem,
aMeri ipasus. ⁷Ipas ahai a mō san tovi uluḿan. Eruŋ gole hən nahudhu-
kaliko gail. Eriŋi ipat len naut nəhanan sinarivatəvat gail husur nahotel
epul varirihit pīsi.^q

Aŋel mai nəvanuan nasipsip gail

⁸Len mariug enan ikad alatevis lotosuh len nəmarireu gail, lotokətkəta
təban navəshəpīsip pəpadaŋ hən naut a Petlehem. ⁹Nəboŋ lototoh mage-
nan, aŋel siNasub evisi hən galito mai namənas siNasub eḿias galito ale
lomətahw, loḿinḿinikot. ¹⁰Ris aŋel tokel mai galito ke, “Samtemətahw,
husur nukad na-kel-uri-an tovoi bīgol nəvanuan pīsi ləbīkemkem masuḿ.
¹¹Bathut daməŋai len nabiltivile siTevit lupas natətai sua bīlav kuv

ⁿ 1.76 Mal 3.1 ^o 1.79 Isa 9.2 ^p 1.80 Len nasoruan ta Kris hum ma tovi *len nanunun* o
hum ma tovi *len aNunun aGot*. ^q 2.7 Nəvanuan galevis lotokad namitisau len nasoruan
siGot lunau ke savi nahotel, be naim silat len nəbathudud siJosef. Ale naim enan ikad
naruḿ alat len nəyaran lotoləboi ləbīpat lan, be naruḿ epul tia.

nəsaan samito, gai evi aKristo, Nasuḅ, aGot totabtabuh lan. ¹²Egai natit mətḅeris ləboii lan, ke: dereh mitisaḅ natətai lotoruḅ gole hən nahudhukaliko gail topat len naut nəhanan sinarivatəvat.”

¹³Vəha-sua ḅai ikad nəbilitiluvoh hən aḅel hən nəmav lototah maii, lotoputsan aGot ke,

¹⁴“Nalotuan van hən aGot toyalyal buni,
mai len navile a pan, natəmat van hən nəvanuan ḅisi,
navoian siGot topat len galito.”

Nəvanuan nasipsip gail lovi Petlehem

¹⁵Nəboḅ aḅel gail lotoriḅ galito hən ləḅetəlmam vi lan nəmav, nəvanuan nasipsip lukel mai galit gabag ke, “Ivoi ke datevi Petlehem hən datḅeris nategai tovisi, Nasuḅ tokele mai gidato.”

¹⁶ḅa lusaḅsaḅut van, lusaḅ aMeri mai aJosef, mai amas topat len naut nəhanan sinarivatəvat. ¹⁷Nəboḅ lotorisi tononḅ, lukel ur nəsa aḅel tokel husur natətai enan. ¹⁸Ale nəvanuan ḅisi lotosəsəlonḅ hən, luḅḅaḅḅaḅ len nəsa nəvanuan nasipsip lotokele. ¹⁹Be aMeri inau gat natgalen ḅisi, len nəlon inaunau namilen. ²⁰Beti nəvanuan nasipsip lotəlmam, ale lusor sal suh nəyalyalan siGot, loputsani husur natit ḅisi lotosəsəlonḅ hən mai lotorisi. Esuḅan ḅai aḅel tokel mai galito.

Arupat amas aYesu vi lan naim siGot ale aSimeon mai aAnna arorisi

²¹Nəboḅ nəmariboḅ toməlevtor simas tononḅ, lotiv dalusi,^r ale loriḅ nəhes Yesu lan. Nəhes enan aḅel ikel uri nəboḅ aMeri satian sal.

²²Ta sutuai aMoses itos nalo husur latḅəhaḅut lotopasus ke limastoh vir nəmariboḅ tovi 40 ale legəḅ veveu tətəs len nəhon aGot. Imaienan, nəboḅ nəmariboḅ hən aMeri ḅegəḅ veveu buni tononḅ, arupat aYesu vi Jerusalem hən arḅəḅusani ke tovi siNasuḅ husur nalo siNasuḅ aGot aMoses totosi.^s ²³(Imaiegai, len nalo siNasuḅ aGot ike, “Hai a ḅo gail ḅisi lotovi uluḅan, levi siNasuḅ aGot. AGot itabtabuh len galito hən ləḅevi esan.”)^t ²⁴Ale aruvan vəpat nəman eru hən natutumavan hum nalo siNasuḅ aGot tokele ke, “nətav eru o nəḅijin eru.”^u

²⁵Len naut a Jerusalem ikad ahaḅut sua nahəsən aSimeon. Atenan inor mai ehusur kitin hən nəḅisal siGot. Itoh vir avan sua ḅevi tarhət seIsraēl, ale aNunun aGot itoh len gai. ²⁶ANunun eḅusani ke gai asike imat vəḅar ḅeris aKristo siNasuḅ, aGot totabtabuh lan. ²⁷ANunun esəhar aSimeon vabis len naim siGot. Nəboḅ anan aYesu mai atəman artopati vi lohoim hən arḅigol nəsa nalo siMoses tokele, ²⁸aSimeon ipati len navəlan ale isal suh aGot ke,

^r 2.21 Gen 17.11-12; Lev 12.3; Luk 1.31 ^s 2.22 Lev 12.2-8 ^t 2.23 Exo 13.2, 12, 15

^u 2.24 Lev 12.8. Nətav ehum navimal topəḅapəhw mai nəḅijin ehum nəhoib.

29 “Masta, ginau notovi slev sañ,
gagai nalogw ikad natəmat, riŋ ginau nimat
hum nasoruan sañ tokele,

30 husur namətagw eris ategai bilav kuv nəvanuan sañ gail vi lan
nəmauran.

31 Goutaut həni len nakətaan sinəvanuan gail pisi.

32 Gai evi nañial bēñias nañisal sañ gail mōs alat ləsavi Ju,
gai am dereh teputsan nahəsən nəvanuan sañ gail, aIsrael.”

33 Nəboŋ anan mai atəman artosəsəloŋ hən nəsa aSimeon tohol husur
aYesu, aruḗaŋ. 34 Beti aSimeon eus aGot hən bigol bivoi hən gəlaru, ale
ikel mai aMeri, anan aYesu ke, “Ategai boh dereh tigol nəvanuan tisoḗur
len naut a Israel levi ut kəmas mai teputsan nahəsən tisoḗur am. Gai
dereh tehūm natsua nəvanuan tosoḗur ləḗisor tasi balai, 35 ale gai tisor
vəhot nənanuan tosusuah len nəlon nəvanuan lotosoḗur. Meri, gaiug am,
dereh geləŋon tisa suñan naḗu tokan tosar nəloñ.”

36 Ikad ahai kelkel ur sua, nahəsən aAnna, anatvavin aFaniel, len
nahəmar siAser. Alitenan ilah len nasihau eməlvru ŋai ale asoan imat.
Egəm vi bareab tia. 37 Evi batunau vəbar nədañ han tovi 84. Gai sariŋ
naholəvat todar vis naim siGot avil ilotu len nalennəyal mai nalenmariug
pisi. Len nalotuan san, səhan, isor tuḗ ŋai. 38 Len namityal enan ŋai egəm
pəpadaŋ ale ike sipa vi təban Nasuḗ aGot, ihol husur aYesu mai alat loto-
toḗ vir aGot bilav kuv a Jerusalem^w hən bikad nəmakuvan.

39 Nəboŋ aJosef mai aMeri artogol natit pisi nalo siNasuḗ aGot tokele
tonoŋ, arotəlmam vi Nasaret, navile səlaru len naut a Kalili. 40 Natətai
etibau, egəm idaŋ. Gai epul hən namitisau hən nəmauran tonor mai
naḗide tovoi, ale aGot ivoi buni həni, eləmas buni.

AYesu len naim siGot

41 Len nasihau gail pisi anan aYesu mai atəman arovi Jerusalem hən
Nəhanan hən nəPasova.^x 42 Nəboŋ nədañ hiYesu tosəŋavur pisan eru, evi
məhat vi Jerusalem mai gəlaru suñan naḗide hən naḗiltihanan. 43 Nəboŋ
nəhanan tononŋ, lotuḗat vahim. Natətai, aYesu itoh a Jerusalem be arsa-
ləboii 44 husur arunau ke, totah mai alat lototəlmam mai gəlaru. Nəboŋ
nəyaran hən nəboŋ enan tononŋ, gəlaru arokəta doŋi len amahealar gail
mai nabubur salit gail soḗuer. 45 Ale arotəlmam vəbar naut a Jerusalem
hən arḗekəta doŋi. 46 Husur nəmariboŋ totor arusabi len naholəvat todar
vis naim siGot. Ebətah mai ahai pusan gail, esəsəloŋ hən galito ale eus
galito hən nausian gail. 47 Galit pisi lotosəsəloŋ hən aYesu, luḗaŋ len

^v 2.32 Isa 42.6, 49.6, 52.10 ^w 2.38 Len naut egai namilen a *Jerusalem* evi alat a Israel
pisi. ^x 2.41 *Nəhanan hən nəPasova* evi nəhanan seJu gail husur lohəhaḗur hən nəboŋ
aGot togol ahai a mō gail pisi silat a Ijip lumat be səbar alat a Israel. Ris Exo 12.

naləboian san mai na-sor-vari-an san. ⁴⁸Nəboŋ artorisi, aruŋaŋ ale anan ikel maii ke, “Anatugw, imabe gotogol tomaiegai hən ginaməru? Geris, atəmañ mai ginau namroləŋon isa nəboŋ namrtokəta doŋ gaiug.”

⁴⁹Gai isor mai gəlar ke, “Imabe mərtodoŋ ginau? Mərsaləboii ke, noto-toh len naim seTəmagw ŋa?”

⁵⁰Avil arsaləboi səhot nəsa tokel mai gəlaru.

⁵¹Naut kəmas, be iyar vi pan mai gəlaru vəbar naut a Nasaret, ale igol husur nəsa artokele. Anan inaunau natgalenan len nəlon. ⁵²Ale namitisau hən nəmauran tonor mai nəvide tovoi siYesu evivi məhat. Etibau am ale aGot mai nəvanuan gail lohəhəvur am tabtab həni.ʸ

Na-kel-uri-an siJon

(Mat 3.1-12; Mak 1.1-8; Jon 1.19-28)

3 ¹Len nasihau tosəŋavur pisan erim seTiperius tovi Sisa hən naut a Rom, nəboŋ aPontius Pilate tovi gavna hən naprovens Jutea, nəboŋ aHerot Antipas tovi vanuan totibau hən naut a Kalili, mai aʋan, nahəsən aFilip tovi vanuan totibau hən naut a Iturea mai a Trakonitis, mai aLisantias tovi vanuan totibau hən naut a Apilin, ²nəboŋ aAnnas mai aKaiafas artovi biltihai tutumav, nasoran siGot egəm hən aJon anatan aSekariah len naut masmas toḃəbesw. ³Ŋa aJon iyar vi lan naut piŋi todar vis Nawisel Jortan hən bikel ur napisulan egai mai nəvanuan gail ke, lipair dan nəsaan salito mai lidañ həni ke tibaptais hən galito hən narubatian dan nəsaan.

⁴Ehum ahai kelkel ur aIsaiah totoi sutuai tia husur aJon ke:

“Nadoldol sua satokai len naut masmas toḃəbesw,

‘Məteutaut hən nəpiŋsal mōs Nasuḃ,

gol nəpiŋsal san gail linor,

⁵dereh nəbur madiŋdiŋ gail piŋi tepul,

nəvehuh gail piŋi tipapav,

nəpiŋsal tohab təvōr tegəm tinor

mai nəpiŋsal tokutkutu teməsoh balai.

⁶Ale nəvanuan gail piŋi leris ləboi nəpiŋsal

hən nə-lav-kuvi-an dan nəsaan salito, aGot togolgole.’”^z

⁷Imagenan aJon ikel mai naluḃoh lotogəm hən bībaptais hən galito ke, “Anatan nəmāt gail!”^a Ase ikel nalələgauan mai gamito hən mətbigam dan nəbiltilol paŋpaŋ begəmai? ⁸Len nəmauran samito, mitiḃan hən nəvite tinor hən nəpairan samito dan nəsaan. Ale samtetubāt sor mai gamit gabag ke, ‘Asike datupanis husur aAraham evi atəmadato ta sutuai.’

^y 2.52 1Sam 2.26; Pro 3.4 ^z 3.6 Isa 40.3-5 ^a 3.7 Len naut egai nasoruan ta Kris ike nəvaipa tovi nəmāt tosa. Len nənauan seJu gail, nəmāt isa masuḃ hum natəmat toil a mō həni.

Husur nukel mai gamit ke aGot eləboi b̄ilav nəvat galegai ale gol ke legəm vi pasusan siApraham!^b ⁹AGot esuṃan nauluṃan toutaut tia hən b̄itai nəkaduhai gail hən nakuvkuv; nəhai p̄isi ləsəṽan hən nəv̄it tovoi, gai dereh titai, bubulan gail vi lan nəhab.”

¹⁰Ale naluṽoh lousi ke, “Beti namtigol nəsa?”

¹¹AJon isor var galit ke, “Avan tokad nahurabat toru, tilav tesua mai avan topar, ale avan tokad nəhanian tigol timaienan.”

¹²Alat lotovi vanuan nətaks, galevis am logəm hən ləb̄ibaptais. Ale lousi ke, “Hai p̄usan, ginamit, namtigol timabe?”

¹³Ikel mai galit ke, “Samtilav kuv nəvat tetibau səhor nəsa nəgavmen ta Rom tokele.”

¹⁴Beti nasoltia galevis lousi ke, “Be ginamit am, namtimabe?” Isor var galito ke, “Samtitaltal hən nəvanuan gail hən ləb̄ilav nəvat mai gamito, samtelibliboṅ husur galito len nakotan. Mətehəhəṽur hən naṽurp̄uran samit ḡai.”

¹⁵Len nəboṅ enan nəvanuan gail ləpul hən nə-vatvat-viri-an. Len nənauan salit lousus galit ke, “AJon, gai hum ma b̄evi aKris̄to, aGot totabtabuh lan a?” ¹⁶Ale aJon isor var galit p̄isi ke, “Nubaptais hən gamit hən nəwai ḡai. Avil avan sua todaṅ səhor ginau satogəmgəmai, ginau novi ut kəmas ḡai, nəsanor kasi hən nəb̄isah ruḃat nəhau hən naributbut san.^c Gai dereh tibaptais hən gamito hən aNunun aGot mai nəhab. ¹⁷Gai esuṃan nauluṃan topat nəhai rivrivhai tia hən b̄epəpəhun namisurhuwit dan nəbavhut tommas. Dereh tibon hən namisurhuwit len natuhim han, be tēpəṅas nasugut nawit tosa len nəhab todədas b̄imat.”^d ¹⁸ḡa len nəv̄ide tosoḃur aJon isor idaṅ mai galito, ale ikel ur na-kel-uri-an tovoi mai galito.

¹⁹Be nəboṅ aJon tosor tas nəvanuan totibau, aHerot Antipas, husur tolah mai aHerotias tovi asoan aṽan, ale nəboṅ aJon tosor tasi am husur natesasa p̄isi togole tia, ²⁰imagenan aHerot igol isa masuṽ səhor ta ṃo: ekəkol gat aJon len naim bəbaṅis.

AJon ibaptais hən aYesu
(*Mat 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹Loriṅ aJon len naim bəbaṅis a tahw, be nəboṅ nəvanuan gail p̄isi lotobaptais, aYesu am ibaptais. Nəboṅ aYesu tosor mai aGot, nəmav esəṅav, ²²aNunun aGot evi pan tokad niben suṃan nətav^e, itav len aYesu, ale nadoldol egəm len nəmav ke: “Gaiug govi ana-

^b 3.8 Jon 8.33, 37, 39 ^c 3.16 Evi slev gail lotosah ruḃat nəhau hən naributbut silat lotovi lohoim, ale naslev evi naut kəmas len nənauan salit gail. ^d 3.17 AGot ehum nəvanuan topat nəhai rivrivhai, be epəpəhun navoian dan nəsaan, ale epəṅas nəsaan len nəhab.

^e 3.22 Nətav ehum navimal toḃəhapəhw.

tugw uluṃan sagw notolomas bun gaiug, nohəhaṽur masuṽ hən gaiug.”^f

Nəbathuyah siYesu
(*Mat 1.1-17*)

²³Nəboŋ aYesu totuḽat hən nauman san, nədaṃ han evi 30. Nəvanuan gail lunau ke evi anatan aJosef,

siHeli, ²⁴siMattat,

siLevi, siMelki,

siJannai, siJosef,

²⁵siMattatias, siAmos,

siNahum, siEslu,

siNakkai, ²⁶siMaat,

siMattatias, siSemein,

siJosek, siJota,

²⁷siJoanan, siResa

siSeruppapel, siSealtiel,

siNeri, ²⁸siMelki,

siAtti, siKosam,

siElmatam, siEr,

²⁹siJosua, siElieser,

siJorim, siMattat,

siLevi, ³⁰seSimeon,

seJutah, siJosef,

siJonam, siEliakim,

³¹siMelea, siMenna,

siMattata, siNatan,

siTevit, ³²siJesse,

siOpet, siPoas,

siSalmon^g, siNahson,

³³siAmminatap, siAtmin,

siArni^h, siHesron,

siPeres, seJutah,

³⁴siJakop, seIsak,

siApraham, siTerah,

siNahor, ³⁵siSeruk,

siReu, siPelek,

siEper, siSelah,

³⁶siKainan, siArfaksat,

^f 3.22 Psa 2.7; Isa 42.1 ^g 3.32 Nalobulat galevis ta sutuai lokisi hən aSala.

^h 3.33 Nalobulat galevis ta sutuai ləsəkad siAtmin, siArni be lukad siAram ŋai.

siSem, siNoah,
 siLamek, ³⁷siMetuselah,
 siEnok, siJaret,
 siMahalaleel, siKenan,
³⁸ siEnos, siSet,
 siAtam, siGot.

Natəmat italtal ke aYesu tigoł nəsaan

(Mat 4.1-11; Mak 1.12-13)

4 ¹Nəboŋ aYesu totəlmam dan Nawisel Jortan, epul hən aNunun aGot ale aNunun esəhari len naut masmas toḇəḇesw. ²Len naut enan, len nəmariboŋ tovi 40, natəmat italtal ke aYesu tigoł nəsaan. AYesu səhan natideh, ale len naməkot hən nəboŋ galenan, nəmal ihati. ³Ŋa natəmat isor maii ke, “Gəḇevi aNatun aGot, kel mai nəvat egai ke tegəm vi bəta.”

⁴Ale aYesu isor vari ke, “Natosian siGot ike, ‘Nəvanuan edədas ḇimaur len nabəta ŋai.’”ⁱ

⁵Beti natəmat esəhari vi məhat ale eḇusan nəkantri pisi len navile a pan hən aYesu len namityal toḇidol ŋai. ⁶Ale isor mai aYesu ke, “Dereh nigol gaiug gevi Masta a məhat hən natgalenan pisi, nəyalyalan salito, nilavi mai gaiug, bathut nukad natgalenan tia ale noləboi nəḇilavi mai avan ideh notoləŋoni. ⁷Imaienan, gəḇetəŋedur, lotu hən ginau, natit pisi dereh tevi esaḇ.”

⁸AYesu isor vari ke, “Natosian siGot ike: ‘Gilotu hən Nasuḇ aGot saḇ ḇmau, gigol nalotuan van hən gai səḇon.’”^j

⁹Beti natəmat esəhari vi Jerusalem, eriŋi egilgile a məhat buni len naim siGot. Ikel maii ke, “Gəḇevi aNatun aGot, gigol gaiug gabag giteh vi pan, ¹⁰husur natosian siGot ike, ‘AGot dereh tikele hən aŋel san gail hən ləḇəkətkəta təban gaiug hən natideh satemədas gaiug.’^k ¹¹Dereh lipat gaiug vi məhat len navəlalito hən asike narieḇ ḇesəhot nəvat!”^l

¹²AYesu isor vari ke, “Ikele am ke, ‘Sagitaltal kitev nədaŋan siNasuḇ aGot saḇ ke timabe.’”^m

¹³Nəboŋ natəmat totaltal soḇuer hən aYesu, eriŋ aYesu vir nəboŋ tile tovoi am.

AYesu etubət hən nauman san

(Mat 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴Ale aYesu etəlmam vi Kalili len nədaŋan seNunun aGot, ale nəvanuan gail luhol husur gai len naut pisi todar vis naut enan. ¹⁵Eḇusan len naut nabonḇonan seJu gail, ale galit pisi lusor sal suhi len naholan salito.

ⁱ 4.4 Deu 8.3 ^j 4.8 Deu 6.13 ^k 4.10 Psa 91.11 ^l 4.11 Psa 91.12 ^m 4.12 Deu 6.16

Nəvanuan naut a Nasaret lomətahun aYesu
(*Mat 13.53-58; Mak 6.1-6*)

¹⁶Evi Nasaret, naut enan gai totibau lan, ale len nəSappat ebis len naim nəbōnōnan hum nañide san akis. Ale eil hən bēvuruŋ natosian siGot.

¹⁷Lulav nalobulat tobul maii, nalobulat ahai kelkel ur, əlsaiah totoŋ. Ale evuhe, isaḅ naut əlsaiah totoŋ ke:

¹⁸“ANunun aGot ebis len ginau,

bathut gatovəhas ginau hən bītabtabuh len ginau,

hən nəḅikel ur na-kel-uri-an tovoi mai naməsəlⁿ gail.

Gatosəvat ginau hən nəḅikel ur navivilean van hən alat lotobəbaŋis, nakətaan van hən ametbesw gail,

nəmakuvan van hən alat, nəvanuan gail lotogol tosa habat hən galito,

¹⁹mai hən nəḅikel ur nasihau

Nasuḅ aGot ḅigol ḅivoi masuḅ van hən nəvanuan san gail lan.”^o

²⁰Nəboŋ aYesu toḅuruŋi tonon, ebul gat nalobulat, ilav təlmam həni mai avanuan na-vi-tarhəte-an, ale ebətah. Nəmet pisi len naim nəbōnōnan lokəta mətaltal həni, ²¹ale etuḅat sor mai galit ke, “Daməŋai len na-səsəlon-ḅəni-an samito, natosian egai siGot imadhasarpoh.”

²²Galit pisi lusor ivoi husuri. Luḅaŋ len nasoruan togomah aYesu tokele, ale lousus galit gabag ke, “Ategai savi anatun aJosef a?”

²³Ale aYesu isor mai galit ke, “Dereh gamit mitikel nasoruan kəta egai mai ginau ke, ‘Hai rerer girer hən gaiug gimaur! Gole len naut matmat samḅ hun namtosəsəlon hən gotogole len navile a Kapernaum.’”

²⁴AYesu isor am ke, “Ganan, nukel nakitinan mai gamit ke, səkad ahai kelkel ur ideh lotohəhaḅur həni len naut a im san, lomətahuni. ²⁵Nukel nakitinan ke, len nəboŋ siElijah naut a Israel ikad nəbatunau pəhaḅut isoḅur. Len naut enan ipar us len nasihau totor mai nahəbati toməlevtes. Len naut pisi nəhanian ebuer.^p ²⁶Be aGot sasəvat aElijah van hən nəbatunau ideh ei, əo, esəvati van hən nəbatunau sual a Sərefat pəpadaŋ hən naut a Siton.^q ²⁷Ale Len nəboŋ siElisah tovi hai kelkel ur len naut a Israel, alat lotokad naleprosi lusobur, avil aGot sagol galit ideh səmaur, igol aNaaman, uleSiria ŋai imaur.”^r

²⁸Nəboŋ alat lotosuh len naim nəbōnōnan lotosəsəlon hən tokəmaie-nan, nəlolit pisi ipaŋpaŋ masuḅ. ²⁹Lule məhat, hut aYesu dan navile enan, ale səhari van hən nabuŋon hən naḅehuh, naut enan topat lan, hən ləḅibar həni vi pan. ³⁰Be aYesu egis tur len naluvoh, iyar vi tut.

ⁿ 4.18 *Naməsəl* evi avan sua topar tite, səkad nəvat, səkad nahurabat, səkad nəhanian, səkad naim. ^o 4.19 Isa 61.1-2 ^p 4.25 1Ki 17.1 ^q 4.26 1Ki 17.8-16 ^r 4.27 2Ki 5.1-14

AYesu ehut nanunun tosa
(Mak 1.21-28)

³¹Beti evi pan vi Kapernaum a Kalili ale len nəSappat eʋusan nəvanuan gail. ³²Luṕaŋ len naṕusanan san husur nasoruan san ikad nədaŋan hən namitisaui mai na-il-a-mo-an. ³³Len naim naḃonḃonan ikad nauļuṃan, nanunun nəmargobut setəmat totoh lan. Ikai habat ke, ³⁴“Wii! Imab gotuh gaiug hən ginamit, aYesu ta Nasaret? Gogəm hən gəḃigol namtebuer a? Ginau noləboi gaiug. Gaiug govi siGot gotogəm mōsi!”

³⁵AYesu isor idaŋ maii ke, “Gemədaui! Gimakuv vi tut dan atenan!” Beti natəmat igol iteh, taltaloŋ len tan rivuh len galito, ale eriŋ atenan səkad nasənahən.

³⁶Nəvanuan ṕisi lomətahw, luṕaŋ, ale lousus galit gabag ke, “Naṕusanan saganan? Len na-il-a-mo-an mai nədaŋan, gai isor idaŋ mai nanunun nəmargobut gail, ale lumakuv!”

³⁷Beti na-kel-uri-an husur aYesu iperŋan naut ṕisi todar visi naut enan.

AYesu igol nəvanuan isoḃur nibelit ivoŋəvoŋ
(Mat 8.14-17; Mak 1.29-39)

³⁸AYesu eriŋ naim naḃonḃonan, evi lan naim sivan sua nahəsən aSimon. Len nəboŋ enan anan asoan aSimon eləŋon isa masuṽ hən topud hən naməsahan, ale lous aYesu hən ḃigol ḃimaui. ³⁹Beti aYesu eil ben alitenan, ale isor idaŋ van hən naməsahan. Vəha-sua ŋai naməsahan inoŋ dani, ale ile məhat, lav nəhanian mai galito.

⁴⁰Nəboŋ namityal tomasur,^s nəvanuan gail losəhar alat lotoməsah ṕisi hən naməsahan tiltile van hən aYesu. Eriŋ navəlan gəlar len galit v̄isusua, ale lumaur, ⁴¹mai natəmat isoḃur lumakuv. Nəboŋ lotomakuv, lukai habat ke, “Gaiug govi aNatun aGot!” Be aYesu ikai tas galito ke salisor am husur loləboii ke evi aKristo, aGot totabtabuh lan.

⁴²Nəboŋ nəmav topitau, aYesu evi lan naut toḃəḃesw. Naluṽoh ludoŋi, doŋi van ale nəboŋ lotosabi, loil kəkol həni hən asike ḃeriŋ galito. ⁴³Be ikel mai galit ke, “Ginaui nimasvi lan nabiltivile tile gail am hən nəḃikel ur natohan pipihəlan aGot, bathut aGot esəvat ginaui mōsi.”

⁴⁴Beti len naim naḃonḃonan gail a Jutea, aYesu ikel ur tabtab hən nasoruan siGot.

AYesu etubət tabtabuh len ahai piṕpisul gail
(Mat 4.18-22; Mak 1.16-20)

5 ¹Boŋ sua aYesu toil tarhət nabiltiwai lotokisi hən Nabiltiwai Kennesaret. Naluṽoh loririhit garu lan hən ləḃesəsəloŋ hən naso-

^s 4.40 NəSappat seJu gail inoŋ nəboŋ namityal tomasur.

ruan siGot. ²Ale aYesu eris naḃot eru artokir tarhəwai, len naut nəvanuan nəshəiehan gail lotoriŋi. Galito lokəkak nalevlev salito. ³Isah len naḃot sivan sua nahəsən aSimon, ale eusi ke tesul həni vi lau kəkereh. Beti ebətah len naḃot, eḃusan alat lotosuh a ut.

⁴Nəboŋ tosor tonoŋ, ikel mai aSimon ke, “Rusan naḃot vi lan naut tosa-reh am, ale bar hən nalevlev hən məḃisah hən naieh.”

⁵ASimon isor vari ke, “Masta, len mariug namtohisihisi soḃuer van naut ilan. Be husur gotokəmaienan, namtibar hən nalevlev tətəs am.”

⁶Nəboŋ lotobar həni, lusəḃ naieh isoḃur lan, gol ke nalevlev etuḃat hən ḃemətar.^t ⁷Imagenan loḃilival van hən alat lotosuh len naḃot togon hən ləḃegəm susupah həni mai galito. Logəm, usan naḃot gəlar ḃisi aropul vətah bəhbəhw! ⁸Nəboŋ aSimon Pita toris natenan, iteh bathurien aYesu ike, “Givan dan ginau Nasuḃ, husur novi vanuan tosa masuḃ!”

⁹Ekəmaienan husur gai mai alat lotosuh maii, losəhoḃut hən naieh tosoḃur lotosah həni. ¹⁰AJemes mai aJon, anatun aSepeti gəlar artoḃon mai aSimon len nauman, gəlar tu arosəhoḃut. Beti aYesu ikel mai aSimon ke, “Sagemətahw; asike gosəsahieh am, daməŋai van dereh gisah hən nəvanuan gail.”

¹¹Ŋa loliv naḃot eru enan salito vahut, ale loriŋ natit ḃisi esuh, lohurus aYesu.

AYesu igol avan sua tokad naleprosi imaur

(Mat 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹²Nəboŋ aYesu totoh len nabiltivile sua, avan sua tokad naleprosi len niben kavkav egəm həni. Nəboŋ toris aYesu iteh len tan, ekəta vi pan ale eŋiri ke, “Nasuḃ, gəḃeləŋoni, goləboi gəḃigol nəḃimaur, nəḃiveveu.”

¹³Ŋa aYesu isar hən navəlan, ibari ale ikel maii ke, “Noləŋoni. Gimaur, giveveu!” Vəha-sua ŋai naleprosi ivan dani.

¹⁴Beti aYesu ikele həni ke, “Sagikel nəsa tovisi mai avan ideh. Be givan, geḃusan gaiug hən ahai tutumav. Ale geviol hən naviolan mōs natutumavan hum aMoses tokele tia hən naveveuan saḃ hən gəḃeḃusan galit ke gumaur.”^u

¹⁵Be na-kel-uri-an husur aYesu ivan van am, ŋa nəvanuan isoḃur logəm hən ləḃesəsəloŋ həni ale hən gai ḃigol galit ləḃimaur dan naməsahan salito. ¹⁶Avil aYesu eriŋ galit akis, evi lan naut toḃəḃesw səḃon ale isor mai aTəman.

AYesu igol avan sua todədas ḃerusan gai, imaur

(Mat 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷Len nəboŋ sua aYesu eḃusḃusan, ale naFarisi gail mai ahai ḃusan gail hən nalo lobətah ei. Logəm len navile ḃisi a Kalili mai a Jutea mai naut

^t 5.6 Jon 21.3-6 ^u 5.14 Lev 14.1-32

a Jerusalem. Nədaŋan siNasuḅ eḅis len aYesu hən ḅilav kuv naməsaḅan. ¹⁸Len nəboŋ enan lalumuḅan galevis lupat avan sua len nəbateh, saləboi ḅerusan gai. Luke lipati vi lohoim hən ləḅeriŋi bathurien aYesu, ¹⁹avil lohisi sobuer, naim epul hən nəvanuan varirihit. Beti loḅəlau vi məhat len navurun topapav, ludakuvi, gol naḅur lan, ale loriŋ tur hən gai mai nəbateh san vi pan. Loriŋi rivuh len naluvoh, a mo hən aYesu. ²⁰Nəboŋ aYesu toris ləboi nadəlomian salito ike, “Tegai, gaiug, nəsaan saḅ gail lumarubət.”

²¹NaFarisi gail mai ahai ḅusan gail hən nalo, nənauan salit imaie-gai ke, “Gai evi ase tosor maiegai? Inau ke tovi aGot a? Ase eləboi ḅerubət nəsaan? AGot səḅon ŋai!” ²²Be aYesu eləboi nənauan salito ale ike, “Nənauan len nəlomito satimaienan. ²³Nəḅike, ‘Norubət nəsaan saḅ gail,’ o ‘Gile məhat, giyar,’ nəsa emədmədau am?”

²⁴Imagenan nəvusan gamito ke aNatun Nəvanuan ikad nədaŋan hən ḅerubət nəsaan gail len navile a pan timaiegai....” Ale ikel mai atenan saləboi ḅerusan gai ke, “Nukel mai gaiug, gile məhat, pat nəbateh saḅ ale vahim!”

²⁵Vəha-sua ŋai ile məhat len nəholito, ipat nəsa topat lan, isal suh nəyalyalan siGot, ivahim. ²⁶Galit ḅisi lumaŋmaŋ vəsa ale lusal suh nəyalyalan siGot. Lumaŋmaŋ masuḅ, lomətahw ale luke, “Daməŋai nəsa dattorisi etile buni.”

AYesu itabtabuh len aLevi
(*Mat 9.9-13; Mak 2.13-17*)

²⁷Natgalenan tonon, husur nəboŋ enan, aYesu evivile ale eris nəvanuan nətaks sua, nahəsan aLevi, tobətah len nəpasvaləval hən nətaks. Ale ikel maii ke, “Gitah mai ginau, gehusur ginau!”^w

²⁸Ale eriŋ natit gail ḅisi ipat, ile məhat, ehusuri.

²⁹Beti aLevi eutaut hən nəḅiltihanan moḅ aYesu len naim san, ale ikad nəḅiltiluvoh hən alat lotoum suman aLevi mai galevis am luhan mai galito. ³⁰Be naFarisi gail mai ahai ḅusan salit gail hən nalo, lukel mətmətan hən aYesu mai ahai susur san gail. Luke, “Imabe məttohan, məttomun mai nəvanuan nətaks gail mai alat nəsaan am?”^x

³¹AYesu isor var galit ke, “Savi alat lotomaur lotovan hən nəvanuan nareran, be alat lotoməsaḅ ŋai. ³²Ginau nəsaḅəm hən nəḅikel alat lotonor hən ləḅipair dan nəsaan salito be noḅəm hən nəḅikele mai alat nəsaan.”

^v 5.23 Nəboŋ aYesu tokəmaienan, nəvanuan lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke namilen imaiegai ke: Avan ideh edədas ḅigol eru en ḅisi, ale nəḅike, ‘Norubət nəsaan saḅ gail,’ mətsaləboi ke lumarubət o ləsaḅmarubət. Be nəḅike, ‘Gile məhat, giyar!’ mətoləboi mətḅerisi ke imaur. ^w 5.27 Mat 9.9; Mak 2.14 ^x 5.30 Luk 15.1-2

Nausian husur nāvide silat ləsəhan

(Mat 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³Beti lukel maii ke, “Ahai susur siJon gail, nəboŋ isobūr ləsəhan hən ləbisor tuṽ, mai ahai susur sinamit, naFarisi gail, lumagenan, be esaṁ gail imabe lotohan, lotomun?”

³⁴AYesu isor var galit ke, “Nəboŋ avan sua tolah, godədas gəb̄igol nəvanuan san gail lotobon maii hən salihan. ³⁵Be dereh tikad nəboŋ hən ləb̄esəhar nauluṁan tolah dan nəvanuan san gail. Len nəboŋ enan asike luhan.”^y

³⁶Beti aYesu eṽusan, iḃol^z ke, “Səkad avan ideh totar naṽisihoh dan nahurabat veveu ale tosoḃe len nahurabat tomatu. Tagole, tamədas nahurabat veveu ale naṽisihoh asike tanor hən nahurabat tomatu. ³⁷Nəvanuan gail ləsəbir nəwain lotomadhaum həni len nahurhuwain tomatu.^a Nəvanuan tagole, ale nəwain veveu tatəvah tur lan, ale nahurhuwain tapələus. Nəwain tariv dani ale nahurhuwain təsa. ³⁸Aoa, nəvanuan gail ləb̄ir nəwain veveu len nahurhuwain veveu. ³⁹Avil səkad avan ideh tomun nəwain tomatu toləŋon toveveu husur ike, ‘Nəwain tomatu ivoi səhori,’ ale gamit mətumaienan, mətomətahun natit toveveu.”

AYesu evi masta hən nəSappat

(Mat 12.1-8; Mak 2.23-28)

6 ¹Len nəSappat sua aYesu mai ahai susur san gail luyar tur len nəmarireu hən nawit, ale ahai susur gail lotuḃat kin bur nəhavhuwit gail. Lusarsari len navələlito ale luhan namisurhuwit gail.^b ²NaFarisi galevis lousi ke, “Imabe mətugol nəsa nalo tokai tasi len nəSappat?”

³AYesu isor var galit ke, “Mətsaṽuruŋ ləboi nəsa aTevit galito lotogole nəboŋ lotomalkəkat a? ⁴Eḃis len naim nətaṽolen siGot, ale ilav nabəta tolo. Ihani ale ilavi mai lalumuṁan san.^c Be nalo ike ahai tutumav səbolit ŋai loləboi ləb̄ihani.”^d

⁵Beti aYesu ikel mai galito ke, “ANatun Nəvanuan evi masta hən nəSappat. NəSappat ipat len navəlan.”

AYesu igol avan sua, navəlan totah, imaur

(Mat 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶Len nəSappat sua tile am, aYesu evi lan naim naḃonḃonan, eṽusan. Ale ikad avan sual ei, navəlan nəmatu totah, toḡəm hum towas. ⁷NaFarisi

^y 5.35 Len nəbol ṽusan egai aYesu isor husur gai gabag tosumān nauluṁan tolah.

^z 5.36 Len naut egai aYesu ikel naṽusanan egai hən beṽusan galito ke naṽisal san iveveu, sanor hən naṽisal tomatu lotohushusuri. ^a 5.37 *Nahurhuwain* evi nahurhunani o nahurhusipsip lotobir nəwain veveu burhulon. ^b 6.1 Deu 23.25 ^c 6.4 1Sam 21.1-6

^d 6.4 Lev 24.9

gail mai ahai p̄usan gail hən nalo ludas p̄isal hən ləb̄isab̄ nəsaban ideh len aYesu hən ləb̄ikot hən̄i. Ija lokəta bunusi ke b̄igol atenan b̄imaur len nəsappat salito. ⁸Be aYesu eləboi nəsə lotonau, ale ikel mai nauluṃan tokad navəlan totah ke, “Gile məhat, il rivuh hən galit p̄isi.” Imaianan nauluṃan ile məhat ale eil ei.

⁹Beti aYesu eus galit ke, “Nous gamito, len nalo nəsə inor len nəsappat: datb̄igol navoian o nəsəan, datbetəgau gat nəmauran o datb̄igol b̄imasig?”

¹⁰Ekəta garu len galito, beti ikel mai atenan ke, “Gisar hən navəlaṃ.” Igole, ale navəlan imaur buni tətəs.

¹¹Avil galito, lopul hən nəlöl paŋpaŋ vəsə, ale lotuḃat sor utaut len galit gabag hən nəsə ləb̄igole van hən aYesu.

AYesu itabtabuh len ahai pispisul san gail lotovi 12

(Mat 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹²Len nəboŋ galenan sua aYesu evi məhat len navəhuh hən b̄isor tuṃ, ale isor mai aGot len nalenmariug kavkav. ¹³Dudulan ekis ahai susur san gail gəmai, ale ilekis hən 12 dan galito. Ekis galit hən ahai pispisul: ikad ¹⁴aSimon (tokisi am hən aPita) mai aAdru aṃan, ikad aJemes, aJon, aFilip, aPartolomiu, ¹⁵aMattiu, aTomas, aJemes anatun aAlfeus, aSimon tovi naSelot sua,^e ¹⁶aJutas anatun aJemes mai aJutas Iskariot b̄eriŋ aYesu len navəlan naenemi san gail.

AYesu eḃusan, igol nəvanuan gail lumaur

(Mat 4.23-25)

¹⁷AYesu eput vi paŋ mai galito, eil len nabəmav. Ikad naluṃoh hən ahai susur san ei mai nəvanuan tosoḃur lotogəm a Jerusalem mai naut tosoḃur a Jutea mai galevis ta Tair mai ta Siton. ¹⁸Logəm hən ləbesəsəloŋ hən̄i, ale hən gai b̄igol naməsahan salit b̄inoŋ. AYesu ehut nanunun tosa gail dan galit lotokade, ale igol na-ləŋon-isa-an salit ivoi. ¹⁹Galit p̄isi lugol risi ke libari bathut nədaŋan egəm len aYesu, igol galit lumaur.

Na-sor-ivoi-an mai na-sor-lolosa-an

(Mat 5.1-12)

²⁰AYesu ekəta ris ahai susur san gail ike:

“Gamit məttoṃidol,

navoian siGot igol gagai mətukab hən̄i

husur natoŋan pipihabəlan aGot evi samito.

²¹Gamit məttoṃmalkəkət gagai,

navoian siGot igol gagai mətukab hən̄i

^e 6.15 NaSelot evi nəvanuan len naluṃoh sua lotomətahun alat a Rom, lotoke ləb̄ib̄al mai galito.

husur dereh mitihanukub.^f
 Gamit mættotaŋ gagai,
 navoian siGot igol gagai mätukab hëni
 husur dereh mitiman.

22 “Gamit, nəvanuan gail lotomətahun bun gamito, lotokai hən gamito, lotosor viles gamito, ale lotosor mədas nahəsamit hum tosa bathut aNatun Nəvanuan mættovi esan, navoian siGot igol gagai mätukab hëni.
 23 Mitikemkem len nəboŋ enan, mätəməlmələh len nahəhaṽuran husur nakonpūrṽuran samit len nəmav gag etibau. Nəvanuan lotogol tosa hən gamit maienan, losuṁnan atəmalit ta sutuai lotogol tosa maienan hən ahai kelkel ur gail siGot.^g

24 “Avil gamit mættokad natit tosoḅur, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat

husur nəsa mættokade evi hən nəboŋ ta daməŋai ŋai.

25 Gamit mættokad nəhanian tosoḅur gagai, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat

husur dereh mitimalkəkət.

Gamit mættoman gagai, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat

husur dereh nəlomit tisa, mititaŋ.

26 “Gamit, mətḅeum ṁos nəvanuan ṽisi ləḅisal suh gamito, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat, husur atəmalit ta sutuai lugol maienan hən ahai kelkel ur gəgəras gail.”

Geləmas bun aenemi saṁ gail

(Mat 5.38-48, 7.12a)

27 AYesu eḅusan am ike, “Samtimaienan. Nukel mai gamit mættosə-səloŋ hən ginau ke: Məteləmas bun aenemi samit gail, gol tivoi van hən alat lotomətahun bun gamito, 28 us aGot hən ḅigol navoian van hən alat lotosor mədas gamito, sor tuṽ ṁos alat lotogol tosa hən gamito. 29 Avan ideh ḅiṽos nətarhoṁ, gipair hən nətarhoṁ togon van hëni. Avan ideh ḅilav nahurabat naut susus saṁ, gidaṁ hëni ke tilav nəhai susun saṁ am. 30 Geviol mai galit ṽisi ləḅeus gaiug hən natideh, ale avan ideh ḅilav natideh saṁ, sageusi ke tilav təlmam hëni. 31 Naṽide mættoləŋoni ke nəvanuan gail ligole van hən gamito, mitigol naṽide enan van hən galito.

32 “Mətḅeləmas bun ŋai alat lotoləmas bun gamito, savi natideh. Husur ke alat nəsaan am loləmas bun alat lotoləmas bun galito. 33 Mətḅivoi ŋai hən alat lotovoi hən gamito, savi natideh. Bathut alat nəsaan am lugol tomagenan. 34 Mətḅidaṁ hən nəvat ŋai mai alat mættonau ke ləḅisar gele, savi natideh. Alat nəsaan am ludaṁ hən nəvat mai galit gabag, hən ləḅisar

^f 6.21 Ta sutuai naJu gail luke malkəkət, be namilen evi malkəkət hən naləboian siGot mai nagolean hən nəsa aGot tokele. * 6.23 2Chr 36.16; Uman 7.52

gel nəkabut p̄isi. ³⁵Be ivoi ke gamit m̄ətetile. M̄əteləmas bun aenemi samit gail, mitivoi hən galito. Mitidaṁ hən nəvat mai galito, be samtitoḥ vir nə-sar-gele-an. M̄ətbimaienan, dereh aGot tilav nakonp̄urp̄uran totibau mai gamito ale m̄ətegəm vi anatan aGot toyalyal buni. Bathut gai ivoi hən alat ləsasipa vi tēban mai nəvanuan nəsaan gail. ³⁶Nəlomit timastarijs nəvanuan gail suṁan aTəmamit len nəmav nəlon totarijs galito.”

Gikel nakitinan husur nəvanuan p̄isi

(Mat 7.1-5)

³⁷AYesu isor am ke, “Samtike nəvanuan tile isa ale aGot asike ike m̄ətusa. Samtisaḥ səhoti ke nəvanuan tile timaspanis. Imagenan aGot asike isaḥ səhoti ke gamit mitimaspanis. M̄əteruḥat nəsaan nəvanuan togole hən gamito, imagenan dereh aGot teruḥat nəsaan samito. ³⁸M̄əteviol, imagenan dereh aGot teviol mai gamito. Gai dereh teviol hən tisobur mai gamito, teirir həni, tepul səsəhov variviriv. Bathut m̄ətbeviol habat o m̄ətbeviol kəkereh, aGot teviol magenan mai gamito.”

³⁹AYesu epusan am, ibol maiegai ke: “Ametbesw eləboi besəhar ametbesw togon a? Aoa, gələr p̄isi dereh aripal suluvi, ariteh len nəbur. ⁴⁰Ahai susur, satibau səhor ahai p̄usan san, be avan ideh toləboi səhot p̄is naḥusanan sihai p̄usan san, dereh tesuṁan gai.

⁴¹“Husur nəsa gotokəta kot nakumashəhai len namətan aṁaṁ, be gəsənou nabiltitarhai len namətaṁ? ⁴²Imabe gotoke, ‘Wawa, nidakuv nakumashəhai dan namətaṁ,’ nəboḥ gotokad nətarhai gəsarisi len namətaṁ? Gaiug gotovi vanuan gəgəras, gilav kuv nətarhai dan namətaṁ bai. Gəbigole binəḥ nakətaan saṁ dereh timasil tinor hən gəbidakuv nakumashəhai dan namətan aṁaṁ.

Nəhai mai nəvite

(Mat 7.16-20, 12.33-35)

⁴³“Nəhai tovoi səṁan hən nəvit tosa. Nəhai tosa səṁan hən nəvit tovoi.

⁴⁴Goris ləboi nəhai ideh nəboḥ gotoris nəvite. Nəvanuan gail ləsavərus nəvit tovoi hun nafik o nakrep len nəhau tosa tokad nasunite.^h

⁴⁵Nəvanuan tovoi igol navoian len navoian topul len nəlon, mai nəvanuan tosa igol nəsaan len nəsaan topul len nəlon. Bathut, nəsa nəvanuan tokele, evivile len nəsa topul səsəhov len nəlon.

Nəvanuan na-um-im-an eru

(Mat 7.24-27)

⁴⁶“Mətokis ginau ke, ‘Masta, Masta,’ be mətəsgol nəsa notokele. Imabe?

⁴⁷Nəvanuan p̄isi lotogəm hən ginau, lotosəsəloḥ hən nasoruan sagw mai

^h 6.44 Nəhau enan ehun nəbulgəgau.

lotogole, lumaiegai ke: ⁴⁸Ehum avan sua toum hən naim, tokir sareh ale toriŋ nəpaudesen len nəvat mot. Nəboŋ nilev togəmai, nawisel tovi məhat, iŋvas naim be sakur həni husur eum həni idanŋ habat. ⁴⁹Be avan ideh tosəsəloŋ hən nasoruan sagw ale sagole, esuŋman avan sua toum hən naim topat len tan, nəpaudesen toŋbuer. Nəboŋ nawisel tolev, toŋvas naim enan, vəha-sua ŋai erus, iteh vəmasirsir.”

Nadəlomian hən nasoltia sua

(Mat 8.5-13)

7 ¹Nəboŋ aYesu tokəmaienan tononŋ, ibar naut a Kapernaum. ²Len naut enan ikad nasenturion sua tokad naslev. Nasenturion enan inau ke naslev san tovoi habat. Be naslev eməsah, hum ma bəməsol. ³Nasenturion esəsəloŋ hən nasoruan husur aYesu, ale esəvat alat evis lotoil a mō hən naJu gail van həni hən ləbēusi ke, tegəm hən bīgol naslev san timaur. ⁴Nəboŋ lotogəm hən aYesu, loŋiri ke, “Bathut atenan inor, ivoi hən gəbīgol nategai mōsi, ⁵husur eləmas bun nəvanuan sadit gail, ale eum hən naim nəbōnbonan sinamito.”

⁶ŋa aYesu ivan mai galito. Nəboŋ pəpadaŋ hən bībar naim enan, nasenturion esəvat esan gail hən ləbikel maii ke: “Nasuŋ, ivoi ke sagegəm pəpadaŋ am, husur ginau nəsanor kasi hən gəbēbis lohoim sagw. ⁷Imaiehan nunau ginau ke, nəsanor kasi hən nəbēbubur mai gaiug. Avil gəbīkele ke naslev sagw bīmaur, dereh timaur. ⁸Nokəmaienan husur ginau nutoh pipihabəlan alat lotoil a mō hən ginau, ale nasoltia gail lutoh pipihabəlagw. Nəbikel mai tosua ke, ‘Givan,’ dereh tivan; nəbikel mai sual am ke, ‘Gegəmai,’ dereh tegəmai. Nəbikel mai naslev sagw ke, ‘Gigol nategai,’ ale dereh tigole.”

⁹Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ həni, iŋpaŋ lan. Ipair van hən naluŋvoh lotohu-suri ale ike, “Nukel mai gamit ke; nəsəsəb nadəlomian todaŋ maiegai len alat seIsrael.”

¹⁰Beti alat sinasenturion, gai tosəvat galito, lotəlmam vahim ale lusabi ke naslev imaur buni.

AYesu igol anatan uluŋman sibatunau ile məhat dan nəmatan

¹¹Pelan han aYesu evi Nain, navile sua. Ale ahai susur san gail mai nabīltiluŋvoh lutah maii. ¹²Nəboŋ aYesu toyar pəpadaŋ hən nametləkau hən navile, alat a Nain lupat naluŋman sua tomat vivile, tovi aŋvisusua sinan. Lupati len nəmel. Anan evi batunau, ale nabīltiluŋvoh a Nain luyar mai alitenan. ¹³Nəboŋ Nasuŋ toris alitenan, nəlon itaŋisi ale ike, “Sagitaŋ.”

¹⁴Beti ivan, ibar nəmel nəmatan, ale alat lotopati loil. Ike, “Mantuhmar, nukel mai gaiug, gile məhat!” ¹⁵Ale nəmantuhmar ebətah məhat, etubət sor. Beti aYesu eviol həni mai anan.

¹⁶ Galit p̄isi lomətahw, lumaŋmaŋ ale lusor sal suh nəyalyalan siGot ke, “Ahai kelkel ur sua toyalyal evisi hən gidato!” Lusor am ke, “AGot egəm hən b̄evi tarhət sidato, nəvanuan san gail.”

¹⁷ Na-kel-uri-an egai husur aYesu iperŋan naut p̄isi a Jutea mai naut p̄isi todar visi.

AYesu mai aJon Baptais

(Mat 11.2-19)

¹⁸ Ahai susur siJon gail lukel ur natgalen p̄isi maii. Ale ekis galit eru, ¹⁹ esəvat gəlaru van hən Nasuḅ hən arḅeusi ke, “Gaiug govi nəvanuan togəmgəmai o ivoi ke namtitoh vir sual am?” ²⁰ Nəboŋ artogəm həni, arousi ke, “AJon Baptais esəvat ginaməru gəm hən gaiug, eusi ke, ‘Govi nəvanuan togəmgəmai o ivoi ke namtitoh vir tile am?’ ”

²¹ Len nəboŋ enan ŋai aYesu igol nəvanuan isoḅur lotokad naməsa-han tiltile lumaur, igol galevis, nanunun nəmargobut gail lumakuv dan galito. Ale ilav nakətaan mai nametḅesw isoḅur. ²² Imagenan isor var gəlaru ke, “Məretəlmam ale kel mai aJon nəsa mərtorisi mai mərtosə-səloŋ həni: ametḅesw gail lukad nakətaan, alat narielit togau luyar, alat lotokad naleprosi lumaur, luveveu, nədariŋ ḅulḅulol gail losəsəloŋ mai alat lotomat lule məhat dan nəmatan. Ale alat lotopar tite losəsəloŋ hən na-kel-uri-an tovoi.ⁱ ²³ AGot tigol tivoi hən avan ideh sateh dan nadəlo-mian len ginau sil nəsa notogole.”

²⁴ Nəboŋ ahai pispisul siJon artovan, aYesu etuḅat sor husur aJon mai naluḅoh ke, “Nəboŋ məttovi lan naut masmas toḅḅesw, mətuvan varis nəsa? Nəviliol nəlan toḅuvi tokurkur a?^j Aoa! ²⁵ Bəbuer, mətuvan hən mətḅeris nəsa? Nəluḅman tosun nahurabat nəvat halit totibau a? Aoa! Alat lotosun nahurabat tomaiənan, lotokad nakontit p̄isi, galit losuh len nəḅiltiim sekiŋ gail! ²⁶ Bimaiənan, mətuvan hən mətḅeris nəsa? Ahai kelkel ur sual a? Evoi, nukel mai gamit ke savi ahai kelkel ur ŋai, iyalyal səhor ahai kelkel ur. ²⁷ Atenan evi nəvanuan natosian siGot tokel husuri ke: ‘Geris! dereh nesəvat ahai pispisul sagw a m̄o hən gaiug toutaut hən nəḅisal saḅ m̄os gaiug.’^k

²⁸ “Nukel mai gamit ke, səkad avan ideh nəpəhaḅut topasi, tosəhor aJon; Be len alat lototoh pipihəbələn aGot, galit ideh tovi ut kəmas iyal səhor aJon.”

²⁹ (Galit isoḅur mai galevis lotovi nəvanuan nətaks aJon tobaptais hən galit tia, nəboŋ lotosəsəloŋ hən aYesu, lukel ləboii ke, nəḅisal siGot inor. ³⁰ Avil nəFarisi gail mai alat lotokad namitisau hən nalo, aJon səbaptais hən galito, lomətahun p̄is nəḅisal siGot mai nələŋonian siGot m̄os galito.)

ⁱ 7.22 Isa 35.5-6; 61.1 ^j 7.24 Len naut egai hum ma tosor husur nəvanuan todidimair, togəgel hən nənanuan akis. ^k 7.27 Mal 3.1

³¹AYesu isor am, ike, “Ale naur ta daməŋai lumabe? Noləboi nəb̄ike lohūm nəsa? ³²Losuṃan alahutai lotobətah len nəmaket lotokai van hən galit gabag ke, ‘Namtoṽun nab̄uvimal ṃos gamito be mət̄səsav; namtokəkai hən nəb̄e nəmatan be mət̄sətaŋ!’ ³³Logəgel hən nənauan salit tabtab. Nokəmaienan husur nəboŋ aJon Baptais togəmai, səhan nabəta, samun nəwain, be mətuke, ‘Ikad natəmat.’ ³⁴Avil aNatun Nəvanuan egəmai, ihan, emun, be mətuke, ‘Məteris! Nauluṃan tohan təməhav, tomun vatərog. Itah mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail!’ ³⁵Be alat lotohusur nəp̄isal siGot hən namitisau hən nəmauran tonor, nəmauran salito eṽusani ke nəp̄isal siGot ekitin.”

AYesu erub̄at nəsaan sep̄haṽut tosa

³⁶Ikad naFarisi sua, nahəsan aSimon, tous aYesu hən b̄ihan maii, ale aYesu eḃis lohoim san, ipat tarhəgarin hən b̄ihan. ³⁷Nəboŋ nap̄əhaṽut nəsaan sua len nab̄iltivile enan tosəsəloŋ həni ke aYesu tohan len naim siFarisi enan, ipat nab̄otel nəhai pəhas van hən aYesu. ³⁸Eil pəpadaŋ hən narien, itaŋ. Nəboŋ totaŋ, namətarur san iteh len nalohrien aYesu gol arumosmos. Beti igargar narien hən navurun, esuṃ narien ale eḃir nəhai pəhas len narien gəlaru. ³⁹NaFarisi tous aYesu hən b̄ihan, eris natenan. Nəboŋ torisi inau len gai səb̄on ke, “Ategai tavi ahai kelkel ur, taləboi as tobari, ale taləboi am naṽide san ke alitenan evi pəhaṽut nəsaan.” ⁴⁰AYesu isor vari ke, “Simon, nukad natesua hən nəb̄ikel mai gaiug.” ASimon ike, “Hai p̄usan, kele.”

⁴¹AYesu iḃol həni ke, “Ikad alaruevis. Arukabut hən nəvat sivan sua todaṃ həni mai gəlaru. Sua ikabut hən natenarius¹ tovi 500, togon ikabut hən 50. ⁴²Gəlar p̄isi arsəkad nəvat hən arb̄isar gele, ŋa gai ikas kuv nəkabut səlaru. Imaienan, gəlar ta be eləmas buni səhor togon?”

⁴³ASimon isor vari ke, “Hum ma atenan, nəvanuan tokas kuv nəkabut san totibau səhor togon.” AYesu ike, “Gokitin.”

⁴⁴Beti ipair van hən nap̄əhaṽut ale ikel mai aSimon ke, “Geris alitegai? Nəboŋ notobis lohoim saṃ gəsəlav nəwai hən nəb̄ekəkas nariegw, wake namətarur selitegai igol nariegw imosmos həni ale igargari hən navurun. ⁴⁵Gəsasuṃ nətarhogw hən na-ke-ivoi-an hən notogəmai, wake nəboŋ notobis lohoim, alitegai sasib hən tosuṃ nariegw gəlaru. ⁴⁶Gəsavəhas nəkadugw hən naoil hən naoliv hum naṽide sidato, wake gai eḃir nəhai pəhas len nariegw gəlaru. ⁴⁷Bathut natgalenan, nukel mai gaiug ke, nəsaan san gail lotosobur lumaruḃat tia, imaienan gai eləmas masuṽ hən ginau. Avil nəvanuan, nəsaan san tokəkereh tomaruḃat, gai eləmas bun ginau, be tokəkereh ŋai.”

⁴⁸Beti aYesu ikel mai alitenan ke, “Nəsaan saṃ gail lumaruḃat.”

¹ 7.41 *Natenarius* evi nəvat nap̄urp̄uran hən nauman hən nəmariboŋ tosa.

⁴⁹Be alat lototoh maii len nəhanan ei lusor mai galit gabag ke, “Ase gagai, torubāt nəsaaan gail tu maiegai?”

⁵⁰Ale aYesu ikel mai alitenan ke, “Nadəlomian sañ gatolav kuv gaiug dan nəsaaan sañ gail. Givan, natəmat tipat len nəloñ.”

Latpəhəvut lototah mai aYesu

8 ¹Nəboŋ tonon, aYesu iyar tur len navile gail mai nabiltivile gail. Ikel ur na-kel-uri-an tovoi husur natohan pipihabəlan aGot. Ahai pispisul lotovi 12 lutah maii. ²Nəpəhəvut galevis, aYesu togol galit lotomaur dan nanunun nəmargobut mai naməsahan, galit am lutah maii. Lovi: aMeri ta Maktala, nanunun nəmargobut toməlevru lotomakuv dani tia; ³aJoanna asoan aKusa toil a mō hən naim siHerot Antipas tovi kiŋ; aSusanna; mai isoḅur am. Latpəhəvut galenan, len nəsa lotokade, loviol kəmas hən nəvat salito mōs aYesu mai nəvanuan san gail.

AYesu ibol husur namisurhuwit

(Mat 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴Nəboŋ naluḅoh hən navile galevis lotogəm hən aYesu, luḅonḅon, ale ikel nəḅol pusan ke, ⁵“Avan sua tomabmabul namisurhut gail ivan vabubulan namisurhuwit han. Nəboŋ tobubulani maienan, galevis luteh len naḅisal; nəvanuan gail lupal gat gail ale nəman naməsav luhan pisi. ⁶Galevis luteh len naut tobaŋ vat. Nəboŋ lototov, lumayoh husur nəwai eḅuer len naut enan. ⁷Galevis luteh rivuh len nəharhəhau tokad nasunite. Nəboŋ artotov, nəhau eruŋ gut bun nawit. ⁸Namisurhuwit galevis am luteh len nətan tokənoh. Lutov ale sədareh luḅan vəha-100 len nəsa nəvanuan tomabule.” Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ikai ke, “Avan ideh tokad nədariŋan hən besəsəlon, tesəsəlon m̄au!”

AYesu ikel nəḅol pusan mōs nəsa?

(Mat 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹Ahai susur san gail lousi ke tikel namilen nəḅol pusan enan. ¹⁰Ike, “AGot idaḅ hən tia hən məḅbeləboi nəsa tosusuah husur natohan pipihabəlan aGot, avil nusor mai alatevis tile am hən nəḅol pusan hən ke, “naut kəmas ləḅəkəta, kəta, ləsəkəta ləboi nəsa aGot togole; naut kəmas ləḅəsəsəlon, səsəlon, ləsəsəsəlon ləboi nəsa aGot togole.”^m

AYesu isor vəsvəsai nəḅol hən namisurhuwit

(Mat 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹“Namilen nəḅol pusan imaiegai ke: Namisurhut gail evi nasoruan siGot. ¹²Alat lototeh len naḅisal losuḅan alat lotosəsəlon, beti natəmat

^m 8.10 Isa 6.9-10

egəm, lav kuv nasoruan dan nəlolito hən asike ləbikad nadəlomian, asike aGot bilav kuv galit dan nəsaan. ¹³Alat lototeh len naut tobaŋ vat losuṃan alat lotolav nasoruan len nakemkeman nəboŋ lotosəsəloŋ həni, be nəharhət salit gail ləsakir sədaŋ. Nadəlomian salit sabəlav van vəbar nəboŋ nəmauran totaltal kitev nadəlomian salit ke timabe, ale nadəlomian salit iteh. ¹⁴Alat lototeh rivuh hən nəhau tosəsənot, losuṃan alat lotosəsəloŋ be len nəmauran salit tovan, napulan hən natite, na-ləŋon-isa-an mai nahəhəvuran, loruŋ gut gat galito gol ke ləsətov vabəbau hum ləsəmatmatu len nadəlomian salito. ¹⁵Avil namisurhuwit gail lototeh len nətan tokənoh, losuṃan alat lotokad nəlolit tonor mai tovoï buni. Nəboŋ lotosəsəloŋ hən nasoruan siGot, lunau gati, ale len nə-daŋ-ḥuri-an, luṃan hən naṃit nəmauran tovoï.

Naṃial toṃial

(Mak 4.21-25)

¹⁶“Avan ideh asike epigau naṃial hən bikabut gole len nabiliwai o susuani pipimel. Aoa, eriŋi a məhat hən beṃial len naruṃ hən alat lotovi lohoim ləberisi. ¹⁷Imaienan, natit piŋi tosusuah, dereh tevisi paŋpaŋ, natit piŋi tokəköl, dereh aGot tesəŋav həni, tevəhoti. ¹⁸Imaienan, mətesəsəloŋ vahvahur nasoruan hən mətbeləboii. Avan ideh tokad naləboian, dereh aGot teviol həni am maii, be avan ideh tomətahuhn beləboi nəsa noto-kele, dereh aGot tilav kuv naləboian tonau ke tokade dani.”

Anan aYesu mai aṃan aYesu gail

(Mat 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹Beti aṃan aYesu matmat gail mai anan logəm hən ləberisi, be lodədas ləbegəm pəpadaŋ həni husur naluṃoh. ²⁰Imaienan napisulan sua egəm həni ke, “Aṃaṃ gail mai anaṃ saltoil vivile. Luke leris gaiug.” ²¹Isor vari ke, “Alat lotosəsəloŋ hən nasoruan siGot ale lotogol nəsa tokele, galito lovi anagw mai aṃagw gail.”

AYesu igöl nəlan todaŋ etəṃat

(Mat 8.23-27; Mak 4.35-41)

²²Boŋ sua aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Datevi tarhəte len nabiltiwei egai.” Ija lusah len nabot, lugam van.

²³Nəboŋ lotogamgam van, aYesu ipatmari. Beti nəlan eṃuv idaŋ len nəwai, nabot epul, pəpadaŋ hən bəmun. ²⁴Ale ahai susur gail lovəŋon aYesu, luke, “Masta, Masta, dereh datimasig!” Ale aYesu ile məhat, isor idaŋ van hən nəlan mai nəwai topus; ale nəlan evi pan, nəwai etəṃat. ²⁵Eus galit ke, “Nadəlomian samit gai be?” Len namətahwan salito luŋpaŋ lan, lousus galit gabag ke, “Ategai ase? Isor idaŋ van hən nəlan mai nəwai be gəlaru arugol husur nəsa tokele.”

Nauluṃan tokad natəmat gail

(Mat 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶Beti lugam kotov nabiltiwai dan naut a Kalili vəbar naut silat a Kerasa. ²⁷Nəboŋ aYesu tomarij vahut, auleKerasa sua, nanunun nəmarginobut gail lotobis lan, ebubur maii. Sutuai atenan sasun nahurabat, satoh len naim, be itoh len naburhuvat nəmatan gail. ²⁸⁻²⁹Vəha-soḃsoḃur tia nanunun nəmarginobut itah gati, naut kəmas lotobaŋis gati hən natsen len narien mai navəlan ale lokəta kəkol həni, ilav kotov natsen gail ale nanunun tosa ehuti vi lan naut toḃəḃesw. Nəboŋ toris aYesu eis habat, iteh bathurien. AYesu ikele hən nanunun tosa ke timakuv dan nauluṃan. Ale ikai pərhado ke, “Gaiug savi hən gəḃemədas ginau, aYesu, aNatun aGot toyalyal buni! Noŋir gaiug, sagipansəm ginau mūd!” ³⁰Ale aYesu eusi ke, “Nahəsam ase?” Isor vari ke, “Luṃoh,” husur nanunun nəmarginobut isoḃur loḃis lan. ³¹Ale loŋirjiri ke satesəvat galit vi lan nabur nəpanisan səkad nabutite.^a

³²Ikad nabiltivəshəbuai lotosusu len navəhuh ei. Ale nanunun tosa gail loŋiri ke tidaṃ hən galito ləḃeḃis len nabuai gail. Idaṃ həni. ³³Nəboŋ lotomakuv dan nauluṃan, loḃis len nabuai gail, ale navəshəbuai lusar-mar marij len navəhuh, luteh len nəwai, lomun vəmat.

³⁴Nəboŋ alat lotokətkəta təban nabuai gail lotoris nəsa tovisi, lugam mətahw van vəkəl uri len nabiltivile mai naut pisi todar visi. ³⁵Ale nəvanuan gail logəm hən ləḃeris nəsa tovisi. Nəboŋ lotobar aYesu, lusaḃ nauluṃan, nanunun nəmarginobut lotomakuv dani, toḃətah bathurien aYesu. Esun nahurabat tia, mai nənanuan san ivoi, ale lomətahw. ³⁶Alat lotorisi lukel uri mai nəvanuan gail, navide hən nauluṃan tomaur, natəmat gail lotomakuv dani. ³⁷Imagenan alat a Kerasa pisi lous aYesu hən ḃivan dan galit husur lopul hən namətahwan. Ija aYesu isah len nabot hən ḃerij naut enan. ³⁸Nauluṃan, nanunun nəmarginobut gail lotomakuv dani, eŋiri ke titah maii, be aYesu esəvati van ke, ³⁹“Givahim hən gəḃikel nəsa aGot togole mōs gaiug.” Ija atenan ivan, iyar tur len naut pisi len nabiltivile enan, ikel ur natit pisi aYesu togole mōsi.

Napəhaṃut toməsah mai natəbarehreh tomat

(Mat 9.18-26; Mak 5.21-43)

⁴⁰Nəboŋ aYesu totəlmam vi Kalili, naluṃoh lohəhaṃur hən natəlmaman san husur luvatvat viri. ⁴¹Beti avan sua toil a mō hən naim nabonḃonan, nahəsən aJairus, egəm, iteh bathurien aYesu, eŋiri ke tivahim maii. ⁴²Gai ikad natəbarehreh tosua ŋai nədaṃ han tovi 12, be pəpadaŋ timat.

Nəboŋ aYesu toyar maii van, len nəyaran san naluṃoh lorihiti. ⁴³Galit sua, napəhaṃut, nəda han igam len nasihau tovi 12 avil avan ideh edədas

^a 8.31 KelV 9.1-5

bigol bimauro.^o ⁴⁴Iyar pəpadaŋ a tahw həni ale ibar nagilen nahurabat san. Vəha-sua ŋai nəda han səgam am. ⁴⁵AYesu eus ke, “As tobar ginau?” Galit pisi luke savi galito. APita ike, “Masta, naluṽoh lorihit gaiug.” ⁴⁶Be aYesu ike, “Avan sua ibar ginau husur noləboii ke nədaŋan ivan dan ginau.”^p ⁴⁷Nəboŋ napəhaṽut tonau ke aYesu teləboii, egəm həni, ipab, iteh bathurien. Len nəholito ikel maii ke hən nəsa tobari mai nəsa tovisi ke vəha-sua ŋai imaur tətəs. ⁴⁸Beti aYesu ikel mai alitenan ke, “Nadəlomian sam̄ igol ke gumaur. Givan, nəloṽm tikad natəṽmat.”

⁴⁹Nəboŋ aYesu tosor sal, avan sua egəm len naim siJairus toil a ṽo hən naim naḃonḃonan, ike, “Anatvaviṽ imat ebun, sagemədas ahai pusan am.” ⁵⁰Nəboŋ aYesu tosəəloŋ həni, ikel mai aJairus ke, “Sagemətahw, riŋ nəloṽm len ginau ŋai, ale dereh timaur.”

⁵¹Nəboŋ tovi lohoim siJairus, sədam̄ hən avan ideh ḃebis lohoim maii, be idaṽm hən aPita, aJemes, aJon, atəman natəbarehreh, mai anan, alatenan ŋai. ⁵²Len nəboŋ enan ŋai nəvanuan pisi lutaŋ vaisis həni. Ris aYesu toke, “Samtitaŋ, gai səmat, ipatmari ŋai.” ⁵³Luman sili husur loləboii ke imat tia. ⁵⁴Avil aYesu etəgau nalohvəlan ikai ke, “Anatugw, gile məhat!” ⁵⁵Ale nanunun etəlmam, vəha-sua ŋai ile məhat. Beti aYesu ikel mai alarmisoan ke arevəŋani. ⁵⁶Anan mai atəman arumaŋmaŋ avil aYesu ikel idaŋ mai gəlaru ke saarikel nəsa tovisi mai avan ideh.

AYesu esəvat ahai pispisul san gail

(Mat 10.5-15; Mak 6.7-13)

9 ¹Nəboŋ aYesu tokis ḃonḃon hən ahai pispisul san tovi 12, ilav mai galito na-il-a-ṽo-an mai nədaŋan hən ləbehut natəmat pisi mai hən ləbigol alat lotoməsah ləbimauro. ²Ale esəvat galito hən ləbikel ur natohan pipihəblan aGot mai hən ləbigol nəvanuan gail ləbimauro. ³Ikel mai galit ke, “Samtipat natideh hən nəyaran samito. Samtipat nəhai təbatehw, nəhad səəŋon, nəvat o nəhai susun gəgel. ⁴Naim ideh mətḃebis lan, toh ei vəbar nəboŋ mətḃeriŋ navile enan. ⁵Nəvanuan gail ləḃemətahun gamito, nəboŋ mətḃeriŋ navile enan, dardar hən nəmasiav dan nariemito hən ḃimasil ke aGot sahəhaṽur hən galito.”

⁶Nəboŋ tokəmaienan tonəŋ lovivile, luyar husur navile ṽisusua. Len naut pisi lukel na-kel-uri-an tovoi ale lugol alat lotoməsah lumaur.

AHerot saləboii ke aYesu ase

(Mat 14.1-12; Mak 6.14-29)

⁷Len nəboŋ enan aHerot Antipas, tovi vanuan totibau, esəəloŋ hən natgalenan lotovisi. Edədarŋabu lan husur galevis luke aYesu tovi aJon

^o 8.43 Natosian galevis ta sutuai luke: *eṽur ahai rerer gail hən ləbigol bimauro soḃuer.*

^p 8.46 Nədaŋan siYesu imadihdih, naut kəmas galevis ivan dani, nədaŋan san ipat pītḃitoṽ sal.

tole məhat dan nəmatan, ⁸ galevis luke tovi aElijah tovisi, mai galevis am luke tovi ahai kelkel ur ta sutuai sua tomaur tətəs. ⁹ Be aHerot ike, “Nuta kotov nəkadun aJon tia. Imaienan, ase ganan notosəsəloŋ hən natgalenan husuri?” Ale aHerot idonŋ naŋisal hən bēbubur mai aYesu.

AYesu evəŋan nauluṃan tovi 5000
(*Mat 14.13-21; Mak 6.30-44; Jon 6.1-14*)

¹⁰ Nəboŋ ahai pispisul gail lototəlmam, lukel mai aYesu nəsa lotogole. Beti esəhar galit vi lan nabiltivile Petsaita hən ləbītoh ei səbōlito, ¹¹ avil nəboŋ naluṃoh lotosəsəloŋ ləboii, lohusuri. AYesu ikel nahəhəvuran san mai galito, isor mai galit husur natohan pipihəbələn aGot, ale igol alat lotoməsah lumaur.

¹² Ut mədau, namityal pəpadaŋ hən bīmasur, ahai pispisul lotovi 12 logəm həni, luke, “Gesəvat naluṃoh vi tut vi lan navile mai naut gail lotodar vis naut egai hən ləbīsəḏ nəhanian mai naut nəpatan, husur naut egai eḏbəsəw, ipat a tut.” ¹³ Ikel mai galit ke, “Gamit mitilav nəhanian ideh mai galito!” Lusor vari ke, “Namtukad natuhbəta erim mai naieh eru ŋai, Goləŋon ke namtivan hən namtbəvur nəhanian ṃos naluṃoh pīsi a.” ¹⁴ (Husur ke ikad nauluṃan tovi 5000 ei.) Avil ikel mai ahai susur san gail ke, “Mitigol ke lebətah hən bīkad nauluṃan len natuhluṃoh vīsusua bēvi 50.” ¹⁵ Ale ahai susur gail lugole, galit pīsi lobətah. ¹⁶ AYesu ilav nabəta erim mai naieh eru, ekəta vi lan nəmav hən bīke sipa, ale ebur kotov gail. Beti ilav nahudhut gail mai ahai susur gail hən ləbepəpəhuni mai nəvanuan gail. ¹⁷ Nəboŋ galit pīsi lotohan vəhanukub tononŋ, ahai susur gail losəŋon nəhad tovi 12 hən nasughanian ləsəhani.⁹

APita ike aYesu evi aKristo, aGot totabtabuh lan
(*Mat 16.13-19; Mak 8.27-29*)

¹⁸ Len nəboŋ sua, nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lototoh səbōlito, aYesu isor tuṃ. Nəboŋ tosor tuṃ tononŋ eus galit ke, “Naluṃoh gail, lukel ke ginau ase?”

¹⁹ Lusor vari ke, “Galevis luke aJon Baptais, galevis am luke aElijah, galevis tətəs am luke ahai kelkel ur ta sutuai sua tomaur tətəs.”

²⁰ Ale eus ke, “Be gamito, mətukel ke ginau ase?” APita isor vari ke, “AKristo siGot, gai totabtabuh len gaiug.”

AYesu epəhav utaut hən nəmatan san
(*Mat 16.20-28; Mak 8.30-9.1*)

²¹ Ikai tas galito ke salikel mai avan ideh nəsa aPita tomadhakele, ²² ike, “ANatun Nəvanuan timasləŋon tisa vəsa, alat lotoil a ṃo hən

⁹ 9.17 2Ki 4.42-44

nəvanuan gail, abiltihai tutumav gail mai ahai p̃usan gail hən nalo, limasmətahuni, mai gai timasmat, ale len nəboŋ b̃itor dereh timakuv dan nəmatan.”

²³Beti ikel mai galit p̃isi ke, “Avan ideh b̃eləŋon ke b̃evi ahai susur sagw, satigol nəsa b̃eləŋoni be len nəboŋ p̃isi timasputsan nəhai balbal san, vusi ale husur ginau. ²⁴Bathut avan ideh toke b̃etəgau gat nəmauran san, dereh timasig^r be avan ideh nəmauran san b̃imasig m̃os ginau, dereh aGot tigol timaur vi sutuai. ²⁵Avan ideh totəgau gat natit p̃isi len navile a pan be nəlon imasig o nəmauran san vi sutuai ẽbuer, gai ikad nəsa? Esəhor nəsa lan? ²⁶Avan ideh b̃eməmau hən ginau mai nasoruan sagw, atenan, aNatun Nəvanuan teməmau həni balai nəboŋ b̃egəm len nəyalyalan san mai nəyalyalan seTəman mai aŋel san gail. ²⁷Nokitin, galevis lotoil gegai, asike lumat vəbar ləb̃eris natohan p̃ipihabəlan aGot.”

Namənas kitin siYesu
(*Mat 17.1-8; Mak 9.2-8*)

²⁸Nəmariboŋ toməlevtor husur aYesu tokəmaienan, esəhar aPita, aJon mai aJemes, ale lovi məhat len nəvəhuh hən b̃isor mai aGot. ²⁹Nəboŋ tosorsor mai aGot, nəhon egəm tile mai nahurabat san egəm pəhapəhw buni hun nəkabil. ³⁰Vəha-sua ŋai naluṃan eru, aMoses mai aElijah arovisi ³¹len namənas nəmav, aruhol mai aYesu. Lusor husur nəsa aYesu b̃igole b̃isarpoh len naut a Jerusalem a tahw hən b̃erij navile a pan. ³²APita galito lupatmari. Nəboŋ lotolele, lokəta ris namənas san mai naluṃan eru artoil mai.^s ³³Nəboŋ artosudəlaṃ aYesu, aPita isor mai aYesu ke, “Masta, ivoi hən dattotoh gegai. Namteum hən nəpasvaləval titor: tesua esaṃ, tesua siMoses mai tesua siElijah.” (APita saləboi nəsa tokele.)

³⁴Nəboŋ tosor sal, nəmavukasw egəm kabut gol galito, ale nəboŋ lotobis len nəmavukasw, aPita galit lomətahw. ³⁵Nadoldol isor len nəmavukasw ke, “Ategai evi aNatugw nototabtabuh lan; gai, mətəsəsəlon husuri!”^t

³⁶Nəboŋ nadoldol tosor tonon, lusabi ke aYesu səbon ŋai itoh. Naut ido hən gəlaru. Len nəboŋ galenan ləsasor husur nəsa lotorisi mai avan ideh.

AYesu igol natətai imaur
(*Mat 17.14-18; Mak 9.14-27*)

³⁷Pelan han, nəboŋ lotomariŋ dan nəvəhuh, nabiltiṃvoh lobubur mai aYesu. ³⁸Naluṃan sua len galit ikai ke, “Hai p̃usan, noŋir gaiug

^r 9.24 Len naut egai nəboŋ aYesu toke *avan ideh toke b̃etəgau gat nəmauran san, dereh timasig* namilen ke avan ideh toke b̃etəgau gat nəmauran san len navile a pan, dereh nəmauran vi sutuai timasig. ^s 9.32 2Pit 1.16-18 ^t 9.35 Isa 42.1; Luk 3.22

ke geris anatumgw uluṃan husur nukad esua ŋai. ³⁹Nanunun sua itah-tah gati, vəha-sua ŋai igol ke ikai habat. Igol evinvinu, iteh taltaloŋ ŋa nabusun iyau, səvanvan dani be nəboŋ tomakuv igol ke niben imaṃulṃul habat. ⁴⁰Noŋjir ahai susur saṃ gail hən ləbehuti be lodədəsi.” ⁴¹AYesu ike, “Gamit mətsəkad nadəlomian, nəmauran samit naur ta daməŋai ikabkəbur masuṽ. Nitoh mai gamit tebəlav mabe? Mətupar dəlomian van van van nupetəmas həni. Səhar anatumṃ gəmai.”

⁴²Nəboŋ natətai togəṃ sal, natəmat ibar həni len tan gol ke italtaloŋ. Be aYesu esivoh len nanunun tosa ke tevi tut, beti igol natətai imaur, ale eviol təlmam həni mai atəman. ⁴³Galit pisi luṃaŋ len nəyalalan, nədaŋan siGot.

AYesu isor husur nəmatan san tətəs

(Mat 17.22-23; Mak 9.30-32)

Nəboŋ galit pisi lotoṃaŋ, lotosor husur natit pisi togole, aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, ⁴⁴“Mətesəsəloŋ vahvahur nasoruan galegai: Avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.”^u ⁴⁵Avil lotətan hən nəsa tokele, namilen esusuah hən ke lodədəs ləbələboii ale lomətahw, lomətahun ləbeusi həni.

Ase iyalyal am?

(Mat 18.1-5; Mak 9.33-40)

⁴⁶Ahai susur gail ṃau lotuṃat vītṽituh sil ke galit ta be iyalyal səhor galito. ⁴⁷AYesu eləboi nənauan salito ale esəhar natuhtətai, igol eil təban. ⁴⁸Ale ikel mai galito ke, “Avan ideh tohəhaṽur hən natuhtətai suṃan egai ḃitah maii len nahəsagw, gai ehəhaṽur hən ginau nəḃitah maii. Ale avan ideh tohəhaṽur hən ginau nəḃitah maii, gai ehəhaṽur hən atenan tosəvat ginau. Husur ideh len gamito toriŋ gai a pan, gai ṃau etibau len nabunusian siGot.” ⁴⁹AJon isor vari ke, “Masta, namtoris avan sua tohut nanunun nəmargobut gail len nahəsəṃ, ale namtuke satigole husur savi ginamit ideh.” ⁵⁰AYesu ike, “Samtikai tasi husur avan ideh samətahun gamito, gai evi tarhət samito.”

Len navile sua a Samaria lomətahun aYesu

⁵¹Nəboŋ hən na-vi-məhat-an siYesu egəṃ pəpadaŋ ŋa len nəboŋ enan ipair hən nəhon vi Jerusalem. ⁵²Ale esəvat ahai pispisul galevis luvan a ṃo. Len nəyaran salito ləḃis len navile sua a Samaria hən ləbeutaut viri; ⁵³be alat navile enan lomətahun husur evi Jerusalem. ⁵⁴Nəboŋ ahai susur san gəlaru, aJemes mai aJon artoris nəsa tovi-

^u 9.44 Len nasoruan ta Kris naut egai namilen hum ma tovi: *Dereh aGot teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.*

si, aruke, “Nasub̃, guke namtekis nəhab len nəmav hən b̃ihan bun galito?”^v

⁵⁵ Be aYesu ipair, isor idañ, esivoh len gəlaru ke arsanor, ⁵⁶ ale lovi lan navile togon.

Nəvanuan toke tehusur aYesu timabe?

(Mat 8.19-22)

⁵⁷ Nəboŋ lotoyar husur nəp̃isal, avan sua ikel maii ke, “Dereh nehukur gaiug naut p̃isi gəb̃evi lan.” ⁵⁸ Ale aYesu ikel maii ke, “Nafoks gail lukad nəbur p̃atəpat len tan, mai nəman nəməsav gail lukad nəhai ŋodŋod, be aNatun Nəvanuan səkad naut ideh hən b̃ip̃at turuŋ lan, hən b̃iŋav-ŋav.” ⁵⁹ Ale ikel mai nəvanuan tile ke, “Gehukur ginau!” Avil ike, “Nasub̃, gidaŋ hən ginau nia tavun atəmagw bai.” ⁶⁰ Ris aYesu tosor vari ke, “Gerih alat lotomat litavun nəvanuan salit gail lotomat, avil gaiug, gia kel ur natohan pipihabəlan aGot.” ⁶¹ Nəvanuan tile am ike, “Dereh nehukur gaiug, Nasub̃, be gidaŋ hən ginau nivahim hən nəb̃esudəlaŋ nəbathudud sagw bai.” ⁶² AYesu isor vari ke, “Avan ideh totəgau gat nəhai tivtivan” be tokətkəta təlmam, gai sanor kasi hən natohan pipihabəlan aGot.”

AYesu esəvat ahai susur gail lotovi 72

10 ¹ Husur nəboŋ enan, aYesu itabtabuh len ahai susur tile am lotovi 72^x, ale esəvat galito lorururu a m̃o həñi van hən navile mai naut p̃isi ke pəpadaŋ b̃evi lan. ² Ikel mai galito ke, “Nəhanian totov tomatu isobur, be nəvanuan nauman lovis ŋai. Imagenan, mətəŋir aMasta hən nəmatuan ke tesəvat nəvanuan nauman gail vi lan nəmarireu nəmatuan san. ³ Mitivan! Nosəvat gamito mət̃tosum̃an natuhsipsip gail rivuh len navəshəlipah katkat lotovi enemi gail.” ⁴ Samtilav nəpaus van, samtitariv nəhad, samtitariv naributbut gail; ale samtikel na-ke-ivoi-an mai alat mət̃b̃ebubur mai galit mət̃p̃isal. ⁵ Nəboŋ mət̃b̃eβis lohoim ideh, mitike, ‘Gamit lohoim egai, mitikad natəmat len nəlomito.’ ⁶ B̃ikad nəvanuan toləmas natəmat ei, natəmat mət̃tokele tipat len nəlon; b̃eb̃uer, dereh natəmat tetəlmam van hən gamito. ⁷ Mititoh len naim enan ŋai, mitihan, mətəmun natideh lotolav mai gamito bathut inor hən nəvanuan nauman tikad nəp̃urp̃uran hən nauman san. Samtelul titau vi lan naim tiltile gail.^z ⁸ Nəboŋ mət̃b̃evi lan navile ideh ale nəvanuan gail ləb̃ehəhəvur hən gamito, mitihan nəsa ləb̃eutaut həñi m̃os gamito. ⁹ Mitigol alat lotoməsah limaaur ale kel mai galit ke, ‘Natohan pipi-

^v 9.54 2Ki 1.10, 12 ^w 9.62 Nəhai tivtivan silat a Jutea ikad namətəlai tokan a pan.

Nəbuluk o natonki elivi mai nəvanuan etəgau gat nəhai a tahw hən b̃iwol həñi nəboŋ totiv nətan.

^x 10.1 Natosian galevis ta sutuai luke: 70. Imagegai len 10.17 ^y 10.3 Len nasoruan ta Kris ike wolf. Nawolf ehum nab̃iltipah katkat. ^z 10.7 Mat 10.10; 1Kor 9.14; 1Tim 5.18

habəlan aGot egəm pəpadan hən gamito.’¹⁰ Wake nəboŋ mərbəvi lan navile ideh ale ləbēmətahun gamito, mətevi lan nametp̄isal han gail ale mitike,¹¹ ‘Namrudardar hən nəmasiav hən navile samito dan narienaməru, eṽusani ke aGot sahəhəv̄ur hən gamito. Be mitimasləboi ke, natohan pipihəbəlān aGot egəm pəpadan tia hən gamito.’^a ¹²Nukel mai gamit ke, len nəboŋ aGot bəpəpəhun nəvanuan gail, nəpanismen sinavile enan dereh tesəhor nəpanismen b̄ibar naut a Sotom.’^b

Navile gail ləsəpair dan nəsaan
(*Mat 11.20-24*)

¹³AYesu isor am husur naut gail lotomətahuni ke, “Dereh tisa v̄əsa hən gaiug, naut a Korasin, ale gaiug am, naut a Petsaita, tisa v̄əsa hən gaiug! Husur ke nətagol namerikel gail len naut a Tair mai a Siton hun notogole len gaməru, alat naut eru enan lətəpair dan nəsaan salito, asike lətavəlo, lətasun nahurabat toharharo,^c lətəbətah len nəmasiav mitihab.^d ¹⁴Be husur mərsəpair dan nəsaan saməru, len nəboŋ siGot, aGot tipansem gaməru səhor a Tair mai a Siton. ¹⁵Gaiug am, naut a Kapernaum, gunau ke aGot tipatpat gaiug məhat vəbar nəmav a? Aoa! AGot dereh tilav gaiug vi pan vi lan naut nəmatan.’^e

¹⁶Beti aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Avan ideh tosəsəloŋ hən gamito, gai esəsəloŋ hən ginau am; avan ideh tomətahun gamito, gai emətahun ginau am; avil avan ideh tomətahun ginau, gai emətahun atenan tosəvat ginau.” Ale ahai susur lotovi 72 luvan.

Ahai susur lotovi 72 lotəlmam

¹⁷Nəboŋ ahai susur lotovi 72 lotəlmam, lohəhəv̄ur ale luke, “Nasuḅ, natəmat gail am lugol husur nəsa namttokele len nahəsaiḅ.” ¹⁸Isor var galit ke, “Noris aSetan toteh dan nəmav hun nəkabil. ¹⁹Nulav nədan tia mai gamito hən mət̄b̄ipal gat nəm̄at mai naskopion^f gail mai hən mət̄besəhor aSetan mai esan gail; səkad natideh mət̄besənah lan. ²⁰Imagenan samtehəhəv̄ur husur nanunun nəmargobut gail lotogol husur nəsa məttokele, be mitikemkem husur aGot itos gat nahəsamit tia len nəmav.”

AYesu ikemkem
(*Mat 11.25-27, 13.16-17*)

²¹Beti aYesu, aNunun aGot togol topul hən nakemkeman, ike, “Nusal suh gaiug aTata gotovi Masta hən nəmav mai navile a pan, husur gosusuan natga-

^a 10.11 Luk 9.3-5 ^b 10.12 Gen 19.24-28 ^c 10.13 *Nahurabat toharharo* iharharo hun nəbak namətu. ^d 10.13 Isa 23.1-18; Eze 26.1–28.26; Jol 3.4-8; Zec 9.2-4
^e 10.15 Isa 14.13-15 ^f 10.19 *Naskopion* evi natuhtit sua tokad narien toməlevtor. Ikad nariṽriṽon totibau a m̄o hun nahuh, ale ikad nagilen toləbal kəkereh toləboi b̄evələs nəvanuan. Nəboŋ tovələs nəvanuan, eləboi b̄igol nəmatan.

lenen dan alat lotokad nəkadulito mai alat lotokad namitisau hən navile a pan, be gukel vəhot gail mai alat lotovi ut kəmas hum atuhlahutai. Evoi aTata, husur gohəhəvur hən tomaienən.”²² AYesu isor tətəs ke, “ATəmagw ilav natit pisi mai ginau tia. Səkad avan ideh toləboii ke ase aNatun aGot, be aTata ŋai eləboii. Ale səkad avan ideh toləboii ke ase aTata, be aNatun ŋai eləboii. Ale gai ilekis hən nəvanuan galevis hən bəvəhot pərpar hən aTata mai galito hən ləbələboii.”

²³ Beti nəboŋ lototoh səbolito, aYesu ipair van hən ahai susur san gail ike, “Navoian siGot igol ke alat lotoris nəsa məttorisi, lukab həni. ²⁴ Bathut nukel mai gamit ke ahai kelkel ur mai nakin ta sutuai lotosobur loləŋon ke lətaris nəsa məttorisi be ləsaris, loləŋon ke lətəsəsələŋ hən nəsa məttosəsələŋ həni, be ləsəsəsələŋ həni.”

Nəbol pusan husur auleSamaria tovoi

²⁵ Len nəboŋ sua avan sua tokad namitisau hən nalo ile məhat, ike aYesu tekəkos len nasoruan san, ale eusi ke, “Hai pusan, nigol nəsa hən nəbikad nəmauran vi sutuai?” ²⁶ AYesu eusi ke, “AMoses itos nəsa len nalo? Goŋvuruŋi ke ekəmabe?” ²⁷ Isor vari ke, “Geləmas bun Nasuŋ aGot saŋ len nəloŋ kavkav, nanunuŋ kavkav, nədaŋan saŋ kavkav mai nənauan saŋ kavkav; len gaiug kavkav;”^g ale “Geləmas bun nəvanuan totoh pəpadaŋ hən gaiug suŋan goto-ləmas bun gaiug gabag.”^h ²⁸ AYesu ike, “Gokitin. Gigole magenan ale dereh gikad nəmauran vi sutuai.”ⁱ ²⁹ Avil ike tisor taltal gol gai gabag, ŋa eus aYesu ke, “Nəvanuan totoh pəpadaŋ hən ginau, ase lai?” ³⁰ Len na-sor-vari-an san aYesu ibol pusan ke, “Nəboŋ auluŋan sua tovi pan dan naut a Jerusalem vi Jeriko, nəvanuan vənənah gail loŋmur van həni, lukolkol nahurabat san dani, luŋvasi, vasi, vasi van, ale loriŋi imatmatioŋ ei, luvan dani. ³¹ Ikade ke ahai tutumav sua ehur naŋisal enan, be nəboŋ toris atenan, iyar tab tarhəpisal dani. ³² Imagenan avan sua len nahəmar aLevi am ehur naŋisal enan. Nəboŋ tobar atenan erisi be iyar tab tarhəpisal dani. ³³ Avil len nəyaran seuleSamaria sua, ibar naut atenan topat lan. Nəboŋ torisi, nəlon itaŋisi. ³⁴ Ija ivan həni, eŋir naoil mai nəwain len nəmanuŋ san gail ale ilot gol gail. Eriŋ atenan len natoŋki san, səhari van hən nahotel sua ale kətkəta təban ei. ³⁵ Pelan han ilav kuv natenarius eru ale ilav nəvat enan mai nuluŋan hən naim. Ike, ‘Kətkəta təban vir natəlmaman sagw ale dereh nəvur nəkabut ideh san.’” ³⁶ Ale aYesu eusi ke, “Len nənauan saŋ, len alat lototor, ase itoh pəpadaŋ hən nuluŋan, nəvanuan vənənah gail lotomədasi?” ³⁷ Nuluŋan namitisau hən nalo isor vari ke, “Atenan tololosa, tovoi həni.” Beti aYesu ike, “Givan, gigol timagenan.”

Alarmiŋan: aMarta mai aMeri

³⁸ Len nəyaran salito aYesu evi lan navile sua, apəhəvut sua, nahəsan aMarta totohtoh lan. Gai ike aYesu titoh lohoim san. ³⁹ Ale aŋan, nahəsan

^g 10.27 Deu 6.5 ^h 10.27 Lev 19.18 ⁱ 10.28 Lev 18.5

aMeri ebətah bathurien Nasub̄, esəsəloŋ hən nasoran san. ⁴⁰Be aMarta inau masūv hən naliliuman san, ŋa egəm təban aYesu, eusi ke, “Nasub̄, gumabe? Aŋagw ebətah kəmas be ginau səbögw, noum p̄is nauman. Kel maii tevi tarhət sagw.” ⁴¹Avil Nasub̄ isor vari ke, “Marta, Marta, gunau masūv hən natit tosob̄ur togol nəloṃ totuhathuh həni; ⁴²be gupar tetesua. AMeri ilekis hən nəsa tovoi am, ale asike nulav kuv naten tovoi dani.”

Na-sor-tūv-an siNasub̄

(Mat 6.9-13, 7.7-11)

11 ¹Boŋ sua aYesu isor tūv len naut sua. Nəboŋ togole tonoŋ, sua len ahai susur san gail isor maii ke, “Nasub̄, v̄usan ginamit hən naṽide hən na-sor-tūv-an suṃan aJon toṽusani hən ahai susur san gail.”

²Ikel mai galit ke, “Nəboŋ mət̄bisor mai aGot, mətekəmaiegai ke:

“ ‘ATəmanamito,

nəhəsam̄ tiyalyal tabtab,

gegəmai hən nəvanuan p̄isi ləb̄itoh pipihələm̄.

³Geviol mai ginamito hən nəhanian hən nəmariboŋ v̄isusua.

⁴Gerūbat nəsaan sinamito,

suṃan namttorūbat

nəsaan silat lotogole hən ginamito.

Sagidam̄ hən natideh

hən b̄italtal ke namtigol nəsaan.’ ”

⁵Beti ikel mai galit ke, “Gamit sua təkad nabubur san tagəm həni tūbloh len mariug ale ike, ‘Wawa, gidam̄ hən nabəta titor mai ginau, ⁶husur nabubur sagw, len nəyaran san, egəm təban ginau, ale nəhanian eḅuer hən nəb̄ilav maii.’ ⁷Beti ta lohoim, togon tasor vari ke, ‘Sagigol tisa hən ginau. Nabopita ekəkol həhaiv tia, ale anatugw gail namtupat tia. Nodədas hən nəb̄ile məhat viol hən natideh mai gaiug.’ ⁸Nukel mai gamit ke, naut kəmas asike ile məhat viol maii bathut tovi bubur san, dereh tile məhat, teviol hən nəsa togon toləŋoni husur eus tabtab həni. ⁹ŋa nukel mai gamit ke, usi van, dereh aGot teviol həni mai gamito; doŋi van, dereh mitisab̄i; deldel van, dereh nabopita tesəŋav ṃos gamito. ¹⁰Husur nəvanuan p̄isi lotousi, dereh likade; avan ideh todoŋi, dereh tisab̄i; ale avan ideh todeldel, dereh nabopita tesəŋav ṃosi.

¹¹Gamit ideh tovi aTata, anatum̄ ḅeus naieh, gilav nəm̄at maii a? ¹²O anatum̄ ḅeus nədavurhuman, gilav naskopion maii a? ¹³Naut kəmas məttosa, gamit mətoləboi məb̄ilav naviolan tovoi gail mai anatumit gail. Be aTata len nəmav eviol səhor gamito; dereh teviol hən aNunun mai alat lotous gai!”

AYesu mai aPeelsepul

(Mat 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴Len nəboŋ sua aYesu ehut natəmat toḅut̄but. Nəboŋ natəmat tomakuv tonoŋ, nauluṃan toḅut̄but a ṃo isor, ale naluṽoh luḅaŋ lan. ¹⁵⁻¹⁶Ale galit

galevis luke ligol aYesu tisab, imaienan lousi hən namerikel hən nəmav. Avil galevis am luke, “Gai ehut natəmat gail len nədaŋan siPeelsepul,^j abilitəmat setəmat gail!”¹⁷ AYesu eləboi nənauan salito, ale isor mai galit ke, “Nəkantri, nəvanuan han gail lotobalkabaŋ, dereh timasirsir, teḃəbesw. Mai nahəmar toḃalkabaŋ, dereh asike evi bathudud am.¹⁸ ASetan təḃal mai natəmat san gail, dereh temədas nədaŋan san, nənauan enan imel-mel masuḃ! Nokəmaienan husur mətuke nohut natəmat gail len nədaŋan siPeelsepul.¹⁹ Ginau nətahut natəmat gail len nədaŋan siPeelsepul, ahai susur samit gail lohut galit len nədaŋan sise? SiPeelsepul a? Imagenan ahai susur samit gail loḃusani ke məttoḃsab.²⁰ Be nəḃehut natəmat gail len nədaŋan siGot, imagenan, natohan pipihabəlan aGot ibar gamit tia.

²¹ “ASetan esuḃman nauluḃman todaŋ tokad natit hən nəbalan, tokəta kəkol hən naim san, ale natit piḃi san losuh ivoi.²² Avil nəboŋ avan sua todaŋ səhori toḃal maii, iḃal səhori, beti ikol nametəlai nəḃalan san dan niben, ilav kuv natit hən nəḃalan gai todaŋ lan, ale epərehun natit piḃi san.²³ Avan ideh satoh len nətarhət sagw, avan en evi enemi sagw; ale avan ideh sasəsəgov mai ginau len nəmatuan, gai igol imaḃiḃiriah; asike ḃesəhar nəvanuan gail van hən aGot, esəhar nəvanuan gail van vəsab.”

Natəlmaman hən nanunun nəmargobut

(Mat 12.43-45)

²⁴ AYesu isor tətəs am ke, “Datusor husur nahutian hən natəmat gail. Ale, nəboŋ nanunun nəmargobut tovan dan nəvanuan ideh, nanunun nəmargobut enan iyar turtur naut masmas gail hən ḃisaḃ naut ideh hən ḃiŋavŋav lan, be idoŋ soḃuer həni. Beti natəmat ikel mai gai gabag, ike, ‘Netəlmam bai vi lan naim sagw notogam dani.’²⁵ Nəboŋ tobar nəvanuan gai tovan dani, nəvanuan enan ehum naim toḃəḃesw, lotosir vahvahuri, tuan təlmam hən natit piḃi tonor.²⁶ Beti ivan vəsəhar nanunun toməlevru lotosa masuḃ am səhor gai, ale nəboŋ lotoḃis len nəvanuan, lutoh tin ei. ŋa nəvanuan enan, nəmauran san isa habat am səhor ta ḃno.”

²⁷ Nəboŋ aYesu tokel natgalenan sal, apəhaḃut sua len naluḃoh ikai van həni ke, “Anaḃ, napəhaḃut topas gaiug mai tovəhasus hən gaiug, aGot igol ivoi həni!”²⁸ Avil aYesu ike, “Tarhət nəsa gotokele, aGot igol ivoi am hən alat lotosəsəloŋ husur nasoruan san ale lotogole.”

Nəvanuan gail loləŋon namerikel

(Mat 12.38-42; Mak 8.12)

²⁹ Nəboŋ naluḃoh pəpadaŋ hən aYesu lotosəḃur am, ike, “Naur ta damə-ŋai lusa masuḃ. Lous namerikel be ginau asike nugol namerikel ideh

^j 11.15-16 *Peelsepul* evi nahəsən aSetan sua toil a ḃno hən natəmat gail mai nanunun margobut gail.

be n̄sa tovisi h̄n aJonah ŋai. ³⁰N̄sa tovisi h̄n aJonah ēvusan alat a Nineveh ke aGot tos̄vati. Imagenan, n̄sa b̄visi h̄n aNaturan N̄vanuan, dereh tēvusan naur ta dam̄ŋai ke aGot tos̄vati.^k ³¹Len n̄boŋ aGot b̄p̄p̄ehun navoian dan n̄saan, NaKwin h̄n naSaut dereh tile m̄hat kel kot n̄saan sinaur ta dam̄ŋai, tike naur egai limaspanis. Dereh tigel timagenan husur eḡm len n̄tarh̄t navile a pan h̄n b̄s̄s̄l̄oŋ h̄n namitisau siSolomon h̄n n̄mauran tonor, be gagai, ikad natesua gegai toyalal s̄hor aSolomon.^l ³²Len n̄boŋ aGot b̄p̄p̄ehun navoian dan n̄saan, alat a Nineveh dereh leil, kel kot n̄saan sinaur ta dam̄ŋai, like naur egai limaspanis. Alat a Nineveh dereh ligol naten husur ke, n̄boŋ aJonah tokel ur napisulan siGot, galit lupair dan n̄saan salito, be gagai ikad natesua gegai toyalal habat s̄hor aJonah.^m

Nam̄ial h̄n niben n̄vanuan

(Mat 5.15, 6.22-23)

³³“Avan ideh, n̄boŋ topigau nam̄ial, sasusuani o sariŋi pip̄ibiliwai, be eriŋi len n̄hai ririŋ m̄hat h̄n alat lotob̄is lohoim l̄b̄eris nam̄ial han. ³⁴Nam̄etaŋ ehum nam̄ial tolav nam̄ial mai nibem̄. N̄boŋ nam̄etaŋ tovoi, nibem̄ kavkav epul h̄n nam̄ial. Be n̄boŋ tom̄sah, nibem̄ epul h̄n n̄margobut. ³⁵Gigole ke nam̄ial len n̄lom̄ savi margobut. ³⁶B̄imaienan, nibem̄ kavkav b̄epul h̄n nam̄ial, s̄kad nahudhubem̄ tomotmot, dereh tepul h̄n nam̄ial hum nam̄ial n̄boŋ tom̄ias gaiug.”

AYesu isor tas naFarisi gail

(Mat 23.1-36; Mak 12.38-40; Luk 20.45-47)

³⁷N̄boŋ nasoran en siYesu tomadhan̄oŋ, naFarisi sua eusi h̄n b̄ihan maii, ale aYesu ēbis lohoim, ipat h̄n n̄tarh̄garin t̄ban natev, ihan.ⁿ ³⁸Avil naFarisi es̄hōvut husur aYesu sak̄akas̄eval a tahw h̄n b̄ihan. ³⁹Beti Nasub̄ ikel maii ke, “Gamit naFarisi gail m̄au, m̄tok̄akas̄ navivile h̄n nab̄iliwai mai nasiloh avil len n̄lomito m̄topul h̄n na-l̄ŋon-masūv̄-h̄n-natite-an, mai n̄saan. ⁴⁰M̄tumelmel! AGot toum h̄n navivile h̄n n̄vanuan, gai eum h̄n n̄lon am. ⁴¹Be dan n̄sa topat len n̄lomito, viol mai alat lotom̄idol, imagenan natit p̄isi tiveveu len gamito.

⁴²“Be gamit naFarisi gail, n̄mauran samit tisa v̄sa batbat husur m̄to-viol mai aGot h̄n esua len tos̄ŋavur h̄n namint, narue mai natuhluhai^o gail am dan n̄hol samito be m̄tsal̄ŋon husur nanoran mai na-l̄emas-buni-an siGot. Mitimasgol eru enan be sa-n̄lomit tib̄oŋboŋ h̄n naviolan

^k 11.30 Jna 3.3-5 ^l 11.31 1Ki 10.1-10 ^m 11.32 Jna 3.5, 8, 10 ⁿ 11.37 Len n̄boŋ enan n̄vanuan gail lupat len n̄mel t̄ban natev tōpitol ale luhan. Lohusur nāvide silat a Rom. ^o 11.42 *Namint, narue mai natuhluhai* lovi nalukai lotoriŋi len n̄hanian h̄n nabus han b̄ivoi am.

len tosəŋavur.^p 43 Gamito naFarisi gail, nəmauran samit tisa vəsa batbat husur mətoləŋon buni ke mətobətah a mo len naim naḃonḃonan, mətoləŋon buni ke nəvanuan len nəmaket lukel na-ke-ivoi-an mai gamito. 44 Nəmauran samit tisa vəsa batbat husur mətosuḃan naḃur nəmatan səkad naḃurhes. Nəvanuan gail luyar lan be lotətan həni ke tokad natit toḃo butite.”^q

45 Avan sua tokad namitisau hən nalo ike, “Hai ḃusan, nəboŋ goto-kəmaienan gusor viles ginamit am bolai.” 46 AYesu isor vari ke, “Gamit məttokad namitisau hən nalo, nəmauran samit tisa vəsa batbat. Husur mətorij naməlasan len nəvanuan gail gol lodədas ləḃevusi, avil gamito mətsasusupah mai galito hən natideh sasua. 47 Nəmauran samit tisa vəsa batbat husur mətəum hən naḃurhes toḃəhas moš ahai kelkel ur gail ke mətsahusur galito, atəmamit gail ta sutuai lotoparu bubun galito. 48 Imagenan mətugol iparḃar ke məttodaḃḃ hən nəsa atəmamit ta sutuai lotogole; galit luparu bubun ahai kelkel ur gail, ale gamit mətəum hən naḃurhes salit gail. 49 Bathut enan namitisau hən nəmauran siGot ikele am ke, ‘Dereh nəḃəvat ahai kelkel ur mai ahai piḃpiḃsul gail van hən nəvanuan gail. Dereh nəvanuan gail liparu bun galevis ale lemədas bun galevis am.’ 50 Husur enan aGot dereh terij nəmatan sihai kelkel ur ḃisi ta mo len natuḃatan hən navile a pan len naur ta daməŋai. 51 Nəmatan salit etuḃat len nəda hiApel van vəḃar nəda hiSekariah lotoparu buni rivuh hən nəmel tutumavan mai naim siGot. Evoi, nukel mai gamito ke aGot tipansem naur ta daməŋai sil nəmatan galen ḃisi.’

52 “Gamit məttokad namitisau hən nalo, nəmauran samit tisa vəsa batbat! Husur mətokəköl gat naḃisal hən nəvanuan gail ləḃətətan hən aGot. Gamito mətsaləḃoi aGot, ale mətomədas alat lotoləŋon ke leləḃoi.”

53 Nəboŋ aYesu torij naut enan, naFarisi gail mai ahai ḃusan gail hən nalo lupair dani, lotuḃat hən ləḃisor tasi vəsa, ale lotuḃat hən ləḃeusi nausian today gail. 54 Lusor utaut hən ləḃitah gati, luke ligol tekəkös len nasoruan san.

Sagesuḃan naFarisi gail

(Mat 10.26-27)

12 1 Nəboŋ naluḃoh lotogəḃ ḃonḃon, lusobur masuḃ, loririhit palpal rielito, ale aYesu etuḃat hən ḃisor mai ahai susur san gail bai, ike, “Mətelələga! NaFarisi gail lohüm nəyis, naḃusanan salito iperḃan nəvanuan ḃisi be galit gabag ləsagöl nəsa lotokele. 2 Natit ḃisi nəvanuan gail lotokabut gole, dereh aGot tevuhe. Natit ḃisi lotosusuani, dereh tevəhoti.

^p 11.42 Lev 27.30; Deu 14.22 ^q 11.44 AYesu ike naFarisi gail lugöl nəvanuan lotohusur galito löḃijḃijal len nalo siMoses, ləsəvevu am. Num 19.16. ^r 11.51 Gen 4.8; 2Chr 24.20-21

³Imaienan, nesa mättokele len nāmargobut, dereh tegəm len nāmial, ale nesa mättosor lahlah həni lohoim, dereh tevivile, nəvanuan pisi lesəsəlon həni.

Mətemətahw len aGot ηai

(Mat 10.28-31)

⁴“Nabubur sagw gail, nukel mai gamit ke, samtemətahw len alat lotogol nibemit bimat. Nəboŋ lotogole tonon lodədas ləbigo natideh am. ⁵Avil dereh nevusan gamito hən ase m̄au mət̄bemətahw lan: Mətemətahw len atenan togol nibemit bimat mai tokad nədaŋan hən b̄ibar hən gamito vi lan nəhab nəmatan. Nokitin, mət̄emətahw lan! ⁶Mət̄oləboi mət̄bevur nəsparo^s erim hən nəvat tokəkereh toru a? Be nəlon aGot sabonboŋ hən ideh. ⁷AGot epuruŋ gat nasivur v̄isusua len nəkadumito. Samtemətahw, len nənanuan siGot mət̄osəhor masūv hən nəsparo tosobur.

Sageməmau hən aYesu

(Mat 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸“Nukel mai gamito, avan ideh tokel uri ke tovi esagw len nəhon nəvanuan gail, aNatun Nəvanuan dereh tikel uri ke tovi hai susur sagw kitin len nəhon aŋel siGot gail. ⁹Be avan ideh tokel uri ke savi esagw mai nəvanuan gail, dereh nikel uri ke savi esagw len nəhon aŋel siGot gail.^t ¹⁰Avan ideh tosor tas aNatun Nəvanuan, nəsaan san dereh timarubat dani. Avil nəvanuan tosor mədas aNunun aGot, aGot asike erubat nəsaan enan dani.

¹¹“Nəboŋ ləbesəhar gamito a m̄o hən nəbonbonan o alat lotoil a m̄o o nəvanuan totibau gail, samtinau masūv ke mitisor kitin mabe husur gamito o mitikel nesa, ¹²bathut len nəboŋ enan ηai aNunun aGot dereh tevusan gamito hən nesa m̄au mət̄bikele.”

Amelmei sua topul hən natit pisi

¹³Beti sua len nalūvoh ikel mai aYesu ke, “Hai p̄usan, kel mai avagw ke tepərehun nasugurun atəmanamər tomat mai ginau.” ¹⁴Be aYesu ikel mai ke, “Tegai, ase itabtabuh len ginau hən nəbisaḅ səhot nesa binor hən gaməru? Səpat len ginau.” ¹⁵Beti ikel mai nalūvoh ke, “Mət̄elələgau! Kətkəta kəkol hən gamito ke na-ləŋon-təməhav-həni-an tiltile gail salibar gamito: husur nəkadun nəmauran sinəvanuan səpat len natit tosobur tokade.”

¹⁶Eḅusan, iḅol mai galit ke, “Ikad avan sua topul hən nəvat, nətan san topul masūv hən nəhanian, ¹⁷ale gai səbon inau ke, ‘Nigol nesa? Nəsəkad naut ideh hən nəbetuan nəhanian hagw besuh lan.’ ¹⁸Beti ike, ‘Nigol

^s 12.6 Nəsparo evi natuhman naməsav. ^t 12.9 2Tim 2.12

maieg həni. Dereh nitohtoh naim nəhanian sagw gail ale neum hən ideh ləbetibau am. Ale dereh netuan namisurhut gail, nəhanian mai natit p̄isi sagw gail lan. ¹⁹Ale dereh nisor gabag len ginau ke, “Gukad natit tovoi isoḅur ləḅesuh teḅəlav, nasiḅau tisoḅur. Giḅavḅav ḅai! Han, mun vahəḅaḅur.” ²⁰Avil aGot ikel maii ke, ‘Gumelmel! Len mariug daməḅai gimaslav təlmam hən nəmauran saḅ! Ale ase tikad natgalenan gotoutaut həni ḅos gaiug?’

²¹“Dereh timaienan hən avan ideh tosaḅ tuan natite ḅos gai gabag, be səkad nəsa aGot toləḅoni.”

Sa-nauan saḅ tetuhatuh

(Mat 6.25-34)

²²Beti aYesu isor mai aḅai susur san gail ke, “Nukel mai gamit ke, samtinau tuhatuh hən nəmauran samito, nəsa məḅḅihani; samtinau masuḅ hən nibemito mai nəsa məḅḅesuni. ²³Nəmauran esəḅor nəhanian, ale nibemito esəḅor nahurabat gail. ²⁴Mitinau nəman sua, nareven^u: ləsəḅabul natideh, ləsəlav kukuv nəhanian, ləsəḅuan nəhanian sasuh loḅoim, avil aGot evəḅan galito. Məḅosəḅor masuḅ hən nəman gail! ²⁵Məḅoləḅoi məḅḅigol nəmauran samit teḅəlav am len nə-nau-masuḅ-həni-an samito a? Aoa, səḅagenan! ²⁶Məḅḅədədas məḅḅigol natit tokəkereh maienan, imab məḅunau tuhatuh hən natit p̄isi am? ²⁷Mitinau napusiḅai mai naḅide hən natovan han. Saum, sasod nahurabat. Be nukel mai gamit ke napəḅasan hən napusiḅai enan esəḅor napəḅasan siSolomon len nahurabat bilbil san.” ²⁸AGot ḅigol napusiḅai naliol ḅepəḅas maienan, naut kəḅas toḅus daməḅai ale pelan toḅaḅ len naoven; a məḅat hən natenan, tikel nahurabat gail len gamit tabtab. Wereh! Nadəḅomian samit ekəkereh! ²⁹Gamito, samtinau tabtab hən nəsa məḅḅihani mai nəsa məḅḅemuni, samtinau tuhatuh həni! ³⁰Samtehum naluḅoh hən nametḅos len navile a pan lotoumum ḅos natgalenan. ATəḅamamit len nəḅav eləḅoi tia ke məḅumaḅur len natgalenan. ³¹Avil məḅələḅon nəsa aGot toləḅoni len natohan pipihəḅəlan, ale dereh natgalenan am legəḅ hən gamito.

Samteriḅ nəḅomito len nəvat

(Mat 6.19-21)

³²“Samteməḅahw, aḅai susur sagw məḅtohum natuhvəḅəḅipsip. ATəḅamamito ehəḅaḅur hən ḅeviol hən natohan pipihəḅəlan mai gamito. ³³⁻³⁴Məḅḅələḅon nəsa aGot toləḅoni, ehum məḅtoḅum hən nəḅaus ḅos gamito len nəḅav hən asike eməḅartar be toḅul hən nakontit gail. Nakontit galenan, asike eḅuer, nəḅanuan vənḅənah asike evəḅohi, nəḅarḅom asike emədasi.” Bathut ke, naut nakontit saḅ gail lotopat lan,

^u 12.24 Nareven evi nəman tomermer sua tohanhan namisurhutite. ^v 12.27 1Ki 10.4-7

^w 12.33-34 Len naut susus nəḅarḅom ikat tətər nahurabat gail.

dereh nəlom̄ tu tipat tabtab lan. Imaienan m̄etep̄ur h̄en natit samit gail, ale viol h̄en n̄evat han mai nam̄osal gail.”

Utaut tabtab

³⁵AYesu isor am ke, “M̄etesun nahurabat, utaut vir nauman, gol nañial samit tipaŋ tabtab. ³⁶M̄etesuñan n̄evanuan nauman gail lototoh vir amasta salito ßet̄almam dan n̄ehanan h̄en n̄alahan. Beti n̄əboŋ ßet̄almam, ßidel-del, v̄əha-sua ŋai lesəŋav h̄en nabopita m̄os gai. ³⁷Navoian tipat len slev gail n̄əboŋ amasta ßet̄almam, ßeris l̄əboii ke lotolele, lotoutaut viri. Nokitin, gai tesun nahurabat nauman, ale tikel mai galit ke lebətah garu len n̄atev, ale dereh tep̄əp̄ehun n̄əhanian van h̄en galito. ³⁸Navoian tivan h̄en naslev gail l̄əbeutaut h̄en naḡəmaian simasta salito naut k̄emas ßeḡəm tußloh len mariug o n̄əboŋ n̄əman ßek̄ək̄əraiko.” ³⁹Ale aYesu ike, “Be mitinau nategai ke: amahean naim tal̄əboi namityal n̄evanuan v̄ənv̄ənah taḡəmai, tautaut h̄en atenan asike taßur naim vi lohoim. ⁴⁰Gamit am, mitimasutaut, husur aNatun N̄evanuan dereh teḡəm len namityal m̄ətsəvatvat viri.”

N̄evanuan nauman tovovi

(Mat 24.45-51)

⁴¹Beti aPita eusi ke, “Nasuß, n̄əßol p̄usan enan, gukele mai ginamit ŋai o mai n̄evanuan p̄isi am?” ⁴²Nasuß isor vari maiegai ke, “Ase evi n̄evanuan nauman tokad n̄əkadun mai namitisau h̄en na-il-a-m̄o-an amasta san toriŋi ke teil a m̄o h̄en n̄evanuan nauman p̄isi, toke tep̄əp̄ehun n̄əhanian halito len namityal n̄əhanan? ⁴³Amasta ßivahim, ßisaß naslev enan togol nauman san, aslev enan dereh teh̄əhāv̄ur habat. ⁴⁴Nokitin ke, amasta dereh titabtabuh len naslev enan h̄en ßek̄ətk̄əta t̄əban natit p̄isi san. ⁴⁵Avil naslev en ßikel mai gai gabag ke, ‘Amasta sagw ev̄əlo h̄en ßeḡəmai,’ ale ßetub̄at v̄as alaluñan mai alatp̄əhāv̄ut nauman, ßihan, ßemun vat̄ərog, gai timabe? ⁴⁶Amasta san dereh tet̄almam len n̄əmariboŋ naslev enan s̄əvatvat viri, mai namityal naslev sal̄əboii. Amasta tita kotovi ale riŋi mai alat l̄əsəkad nad̄əlomian. ⁴⁷Naslev tol̄əboi nal̄əŋonian simasta san be sautaut, mai sagol husur n̄əsa tokele, dereh amasta tīvas masūv̄ h̄əni. ⁴⁸Be naslev sal̄əboi nal̄əŋonian simasta san ale sagol n̄əsa tol̄əŋoni, dereh amasta tīvasi be savi v̄əha-s̄əbs̄əb̄ur. Avan ideh aGot tolav tos̄əbur maii, aGot ike tilav t̄əlmam h̄en tis̄əb̄ur. Mai avan ideh aGot toriŋ tos̄əbur len nav̄əlan, aGot ike tilav t̄əlmam h̄en tis̄əb̄ur am t̄əban.

AYesu igol n̄evanuan lop̄əp̄ehw

(Mat 10.34-36)

⁴⁹“Ginau noḡəm h̄en n̄əb̄əp̄əŋas navile a pan; nol̄əŋon buni ke tatub̄at paŋ ma tia. ⁵⁰Ikad n̄əbaptaisan^x h̄en n̄əßibaptais lan; ale nol̄əŋon isa

^x 12.50 Gegai aYesu isor husur na-l̄əŋon-isa-v̄əsa-an mai n̄əmatan san ßimasvi lan.

masuṽ vir nanoŋan han. ⁵¹Mətunau ke notogəm hən nəḃilav natəṃat gəm vi lan navile a pan? Ao! Nukel mai gamito, nulav napəpəhwan. ⁵²Daməŋ van tikad erim len nəbathudud ləḃepəpəhw dan galit gabag, eru ariḃal mai itor, itor liḃal mai eru. ⁵³Bathut len ginau, alatmitəman ləpəpəhw, atəman tiḃal mai anatan uluṃan, anatan uluṃan tiḃal mai atəman; anan tiḃal mai anativin, anativin tiḃal mai anan; avilah tiḃal mai avuŋon pəhaṽut, avuŋon pəhaṽut tiḃal mai avilah san.”^y

Ris ləboii ke timabe

(Mat 16.2-3)

⁵⁴Isor tətəs mai naluṽoh ke, “Nəboŋ məttoris nəmarigw topit vi məhat len nawes, vəha-sua ŋai mətuke, ‘Dereh teus,’ ale imaienan. ⁵⁵Mai nəboŋ nəlan toṽuv len nasaut^z mətuke, ‘Dereh naut tepud,’ ale imaienan. ⁵⁶Vanuan nəgəgərasan gail! Mətəkəta ləboi nətan mai nəmav ke dereh naut timabe, imabe mətodədas mətḃekəta ləboi nəsa tovisi gagai?”^a

Gol natəṃat mai aenemi saṃ gail

(Mat 5.25-26)

⁵⁷“Imabe mətodədas mətḃeləboi nəsa tonor? ⁵⁸Nəboŋ gotovi lan nako-tan mai atenan tosor tas gaiug, len naḃisal len nəyaran saməru gehisi ke mirikad natəṃat tətəs. Asike gəḃigole, dereh teliv gargar gaiug vi lan nəmatsistret, ale nəmatsistret teriŋ gaiug len navəlan nalipah, ale nalipah tiḃar hən gaiug len naim bəbaŋis. ⁵⁹Nukel mai gaiug ke, asike govivile dani vəbar gəḃeṽur piḃis nəvat hən nəpain nəmatsistret toriŋi. Len navide tomaienən, gimasgol natəṃat mai aGot tutut, hən asike gəḃipanis.”

Gipair dan nəsaan, sagisa o dereh gimat

13 ¹Ikad alatevis len nəboŋ enan lotosor mai aYesu husur auleKalili gale-vis, aPilate tota bun galito, ḃon hən nəda halito mai nəda hən naviolan lototutumav həni. ²AYesu isor var galit ke, “Mətunau ke alaten a Kalili lusa səhor alat a Kalili piḃi husur nəmatan salit isa maienan? ³Ao, nukel mai gamit ke, asike mətḃipair dan nəsaan samito, dereh mitimat hum galito. ⁴Mətunau alat lotovi 18 lotomat nəboŋ naim tosaḃsah vi məhat a Siloam toteh len galito? Mətunau ke lusa səhor galit piḃi am lotosuh a Jerusalem a? ⁵Aoa, nukel mai gamit ke, asike mətḃipair dan nəsaan samito, gamit piḃi dereh mitimat maienan.”

Nəhai nafik səṽan

⁶Beti aYesu eḃusan, iḃol ke, “Avan sua ikad nəhai nafik tovutani tia len nəhol nakrep san, ale ivan vədəs ṽite lan soḃuer. ⁷Ija ikel mai naluṃan

^y 12.53 Mic 7.6 ^z 12.55 Len naut a Israel, nəlan len nasaut igol ke naut epud masuṽ.

^a 12.56 Namilen ke nəsa aYesu togole len nəboŋ nauman san gail.

tokətkəta təban nəhol ke, ‘Geris! Husur nasihau itor tia nogəm das sobuer hən navit nafik len nəhai egai. Ta buri! Itov kəmas, mabe?’⁸ Isor vari ke, ‘Nasub, riņi tipat vir nasihau tesual am. Dereh nekir garu lan beti riņ natibuluk lan.⁹ Ale bivān len nasihau begəmai, ivoi; be asike bivān, ta buri!’ ”

AYesu igol abareab inor len nəSappat

¹⁰Len nəSappat sua aYesu eņusan len naim nabonbonan sua. ¹¹Ikad abareab sual ei, nanunun tosa sua togol niben isa hən nasihau tovi 18. Ale etəmadehw masuṽ, gai edədas beil binor. ¹²Nəboņ aYesu torisi, ekisi gəmai ale ike, “Bareab, gumadhamakuv dan naməsahan sam̄.” ¹³Ale eriņ navəlan gəlaru lan. Vəha-sua ŋai eil inor təlmam ale isor sal suh nəyalyalan siGot van. ¹⁴Nauluṽman toil a mo len naim nabonbonan, nəlon ipaņpaņ husur aYesu ilav kuv naməsahan len nəSappat, ale ikel mai naluṽoh ke, “Ikad nəmariboņ nauman toməlevtes. Ŋa mətəgəm hən mətḃimaur len nəmariboņ galenan, samtegəm len nəSappat!”^b ¹⁵Ris Nasub tosor vari ke, “Mətovi vanuan gəgəras! Gamit p̄isi mətəsəh ruḃat nabuluk o natoņki len nəSappat ale mətəsəhari vivile hən bəmun a? ¹⁶Be napəhaṽut egai, tovi anatvavin aAraham, aSetan tobaņis gati nasihau tovi 18, sanor hən b̄imakuv dan nəbaņisian len nəSappat a?”

¹⁷Nəboņ aYesu tokəmaianan, galit p̄isi lotosor tasi, nahurulit isa habat, be naluṽoh kavkav lohəhaṽur len natit tovoi buni gai togol gail.

Nəbōl p̄usan gail husur namisurhumastat mai nayis

(*Mat 13.31-33; Mak 4.30-32*)

¹⁸Beti aYesu ike, “Natohan pipihabəlan aGot imabe? Ehun nəsa? Nekəməbe? ¹⁹Ehun namisurhumastat avan sua tobar həni len nəhol san, ale itov, egəm etibau hun nəhai, ale nəman naməsav gail loum hən nəhai ŋodŋod len nəpashəte.”

²⁰Beti isor am ke, “Nike natohan pipihabəlan aGot ehun nəsa? ²¹Ehun nayis, napəhaṽut sua tolavi, toḃundasi len nəhad nəflaua totor^c van vəbar nəflaua p̄isi totob.”

Nabopita tomagugun

(*Mat 7.13-14, 21-23*)

²²Beti aYesu iyar tur nabiltivile mai navile gail, eņusan ale iyar vi Jerusalem. ²³Ale avan sua eusi ke, “Nasub, dereh nəvanuan levis ŋai limakuv dan nəpanismen siGot a? Sasobur a?” Ale ikel mai galit ke, ²⁴“Hisi hən mətḃebisutur bopita tomagugun; husur nukel mai gamit ke

^b 13.14 Exo 20.9-10; Deu 5.13-14 ^c 13.21 Nəhad nəflaua totor evi nəflaua tosobur. Len nasoruan ta Kris lokisi hən nəsata totor.

tisobur luke lebīs lan be lodədasi. ²⁵Nəboŋ amahean naim tole məhat, ale tokəkol gat nabopita, dereh məteıl vivile. Mətetubat deldel len nabopita, mitike, ‘Nasub, səŋav hən nabopita hən ginamito.’ Ale gai tisor var gamit ke, ‘Nəsaləboi kas gamito. Naut samit a be?’ ²⁶Beti mətetubat sor ke, ‘Namtuhan mai gaiug. Gaiug goŋusan len naŋisal sinamit gail.’ ²⁷Avil tike, ‘Nukel mai gamito, nəsaləboi kas gamito, gamit alat a be? Mətevi tut, gamit məttogolgol nəsaan!’^d ²⁸Dereh gamit mititan, mitidesdes batrivoriiv len nəboŋ mətberis aAraham, aIsak mai aJakop mai ahai kelkel ur pisi len natoŋan pipihabəlan aGot be gamit səbomito, aGot tibar hən gamito vivile. ²⁹Nəvanuan gail dereh legəm len nais mai nawes mai nanot mai nasaut, legəm len naut pisi ale lihan len nabiltihanen len natoŋan pipihabəlan aGot. ³⁰Ale məteris! Ikad nəvanuan kəmas ləbегəm vi vanuan totibau gail, ale ikad nəvanuan totibau gail ləbегəm vi ut kəmas.”

AYesu mai aHerot

(Mat 23.37-39)

³¹Len nəboŋ enan naFarisi galevis logəm həni, lukel maii ke, “Geriŋ naut egai, gam yav dani husur aHerot Antipas ike tigol gimat.” ³²Ale ikel mai galit ke, “Mitia kel mai nafoks^e enan ke, ‘Daməŋai mai pelan dereh nehut natəmat gail sal mai nigol sal nəvanuan limaaur, ale hois nesib.’ ³³Naut kəmas, len naŋisal sagw nimasvan daməŋai, pelan mai hois, bat-hut ke len naut a Jerusalem ŋai ahai kelkel ur pisi loləboi ləbimat.

³⁴“O Jerusalem, Jerusalem, gaiug gugolgol ahai kelkel ur gail lumat, gotububun alat aGot tosul galit van hən gaiug. Len nəboŋ isobur tia nuke nihavhav hən alahutai sam hun natopəhaivut tohavhav hən natuhman san gail pipihabəlan, be gomətahuni. ³⁵Məteris, naut a im samit ebəbesw.^f Nukel mai gamit ke asike mətoris ginau am vir mətbike, ‘AGot tigol navoian van hən ategai togəm len nahəsan Nasub aGot.’”^g

AYesu ilav kuv naməsahan len nəSappat

14 ¹Len nəSappat sua, nəboŋ aYesu tobi sinəvanuan sua toil a mo hən naFarisi gail, hən bihan, lokəta mətani. ²Ale len nəhon aYesu ŋai ikad naluuman narien mai navəlan gəlaru lototob. ³AYesu eus alat lotokad namitisau hən nalo mai naFarisi gail ke, “Inor hən nəvanuan bigol avan ideh bimaaur len nəSappat a?” ⁴Be naut ebut, ləsasor. ŋa aYesu etəgau atenan gol ke imaur ale esəvati van. ⁵Beti eus galit ke, “Gamit ideh bikad anatun o nabuluk toteh len naburhuwai, asike goliv kuv tutut həni, naut kəmas tovi nəSappat a?” ⁶Ale lodədas ləbisor var natgalen tokele.

^d 13.27 Psa 6.8 ^e 13.32 Nafoks ehum nalipah be akis ike tikat bun nəman gail be səhan-hani, mai ikad nəkadun mai navide hum nahit tosusuan gai. ^f 13.35 Jer 12.17, 22.5

^g 13.35 Psa 118.26; Luk 19.37-38

AGot eputsan alat lotovi ut kəmas

⁷Nəboŋ aYesu tobunus ke alat lotogəm hən nəhanan lotolekis hən naut tovoi rivuh, ibol, eŋusan magegai ke: ⁸“Nəboŋ avan ideh ǂeus gaiug hən gəǂegəm hən nəlahan ideh, sagilekis hən naut tovoi rivuh. Husur nəvanuan totibau hən nəlahan ǂeus avan ideh totibau tosəhor gaiug, ⁹dereh gai ǂegəm hən gaiug tike, ‘Gilav namilem̄ mai ategai.’ Ale dereh nahurum̄ tisa, gimasbətah vi tut. ¹⁰Be nəboŋ avan ideh ǂeus gaiug hən gəǂegəm hən nəhanan, lav naut ideh a tahw. Imagenan nəvanuan totibau hən nəhanan, hum ma ǂegəm sor mai gaiug hən ǂike, ‘Tegai, gaiug gevi rivuh hən gəǂebətah ǂivoi.’ Ale len nəhon nəvanuan ǂisi lotohan mai gaiug, dereh getibau.^h ¹¹Husur avan ideh ǂipatpat gai məhat, dereh tegəm vi ut kəmas, be ideh ǂigol gai gabag ǂevi ut kəmas, dereh aGot teputsani.”

¹²Beti aYesu isor mai atenan tousi hən ǂihan ke, “Nəboŋ gəǂikad nəhanan tuǂlial o ut mədau, sageus nabubur sam̄ gail, aǂam̄ gail, amaheam̄ gail o alat lotosuh pəpədaŋ lotopul hən natite. Gəǂigole maienan, dereh leus təlmam̄ hən gaiug ale enan tevi nə-sar-gele-an sam̄ tegəm hən gaiug. ¹³Be nəboŋ gəǂeutaut hən nəhanan, us naməsəl gail, alat nahudhubelit sanor, alat narielit togau mai ametǂesw gail; ¹⁴ale aGot tigol navoian van hən gaiug. Naut kəmas lodədas ləǂisar gel gaiug, dereh nə-sar-gele-an tegəm hən gaiug len nəboŋ alat lotonor ləǂibile məhat dan nəmatan.”

Nəǂol ǂusan hən nəǂiltihanan

(Mat 22.1-14)

¹⁵Nəboŋ galit sua, tohan maii, tosəsəlōŋ həni, isor mai aYesu ke, “Avan ideh ǂihan len nəǂiltihanan topat len natohan pipihabəlan aGot, navoian siGot igol ikab həni!” ¹⁶AYesu ikel maii ke, “Avan sua eutaut hən nəǂiltihanan ale eus isobur. ¹⁷Len namityal hən nəhanan esul naslev san hən ǂikel mai alat tous galit ke, ‘Mətegəmai, husur natit ǂisi eutaut tia.’ ¹⁸Be loŋit nəholito, logərası maiegai: Esua ike, ‘Ereh! Numadhaǂur nətan sua ale nımasvan hən nəǂerisi.’ ¹⁹Sual am ike, ‘Ereh! Numadhaǂur nəǂuluk tosəŋavur lotoum ǂıruaru ale nımasvan hən nəǂeum risi lan gail.’ ²⁰Sua tətəs am ike, ‘Ereh! Numadhalah ŋai, ŋa nodədas nəbegəmai.’ ²¹Ŋa naslev etəlmam, ikel ur nəsa lotokele mai amasta san. Beti amahean naim nəlon ipaŋpaŋ habat ale ikel mai atenan ke, ‘Giŋad tutut vi lan nəǂiltiǂısal mai nəǂısal gail len nəǂiltivile, ale səhar naməsəl gail gəmai, mai alat nahudhubelit sanor, ametǂesw gail mai alat narielit togau.’ ²²Sədareh naslev ike, ‘Nasub, nəsa gotokele, nugol ǂisi, be naut kəmas alaten lotosobur, nəhanian isobur ipat sal.’ ²³Beti amahean naim isor vari ke, ‘Gevi lan nəǂısal, husur nəpısbıhol gail, taltal hən nəvanuan gail hən

^h 14.10 Hən naves 8-10, Pro 25.6-7

lãbegãm vi lan naim sagw hãn ðepul. ²⁴Husur nukel mai gaiug, galit ideh notous galit a mo, asike luhan ris nãhanian len nãhanan sagw.’”

Idaŋ hãn nãvanuan ðevi ahai susur siYesu
(*Mat 10.37-38*)

²⁵Nãbĩtiluũoh luyar mai aYesu, ale ipair van hãn galito, ike, ²⁶“Avan ideh ðegãm hãn ginau ðelãmas masuũ hãn ginau sãhor nãbathudud san suũman tomãtahun bun atãman mai anan, asoan mai anatun gail, aũvan mai aũvaninen gail, o nãmauran san am, ale elãboi ðevi ahai susur sagw. ²⁷Avan ideh asike ðipat nãhai balbal san ale husur ginau, gai edãdas ðevi ahai susur sagw.’ⁱ ²⁸Husur gamit ideh ðike ðeum hãn naim sahsah vi mãhat; gai tebãtah bai hãn ðeũuruŋ tuan nãvat hãn ðelãboii ke ihau hãn naim ðihav mãu a? ²⁹Asike ðimaienan, tehĩr nãpaudesen san be edãdas ðeum ðisi, ale dereh nãvanuan ðisi lotori, letuãbat sor vilesi, ke, ³⁰‘Geris atenan. Etuãbat um hãn naim be edãdas ðeum ðisi.’ ³¹O nakiŋ ta be ia gol nãbalan mai nakiŋ togon be sabãtah hãn ðebunusi bai ke, nasoltia tovi 10,000 san elãboi ðiãbal sãhor togon tokad 20,000 togãm hãn ðiãbal maii mãu a? ³²ðinau ke edãdas ðiãbal sãhori, esul avan sua san tosor moosi mai nakiŋ togon nãboŋ totoh a tut sal, hãn ðeusi ke, ‘Nãbalan tinoŋ mabe?’ ³³Imagenan, gamit ideh asike ðeriŋ gaũulan natit ðisi san, gai edãdas ðevi ahai susur sagw.

Nãtas, nabus han tomasig
(*Mat 5.13; Mak 9.50*)

³⁴“Nãtas ivoi len nãhanian, be nabus hãn nãtas ðimasig hãn ðeduãbe, tegãm vi tas tãtas am mabe? ³⁵Nãtas enan sanor hãn ðigol nãtan ðivoi, sanor hãn ðigol natĩbuluk len naut sogsog ðivoi hãn nãtan, nãvanuan ðisi lubar hãni ŋai.’^j Avan ideh tokad nãdariŋan hãn ðesãsãloŋ, tesãsãloŋ buni.”

Nasipsip tomasig

15 ¹Boŋ sua nãvanuan nãtaks gail mai alat nãsaan logãm tãban aYesu hãn lãbesãsãloŋ hãni. ²Ale naFarisi gail mai ahai ðusan hãn nalo loŋit nãholito, lusor mãtmãtan hãni ke, “Atenan ehãhaũur hãn alat nãsaan, ale ihan tu mai galito.”

³Imagenan ikel nãbol ðusan egai mai galito, ike, ⁴“Gamit ideh ðikad nasipsip tovi 100 ale esua ðimasig, timabe? Dereh teriŋ lotovi 99 len nãmarireu ale tidoŋ tosua tomasig van vãsãbi. ⁵Nãboŋ tosaãbi tononŋ, eriŋ len nãbathuvãson, ikemkem. ⁶Ale nãboŋ tovahim, ekis nabubur san gail

ⁱ 14.27 Namilen ke ahai susur siYesu timasutaut akis hãn ðimat sil na-husur-aYesu-an.

^j 14.35 Len nãbol egai nãtas silat a Jutea evi vat tovi sol lotohiri a ut.

mai alat lotosuh pəpadaŋ, logəm bōnbōn. Ike, ‘Mətehəhəvur mai ginau husur nusab̄ nasipsip sagw tomasig!’⁷ Nukel mai gamit ke, imagenan, len nəmav dereh tikad nakemkeman təban avan ideh topair dan nəsaaŋ van hən aGot b̄səhōr nakemkeman təban alat lotovi 99 lotonor, o lotonau ke lotonor, ke nəpairan dan nəsaaŋ sanor hən galito.”

Nəvat tovi silva tomasig

⁸ Ale aYesu isor am ke, “Nəpəhəvut ideh, b̄ikad nakoin lotovi silva^k toseŋavur ale esua imasig, gai timabe? Dereh tepigau naŋmial, tesisir lohoim, ale doŋ vahvahuri van vəsab̄i. ⁹ Ale nəboŋ tosab̄i ekis nabubur san gail mai alat lotosuh pəpadaŋ, legəm bōnbōn. Ike, ‘Mətehəhəvur mai ginau husur nusab̄ nəvat sagw tomasig.’ ¹⁰ Imagenan, nukel mai gamit ke, aGot mai aŋel san gail lukemkem nəboŋ nəvanuan nəsaaŋ ideh topair dan nəsaaŋ san.”

Anatun uluŋman tomasig

¹¹ Ale aYesu isor tətəs ke, “Ikad nauluŋman sua tokad anatun uluŋman eru. ¹² Ahai a tahw ikel mai atəman ke, ‘Tata, nahudhutite b̄vi esagw nəboŋ gəb̄imat, gilavi mai ginau gagai.’ Ale gai epərehun natit p̄isi mai anatun gəlaru. ¹³ Sədareh ahai a tahw elul hən natit p̄isi san, ivan iyar vi lan nəkantri a tut. Ale len naut enan emədas nəvat san len nəmauran tosa. ¹⁴ Nəboŋ nəvat p̄isi san tohav, ikad nəboŋ nəhanian tobuer len nəkantri enan kavkav, ale atenan etub̄at par hanian. ¹⁵ ŋa ia tah mai nəvanuan sua len nəkantri enan tosevat̄i vi lan nəmarireu san gail hən b̄evəŋan nabuai gail. ¹⁶ Nəmal ihat atenan van ike tihanukub hən nabilit naŋit nəhai toveŋan nabuai həni, be avan ideh səlav natideh maii. ¹⁷ Nəboŋ nənauan san tovan vəmasil, ike, ‘Numabe? Alat lotoum setəmagw lukad nəhanian isobur mai hudhuhanian tosu, be gegai ginau numat hən nəmalkəkatan! ¹⁸ Dereh nile məhat, nivan hən atata sagw ale nikel maii ke, “Tata, nugol nəsaaŋ vi təban aGot len nəmav mai nugol nəsaaŋ vi təban gaiug, ¹⁹ sanor hən gəb̄ike anatuŋ hən ginau am. Gol ke nehūm nəvanuan nauman sam̄ ŋai.”’ ²⁰ Ale nəboŋ tole məhat tonəŋ, ivan hən atəman. Be nəboŋ toyaryar a tut sal, atəman eris ləboii, nəlon itaŋisi ale igam van həni, eluguŋ gati, esuŋ nətarhon.

²¹ “Beti anatun isor maii ke, “Tata, nugol nəsaaŋ vi təban aGot len nəmav mai nugol nəsaaŋ vi təban gaiug. Sanor kasi hən gəb̄ike anatuŋ hən ginau am.’ ²² Be atəman ikel mai naslev san gail ke, ‘Mətetutut, lav nahurabat tovoi buni gəmai, ale kole lan. Siriv hən nariŋ len nəŋarhuvəlan, kol nari-butbut len narien gəlaru. ²³ Liv natuh̄buluk tokənoh gəmai, tibuni, utaut

^k 15.8 *Nakoin tovi silva* len naut egai evi nətrahma tovi nəpurpuran hən nəmariboŋ tosa. Ehun natenarius.

həni, ale datihan, datehəhəvur, ²⁴husur anatumgw egai imat tia be imaur tətəs am, imasig tia be evisi am.’ Ale lotubat hən nahəhəvuran.

²⁵“Len nəboŋ enan ahai a mō itoh marireu. Nəboŋ togəm pəpadan hən naim, esəsəloŋ hən nəwalan hən navus beltan mai nəsavan, ²⁶ŋa ekis naslev sua, ale eusi nəsa tovisi a im. ²⁷Ale isor vari ke, ‘Aṽam etəlmam, ale atəmam etibun natuhbūluk tokənoh husur aṽam imaur, etəlmam.’ ²⁸Ahai a mō, nəlon ipanpan, emətahun bēbis lohoim ale atəman evivile, isor v̄əh̄v̄əhi. ²⁹Beti isor var atəman ke, ‘Geris! Len nasihau isoḅur noum sam̄, ale səkad nəboŋ ideh notopair dan nəsa gotokele. Be səkad nəboŋ ideh gotolav natuhnani mai ginau hən nəḅikad nahəhəvuran mai nabubur sagw gail. ³⁰Avil nəboŋ anatum togəmai, aten boh tohan p̄is natit p̄isi sam̄ len alatpəhəvut lotopur hən nibelito, gotibun natuhbūluk tokənoh m̄osi!’ ³¹Beti isor malumlum̄ ke, ‘Anatumgw, gaiug gutoh akis mai ginau, natit p̄isi sagw evi esam̄. ³²Datimasgol nahəhəvuran, datimaskemkem bathut aṽam enan imat be gagai imaur, imasig be gagai evisi.’ ”

Nəḅiltivanuan hən natite saum savoi

16 ¹Beti aYesu isor tətəs mai ahai susur san gail ke, “Ikad naluḅman sua topul hən natit isoḅur tokad nəḅiltivanuan nauman tokət-kəta təban natit p̄isi san. Amahean enan esəsəloŋ hən na-kel-uri-an ke nəvanuan nauman san emədas natit san gail. ²Ale ekisi gəmai, beti eusi ke, ‘Nəsaganan notosəsəloŋ həni len gaiug? Gikel ur nəsa gotogole len nauman sam̄ hən natit p̄isi sagw, husur nauman enan sam̄ hən na-kətkəta-təban-an esib.’ ³Nəḅiltivanuan nauman isor len gai gabag ke, ‘Nimabe? Husur amasta sagw ibar hən ginau dan nauman sagw. Nəsədan hən nakiran; nahurugw isa hən nəḅenir nəvanuan hən nəvat. ⁴Ganan! Nələboi nəsa nəḅigole hən ke, nəboŋ nəḅesib hən nauman sagw nəvanuan gail dereh lekis ginau vi lohoim salito.’ ⁵Imagenan, ekis nəvanuan v̄isusua lotokad nəkabut simasta san. Eus esua ke, ‘Gukabut simasta sagw evis?’ ⁶Isor vari ke, ‘Natram naoil naoliv tovi 100.’ Ale ikel maii ke, ‘Lav nəkabut sam̄ gəmai, gebətah, gitos 50 tutut.’ ⁷Beti eus togon am ke, ‘Ale gaiug, gukad nəkabut evis?’ Ale isor vari ke, ‘Nəhad nawit tovi 1000.’ Ale ikel maii ke, ‘Lav nəkabut sam̄ gəmai, gitos 800.’ ⁸Naut kəmas nəḅiltivanuan nauman sanor, amasta san isor ivoi həni husur elələgau hən gai len namitisau san. Imaienan! Naur ta daməŋai hən navile a pan lukad namitisau hən nəvide silat lotosuḅman galito be anatum nāmial ləsəkad namitisau hən nəvide silat navile a pan.” ⁹AYesu isor am ke, “Nukel mai gamito, lav nəvat hən navile a pan hən ḅesusupah mai nəvanuan gail hən ləḅegəm vi bubur samito. Ija nəboŋ nəvat ḅihav, dereh aGot tikel nahəhəvuran mai gamito len naut a im vi sutuai.

¹⁰“Avan ideh togolgol tonor len natit tovis, gai am igolgol inor len tosəbur, ale avan ideh togolgol sanor len natit tovis, gai am igolgol sanor

len tosoḃur. ¹¹Asike mətḃetəgau ḃinor hən nəvat mai natit gail hən navile a pan, asike aGot erinḃ natit tosoḃur san len navələmito. ¹²Ale asike mətḃinor hən natit sinəvanuan tile, ase terinḃ natit len navələmito hən ḃevi samit gabag? ¹³Naslev ideh edədas ḃevi slev simasta toru len nəboḃ tosoa. Dereh temətahun bun tesua ale teləmas bun togon o dereh tidanḃ len tesua ale tinau ke togon tovi ut kəmas. Mətodədas mətḃeum siGot tovi amasta samito mai nəvat tu tovi masta samito.”

Nalo siGot asike egəgel

(Mat 11.12-13, 5.31-32; Mak 10.11-12)

¹⁴Nəboḃ naFarisi gail lotoləmas bun nəvat lotosəsəloḃ hən natgalenan, lusor viles aYesu. ¹⁵Ŋa ikel mai galit ke, “Gamit boh mətupatpat gamit məhat len nəhon nəvanuan gail, avil aGot eləboi nəlomito. Husur natideh nəvanuan gail lotodaḃ lan len nənanuan salito, lotoləḃon masuḃ hən, evi pahsago len nənanuan siGot, emətahun buni.”

¹⁶AYesu isor am ke, “Nalo siMoses mai natosian sihai kelkel ur gail, lupat van vəbar nəboḃ siJon. Husur nəboḃ siJon, namtukel ur na-kel-urian tovoi husur natohan pipihəḃəlan aGot, totaltal hən nəvanuan ḃisi hən ləḃəḃis lan.¹ ¹⁷Idaḃ hən nəmav mai navile a pan arḃəḃuer, be idaḃ səhori hən nəməḃirhət natosian hən nalo ḃimasig.

¹⁸“Nauluḃan ideh totiḃos hən asoan ale tolah mai napəhaḃut tile, atenan igol naitian toḃur kotov nəlahan.^m Ale nauluḃan ideh tolah mai napəhaḃut asoan totiḃos hən tia, auluḃan enan igol naitian toḃur kotov nəlahan.”

Nəḃol ḃusan husur nauluḃan tokad natite mai aLasarus

¹⁹AYesu isor am ke, “Ikad nauluḃan sua tokad natite tosun nahurabat toboḃboḃ tokab. Len nəboḃ ḃisi ikad nakontit tosoḃur səhor nəsa tonor hən nəmauran san, ale akis ihan len nahəhaḃuran hən nəhanian tovoi ḃai. ²⁰Len nametləkau san lorinḃ naməsəl sua tovi manus ipat, nahəsən aLasarus. ²¹Ike tihanukub hən nasughanian toteh dan natev sitenan tokad natite. Nalipah gail luḃol nəmanuḃ san gail.

²²“Nəboḃ tobar nəboḃ san, aməsəl imat ale aḃel gail lupati, rinḃi təban aAraham len nəmav. Atenan tokad natite am imat ale lutavuni. ²³Len nəḃab nəmatan, len na-ləḃon-isa-an san tovan vəsə masuḃ, ekəta vi məhat ale eris aAraham mai aLasarus təban. ²⁴Ŋa ikai van hən ke, “Tata Araham, gilolosa hən ginau ale səvat aLasarus hən ḃetur nagel-həḃarhuvəlan len nəwai, ḃimosmos hən ḃeriḃi len nameagw ḃesusus.

¹ 16.16 Nəvanuan galevis lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke namilen len naut egai imaiegai ke: namtikel ur na-kel-ur-ian tovoi husur natohan pipihəḃəlan aGot, nəvanuan ḃisi lototaltal hən ləḃəḃis lan. ^m 16.18 Exo 20.14

Nibegw epəŋas vəsa masũ len nəhab egai.’ 25 Avil aApraham isor vari ke, ‘Anatugw, nau gat natit sañ gail tovoi gotokade len nəmauran sañ, ale natit gail tosa aLasarus tokade. Be gagai eləŋon ivoi am len nəlon ale gaiug goləŋon isa. 26 Natgalen imaienan, be ikad natsual am. AGot erij nabiltĩbur tosəŋav tosareh hən b̃epərehun ginamito dan gamito, hən ke alat lotoke ləbivan dan naut egai van hən gamito, lodədasi. Ale alat lotoke ləb̃egəm hən ginamito dan naut enan lodədasi.’ 27 Ija isor vari ke, ‘Beti neus gaiug, Tata, ke goləboi gəb̃esəvati van hən nəbathudud sagw, 28 husur nukad aʋagw erim, ale eləboi b̃ikel nalələgauan mai galito hən ke, salegəm len naut na-ləŋon-isa-an egai.’ 29 Be aApraham ike, ‘Lukad natosian siMoses mai ahai kelkel ur gail. Ivoi ke lesəsəlōŋ husuri.’ 30 Ike, ‘Aoa Tata Apraham, be avan ideh len naut nəmatan b̃ivan hən galito, dereh lipair dan nəsaan salito.’ 31 Beti aApraham ikel maii ke, ‘Asike ləb̃esəsəlōŋ husur aMoses mai ahai kelkel ur gail, asike logəgel hən nənauan salit hən ləb̃edəlom avan ideh, naut kəmas tole məhat dan nəmatan.’ ”

Nəsaan, narubatian, nadələmian mai nauman

(Mat 18.6-7, 21-22; Mak 9.42)

17 1 AYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Natit lototaltal hən nəvanuan gail hən ləb̃igol b̃isa, ləb̃iteh dereh legəmai, avil atenan togol lototeh, dereh nəmauran san tisa vəsa batbat. 2 Atenan, b̃igol avan ideh b̃igol nəsaan, ivoi am hən atenan ke lubaŋis gat nabiltivat tõmorm̃ori len naholoan ale bar həni len tas.” 3 Mətələləgau hən gamito. Aʋañ b̃igol nəsaan, kel maii ke togol nəsaan, ale b̃ipair dan nəsaan san, gerubati dani. 4 B̃igol nəsaan van hən gaiug vəha-məlevru len nəmariboŋ tosua, ale b̃etəlmam van hən gaiug vəha-məlevru toke, ‘Nupair dan nəsaan sagw,’ gerubat nəsaan galen dani.”

5 Ale ahai pispisul gail lukel mai Nasub̃ ke, “Gigol nadələmian sinamito tetibau am!” 6 Ija Nasub̃ ike, “Məttəkad nadələmian tokəkereh hun nami-surhumastat, məttaləboi məttakel mai nəhai malperi^o egai ke, ‘Gimakuv ale gimabul gaiug len tas,’ ale dereh təmaianan.

7 “Məttəkad naslev totivtiv nətan marireu o tokətkəta təban nasipsip, nəboŋ tovahim dan nəmarireu, gamit ta be take, ‘Gəm tutut, gebətah, gihan?’ 8 Aoa, səmaianan. Take, ‘Geutaut hən nəhanian m̃os ginau, sun nahurabat tonor ale lav nəhanian mai ginau vir nəhanan mai namunan b̃inoŋ. Ale nəboŋ gotogole b̃inoŋ goləboi gəbihan, gəbemun.’ 9 Amasta esipa vi təban naslev togol nəsa tokele a? Aoa! 10 Imaianan hən gamit am.

^a 17.2 Nabiltivat enan emələs habat, natonki esulsul həni hən b̃ebul dasdas nawit hən b̃egəm vi flaua. ^o 17.6 Nəhai malperi evi nabiltihai tokad nəharhəte topat nasihau tosob̃ur, toharhar təlmam.

Nəboŋ məttogol natit ƿisi aGot tokel mai gamit hən mət̃bigole, mitike, ‘Namtovi naslev kəmas ŋai; namtugol nəsa aGot tokele ŋai.’”

Nauluṃan tosəŋavur lotokad naleprosi

¹¹Len nəyaran san, nəboŋ tovi Jerusalem, aYesu iyar len navilah hən naut a Samaria mai a Kalili. ¹²Nəboŋ tobar navile sua, nauluṃan tosəŋavur lotokad naleprosi lobubur maii. Loil a tut^p ¹³ale lukai habat ke, “Yesu, Masta, gilolosa hən ginamito!” ¹⁴Nəboŋ toris galito, ikel mai galit ke, “Mitia v̄usan gamit mai ahai tutumav gail.”^q Ale len nəyaran salit van, lumaur, luvėveu. ¹⁵Galit sua, nəboŋ toris ke tomaur, etəlmam van, eputsan nahəsən aGot habat. ¹⁶Ale iteh len tan, ekəta vi pan bathurien aYesu ale esipa vi təban. Be gai evi auleSamaria. ¹⁷Beti aYesu ike, “Be savi tosəŋavur lotoveveu a? Lotoməlapat, galit lutoh a be? ¹⁸Səkad avan ideh hən totəlmam hən toputsan nahəsən aGot, be amet̃bos egai ŋai a?” ¹⁹Beti ikel maii ke, “Gile məhat, givan; nadəlomian saṃ igol gumaur.”

Natohan pipihəbələn aGot tegəm ŋais?

(Mat 24.23-28, 37-41)

²⁰Boŋ sua naFarisi gail lous aYesu ke, “Natohan pipihəbələn aGot tegəm ŋais?” AYesu isor var galit ke, “Natohan pipihəbələn aGot sagəm len nakətaan. ²¹Avan ideh asike ike, ‘Geris, ipat gegai!’ o ‘Ipat ea!’ husur natohan pipihəbələn aGot satopat mai gamito.”

Nagəmaian siNatun Nəvanuan

²²Beti ikel mai ahai susur san gail ke, “Len nəboŋ b̄egəmai, dereh məte-ləŋon ke məteris nəmariboŋ ideh siNatun Nəvanuan, avil asike mətorisi. ²³Nəvanuan gail dereh likel mai gamit ke, ‘Geris, gai sage!’ o ‘Geris, gai saga!’ Samtedəlom galito, samtehusur galito. ²⁴Husur aNatun Nəvanuan, len nəboŋ san, tesuṃan nasəṃoropun toṃias nəmav kavkav. ²⁵Be a tahw hən natgalen b̄evisi, timasləŋon tisa hən natit b̄isoḃur ale naur ta daməŋai limasmətahu-ni. ²⁶Naṽide ləbikade len nəboŋ gail siNatun Nəvanuan dereh lehun naṽide silat lototoh len nəboŋ siNoah gail. ²⁷Nəvanuan gail luhan, lomun, lulah mai ludaṃ hən nəlahan gail van vəbar nəboŋ aNoah tobis len nabiltibot totibau masuṽ lotokisi hən nəak. Beti nabiltius eus, nilev egəm van, natit ƿisi ima-sig.^r ²⁸Imagenan len nəboŋ gail siLot. Luhan, lomun, loṽur natite, loṽur hən natite. Lumabul tite mai loum hən naim gail. ²⁹Be len nəboŋ aLot toriŋ naut a Sotom, nəhab mai nəsalfa^s aruteh dan nəmav van, navile kavkav imasig.^t ³⁰Timaienan len nəboŋ aNatun Nəvanuan b̄evisi len nədaŋan san.” ³¹AYesu

^p 17.12 Lev 13.46 ^q 17.14 Lev 14.1-32 ^r 17.27 Hən naves 26-27, ris Gen 6.5–

7.24 ^s 17.29 Nəsalfa evi nəvat toyəŋyaŋ. Goləboi gəb̄isabi pəpadaŋ hən nəhab a Bu.

^t 17.29 Hən naves 28-29, ris Gen 18.20–19.25

isor am ke, “Len nəboŋ enan, avan ideh b̄itoh a məhat len navurun naim timasgam tutut dan naim san, satimariŋ hən b̄itariv natit san gail. Ale avan ideh len nəmarireu tu satetəlmam vahim hən b̄ipat natideh. ³²Mitinau gat asoan aLot.” ³³Avan ideh b̄igol risi ke b̄etəgau gat nəmauran san, dereh timasig. Be avan ideh b̄idañ həni ke b̄imasig, dereh aGot tigol timaur vi sutuai. ³⁴Nukel mai gamit ke, len nalenmariug enan dereh nəvanuan eru aripat len nəmel b̄esua; aGot tilav kuv tesua ale togon tipat. ³⁵⁻³⁶Nəpəhəvut eru arelis dasdas namisurhuwit len naut tesua ŋai; aGot tilav kuv tesua ale togon titoh.”

³⁷Beti ahai susur gail lousi ke, “Dereh tevisi a be, Nasub̄?” Isor var galit, isor kəta ke, “Len naut ideh natit tomat topat lan, nab̄iltiman tohanhan natit tomat dereh leməlah gəm b̄on ei. Avan tokad namətan eləboi b̄erisi.”

Na-sor-tuṽ-an mai nəbatunau tous tabtab hən nanoran

18 ¹Beti aYesu iḃol mai galit ke limassor tuṽ tabtab, nəlolit sateur na-sor-tuṽ-an, letəgau gati. ²Ike, “Len nab̄iltivile sua ikad nəmatsistret samətahw len aGot, tonau ke nəvanuan gail lotovi ut kəmas. ³Ale len nab̄iltivile enan ikad abatunau pəhəvut togəm akis həni hən b̄eŋiri ke, ‘Gigol tinor hən ginau hən asike aenemi sagw b̄emədas ginau am.’ ⁴Idareh, nəmatsistret emətahuni van vəbar toke, ‘Nəsamətahw len aGot, ale nəvanuan gail lovi ut kəmas hən ginau. ⁵Be husur ke nəbatunau enan toŋir batriŋriŋ hən ginau, nupetəmas həni! Dereh nigol tinor həni hən asike b̄eŋir akis hən ginau van nimat.’” ⁶Beti Nasub̄ ike, “Mətesəsəloŋ hən nəsa nəmatsistret tosa tokele! ⁷AGot dereh tigol tinor hən galit totabtabuh len galito, lotokai van həni len nalennəyal mai nalenmariug a? Dereh tevəlo hən bevi tarhət salito a? ⁸Ao, nukel mai gamit ke dereh tigol nanoran hən galit tutut. Avil nəboŋ aNatun Nəvanuan b̄egəmai, dereh tisaḃ nadəlomian len navile a pən o teḃuer?”

NaFarisi mai nəvanuan nətaks

⁹AYesu ikel nəḃol p̄usan egai mai galevis lotonau ke lotonor be lunau ke nəvanuan tile gail ləsavi natideh. Isor kəta ke, ¹⁰“Nauluḃman eru arovi məhat vi lan naholəvat todar vis naim siGot hən arḃisor tuṽ. Gəlar togon evi Farisi, togon evi vanuan nətaks. ¹¹NaFarisi eil, isor tuṽ van hən gai gabag ke, ‘Got, nosipa len gaiug husur ke ginau nəsasum̄an alat galenan, nəvanuan gail lotogəgəras hən ləḃilav kuv nəvat, alat ləsanor, alat lotogol naitian toḃur kotov nəlahan, o suḃman ategai am tovi nəvanuan nətaks. ¹²Nəsəhan vəha-ru len nawik p̄isi, noviol hən nahudhut tosua dan tosəŋavur notokade.’ ¹³Avil togon tosor tuṽ, eil a tut, saləŋon ke tekəta vi məhat

“ 17.32 Gen 19.26 ṽ 17.35-36 Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves ³⁶ Nauluḃman eru areum b̄onb̄on marireu; aGot tilav kuv tesua ale togon titoh.

vi lan nɛmav be len na-ləŋon-isa-an san isar batut, ike, ‘Got, gilolosa hən ginau, ru̇bat nɛsaan dan ginau notovi vanuan nɛsaan!’ ¹⁴Nukel mai gamit ke, atenan ivahim, nɛsaan san imaru̇bat. Len nəhon aGot, atenan inor, savi naFarisi. Bathut avan ideh ʔipatrpat gai məhat, dereh tegəm vi ut kəmas be ideh togol gai gabag tovi ut kəmas, aGot dereh teputsani.”

AYesu mai natuhtətai gail
(*Mat 19.13-15; Mak 10.13-16*)

¹⁵Nəvanuan gail losəhar anatulit gail am van hən aYesu, hən ʔeriŋ navəlan len galito hən navoian ʔegəm hən galito. Nəboŋ ahai susur gail lotorisi, losivoh len galito. ¹⁶Be aYesu ekis galit gəmai, ike, “Mitidaṃ hən natuhtətai gail legəm hən ginau, samtikai tas galito, husur natohan pipihəlan aGot evi silat lotosuṃhan galito. ¹⁷Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh asike ʔəhəhaʔur hən natohan pipihəlan aGot hum natuhtətai, asike asike eʔis lan.”

Nauluṃan toil a ṃo topul hən natite
(*Mat 19.16-30; Mak 10.17-31*)

¹⁸Nauluṃan sua toil a ṃo eus aYesu ke, “Hai ʔusan gotovoi, nimabe hən nəʔikad nəmauran vi sutuai?” ¹⁹Ale aYesu isor vari ke, “Imabe gotokis ginau ke notovoi? Səkad avan ideh tovoi—aGot səʔon ŋai. ²⁰Gaiug goləboi nakelean todaŋ gail lotoke: ‘Sagigol naitian toʔur kotov nəlahan, sagigol avan ideh timat,’ sagevənah, sagelibliboŋ—len nakotan am sagelibon, putsan atəmaṃ mai anaṃ len nənauan saṃ.’”^x ²¹Atenan ike, “Nəboŋ notovi tuhtətai vəbar daməŋai nugol natgalenan ʔisi.” ²²Nəboŋ aYesu tosəsəlonŋ həni, ikel mai ke, “Natesual am gupar. ʔur hən natit ʔisi gotokade ale pəpəhuni mai naməsəl gail. Ale dereh gikad nakonviolan aGot totəgau gati ṃos gaiug len nəmav. Beti gegəm husur ginau.” ²³Avil nəboŋ atenan tosəsəlonŋ hən natgalenan, nəlon isa husur ke topul hən natit tosəʔur.

²⁴Nəboŋ aYesu tokəta van həni ike, “Idaŋ masuʔ hən alat lotopul hən natite ləʔevi lan natohan pipihəlan aGot. ²⁵Mətələboii ke idaŋ habat hən nəkamel ʔeʔis tur len nəburhunil səsod. Idaŋ səhori am hən nəvanuan topul hən natite ʔeʔis len natohan pipihəlan aGot.” ²⁶Be alat lotosəsəlonŋ hən natenan lousi ke, “ʔimaienan, ase teʔis lan? Səkad avan ideh ʔikad nəmauran vi sutuai.” ²⁷Ale aYesu ike, “Natideh nəvanuan todədas ʔigole, aGot eləboi ʔigole.” ²⁸Ale aPita ike, “Geris, ginamit namtorij sinamit ʔisi tia hən namttohusur gaiug.” ²⁹Ale aYesu ikel mai galit ke, “Nusor kitin mai gamit ke, avan ideh torij naim o asoan o aʔan gail o

^w 18.20 Nəboŋ toke *Sagigol avan ideh timat* namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ saṃ o naləŋonian saṃ ŋai. ^x 18.20 Exo 20.12-16; Deu 5.16-20

tata mai nana o anatum gail m̄os natohan pipihabōlan aGot, ³⁰dereh tikad natgalen p̄isi tisoḃur t̄etas am len n̄əboŋ eg ta daməŋjai len navile a pan. Ale len n̄əboŋ begəmai len n̄əməv dereh tikad n̄əmauran vi sutuai.”

AYesu ikel tasi am ke dereh timat

(Mat 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹AYesu esəhar toseŋjavur pisan toru san lutoh səḃolito, ale ikel mai galit ke, “Datovi məhat vi Jerusalem, ale natit p̄isi ahai kelkel ur lototosi husur aNatun Nəvanuan, dereh lisarpoh. ³²Alatevis a Jerusalem lerinji len navəlan alat ləsavi Ju. Dereh lisor vilesi, lisor mədasi, leḃulaii, ³³lebilas habat həni ale ligol timat. Be len n̄əmariboŋ titor dereh tile məhat t̄etas.” ³⁴Ahai susur gail ləsələboi natideh lan. Namilen esusuah dan galito gol ke ləsələboi nəsa aYesu tosor husuri.

Partimeus

(Mat 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵Nəboŋ aYesu tovan p̄əpadaŋ hən naut a Jeriko, ametḃesw sua ebətah gəgarhəp̄isal, eŋir nəvanuan gail hən nəvat. ³⁶Nəboŋ toseḃəloŋ hən naluḃoh toḃot eus ke nəsa tovisi enan. ³⁷Galit lukel maii ke, “AYesu ta Nasaret satoyar van.” ³⁸Ale ikai ke, “Yesu, aNatun siTevit’, nəloḃm titaŋjis ginau, gol tivoi hən ginau!” ³⁹Ale alat lotoyar a m̄o losivoh lan hən b̄emədau, ris tokai habat am ke, “ANatun siTevit, nəloḃm titaŋjis ginau, gol tivoi hən ginau!” ⁴⁰Ija aYesu eil, ale ikel ke lesəhar atenan gəm həni. Nəboŋ togəm p̄əpadaŋ aYesu eusi ke, ⁴¹“Guke nigol nəsa hən gaiug?” Ale ike, “Nasub, nuke nekəta.” ⁴²Ale aYesu isor maii ke, “Gekəta! Nadələmian saḃm igol gumaur.” ⁴³Vəha-sua ŋai ikad nakətaan ale ehusur aYesu, isal suh nəyalyalan siGot. Nəboŋ nəvanuan p̄isi lotorisi, galit am loputsan nahəsən aGot.

AYesu mai aSakias

19 ¹Beti aYesu eḃis len naut a Jeriko ale iyar tur lan. ²Ikad auluḃan sual ei nahəsən aSakias; gai eil a m̄o hən nəvanuan nətaks gail ale epul hən nəvat mai natite. ³Ike terisi ke aYesu ase, be husur toḃitol edədasi bathut ke naluḃoh lotoil kəkol hən gai. ⁴Ija igam vi m̄o ale epələu len nəhai sikaḃor^z hən b̄eris aYesu, husur ke dereh tiyar van ei. ⁵Ale nəboŋ aYesu tobar naut enan, ekəta vi məhat ale ikel maii ke, “Sakias, gimariŋ tutut. Daməŋjai nimastoh len naim saḃm.” ⁶Ija imariŋ vi pan tutut ale ike “Ivoi,” mai aYesu, ikemkem habat. ⁷Nəvanuan p̄isi lotoris natenan loŋit nəholito, lusor mətmətan həni ke, “Gai evi lohoim

^y 18.38 AYesu savi anatum matmat aTevit be ehusur nəpasusan siTevit. ^z 19.4 Nəhai sikaḃor ehun nəbaŋ be goləboi gəḃihan nəvite.

sinauluṃan nəsaaan hən b̄itoh maii.”⁸ Avil aSakias ile məhat, ikel mai aYesu ke, “Geris, Nasub̄, len nahudhut toru hən natit p̄isi sagw, gagai ŋai nulav nahudhut tesua mai naməsəl gail. Ale nəbēgəras avan ideh hən nəbēvənah, dereh nisar gel vəha-vat hən!”⁹ Beti aYesu ikel maii ke, “Daməŋai nə-lav-kuvi-an dan nəsaaan egəm bar naim egai. Bathut ategai am evi sua len nəpasusan siApraham.”¹⁰ Husur aNatun Nəvanuan egəm hən b̄idəŋ alat lotomasig, hən b̄ilav kuv galit dan nəsaaan.”

Nəbōl p̄usan husur nəvat
(*Mat 25.14-30*)

¹¹Nəbōŋ nəvanuan gail lotosəsəloŋ hən natgalenan, aYesu ibōl p̄usan, husur egəm pəpadaŋ hən naut a Jerusalem ale lunau ke natoohan pipi-habəlan aGot b̄evisi ta bogai.^a ¹²Imagenan aYesu ike, “Auluṃan sua len nəbathudud toil a m̄o len nəkantri san eutaut hən b̄evi lan nəkantri sual a tut hən ab̄iltikiŋ ei b̄itabtabuh lan hən b̄etəlmam b̄egəm vi kiŋ hən naut san.”¹³ Ale ekis naslev lotovi uluṃan tosəŋavur gəmai, ilav namina^b tosəŋavur mai galit v̄isusua, ike, ‘Məteum len nəvat galenan vir natəlmaman sagw.’¹⁴ Be alat len nəkantri san lomətahun buni ale losul galit galevis a tahw hən hən ləb̄ikel mai nab̄iltikiŋ ke, ‘Namtsaləŋon ategai hən b̄evi kiŋ sinamito.’¹⁵ Naut kəmas, egəm vi kiŋ ale nəbōŋ totəlmam episul hən alatenan gai tolav nəvat mai galit ke legəmai. Ike teləboi nəvat lotosəhori len nəvat tolav mai galito.¹⁶ Esua toil a m̄o egəm ike, ‘Nasub̄, namina saṃ episan esəŋavur am.’¹⁷ Ale ikel maii ke, ‘Nauman saṃ ikab, govi naslev tovoi! Husur ke gotodaŋ len natenan tokəkereh, dereh gekətkəta təban nab̄iltivile tesəŋavur.’¹⁸ Beti sual am egəm ale ike, ‘Nasub̄ namina saṃ episan erim am.’¹⁹ ŋa nakiŋ ikel maii ke, ‘Gaiug, dereh gekətkəta təban nab̄iltivile terim.’²⁰ Beti naslev tile am egəm ale ike, ‘Nasub̄, namina saṃ bogai; noruŋ gole len natuhtaol hən nəbəsusuan buni.’²¹ Nomətahw len gaiug husur gutaltal, nəkaduṃ ehəhaiv, gulav kuv nəsa gəsariŋi, gotətəriv nəsa gəsəməbule.’²² Nakiŋ isor vari ke, ‘Govi naslev tosa vəsa! Len nasoruan saṃ gotomadhakele, nəvusan gaiug hən nəsaban saṃ. Gaiug gukele ke nudaŋ taltal, nəkadugw ehəhaiv, nulav kuv nəsa nəsariŋi mai notətəriv nəsa nəsəməbule.’²³ B̄imaienan, husur nəsa gəsariŋ nəvat sagw len nalulutar hən ke nəbōŋ nototəlmam nətəlav nəvat enan mai naintərəs han?’^c ²⁴Ale ikel mai alat lotoil təban ke, ‘Lav kuv namina dani ale lavi mai atenan tokad namina tosəŋavur.’²⁵ Ris lotoke,

^a 19.11 NaJu gail lunau ke aKristo salito dereh tegəm vi kiŋ hən b̄ilav namilen aTevit tovi kiŋ ta sutuai. Ale nəbōŋ aYesu togəm pəpadaŋ hən naut a Jerusalem lunau ke dereh gai tegəm vi kiŋ ale dereh gai tehut alat a Rom dan naut a Israel. ^b 19.13 *Namina* evi nakoin silat a Kris tovi nəvat hən nauman hən nahəbati totor. ^c 19.23 *Naintərəs* evi nəvat, nəvat saṃ topasi nəbōŋ topat tobəlav len nalulutar.

‘Nasuḅ, gai ikad namina tosəŋavur tia!’²⁶ Isor var galit ke, ‘Nukel mai gamit ke, nəvanuan ḡisi lotoum tovoi len nəsa lotokade, dereh nilav natit am mai galito, avil avan ideh toḡidol, avan ideh saum savoi len nəsa tokade, dereh nilav kuv tokəkereh gai tokade dani.’²⁷ Be galen ḡisi lotovi enemi sagw gail, lotomətahun ginau notovi kiŋ salito, səhar galit gəmai, ta bubun galit len nəhogw!”

AYesu eḡis len naut a Jerusalem
(*Mat 21.1-11; Mak 11.1-11; Jon 12.12-19*)

²⁸Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonoŋ, iyar tab vi məhat vi Jerusalem.
²⁹Nəboŋ tovan pəpadaŋ hən natuhvile eru, a Petfas mai a Petani, len naut lotokisi hən Naḡehuh Oliv, esəvat ahai susur eru,³⁰ ike, “Mərevi lan navile ea topat a ḡo. Nəboŋ mərḡeḡis lan dereh mirisaḅ natuhtoŋki totahətah ei, avan ideh səsaḡ lan sal. Sah ruḡati ale səhari gəmai.”³¹ Avan ideh ḡeus gamər ke, ‘Məroruḡati hən nəsa?’ mirikele ŋai ke, ‘Nasuḅ timaskade.’”³² Nəboŋ aYesu tosəvat gəlar tonoŋ, aruvan ale arusaḅ natit ḡisi hun aYesu tokele.³³ Nəboŋ artosah ruḡat natuhtoŋki enan, amahean gail lous gəlar ke, “Məroruḡati hən nəsa?”³⁴ Ale arusor var galit ke, “Nasuḅ timaskade.”³⁵ Beti arosəhari van hən aYesu, aroḡir hən nahurabat səlaru len natuhtoŋki ale arugol aYesu ebətah səŋaḡuti.³⁶ Len nəvanan san, luḡolsan nahurabat salit gail metḡisal.³⁷ Nəboŋ togəḡ pəpadaŋ hən naut naḡisal tovi pan len Naḡehuh Oliv, naluḡoh hən ahai susur gail kavkav, len nahəhaḡuran salito, lotuḡat kai, putsan nahəsən aGot habat husur namerikel ḡisi lotorisi tia.³⁸ Lukai ke,

“Got igol ivoi hən atenan, nakiŋ togəḡ
len nahəsən Nasuḅ aGot!”^d

Natəḡmat len nəmav
mai nalotuan tivan hən aGot toyalyal buni!”

³⁹Be naFarisi galevis len naluḡoh lusor mai aYesu ke, “Hai ḡusan, kai tas ahai susur saḡ gail!”⁴⁰ Ris aYesu tosor var galit ke, “Nukel mai gamito, naut taḡut hən galito, nəvat galegai lətəkai.”

AYesu itaŋis naut a Jerusalem

⁴¹Nəboŋ togəḡ pəpadaŋ hən naut a Jerusalem, toris nabiltivile enan, itaŋisi⁴² ale ike, “Ivoi am ke gamit məttaləboi nəsa təlav natəḡmat mai gamito nəboŋ daməŋai, be aoa, esusuah dan gamito.”⁴³ Nəboŋ tosa dereh tegəḡ hən gamito. Len nəboŋ enan aenemi samit gail dereh lisah tuan nətan tisaḡsaḡ vi məhat hən ḡipət kəkol hən nabiltivile samito, lidar vis gamito hən ləḡeil garu gol gamito.⁴⁴ Ale ligol nabiltivile timasirsir, gamit mai anatumit mitimaianan. Ligol ke asike ikad nəvat ideh ḡepələh

^d 19.38 Psa 118.25-26

gat togon. Dereh timagenan husur mætsaris læboi nəboŋ aGot togəm hən gamito.”

AYesu len naholəvat todar vis naim siGot
(*Mat 21.12-17; Mak 11.15-19; Jon 2.13-22*)

⁴⁵Beti aYesu eḅis len naholəvat todar vis naim siGot ale etuḅat hut alat lotoḅur hən natit gail ei. ⁴⁶Ikel mai galit ke, “Natosian siGot ike, ‘Naim sagw tevi naim na-sor-tuḅ-an,’^e avil mətugol ke egəm ‘naut susuah sinəvanuan vənvənah gail!’ ”^f

⁴⁷AYesu eḅusan len nəboŋ ḅisi len naholəvat todar vis naim siGot. Aḅiltihai tutumav gail mai ahai ḅusan gail hən nalo mai alat lotoil a ḅo hən nəvanuan gail am, lohisi hən læḅigol ḅimat. ⁴⁸Be læsəsəḅ nāḅisal hən læḅigole, bathut nəvanuan ḅisi loləŋon buni ke lesəsəloŋ həni.

Nədəŋan siYesu hən Na-il-a-ḅo-an
(*Mat 21.23-27; Mak 11.27-33*)

20 ¹Len nəboŋ sua, nəboŋ aYesu toḅusan nəvanuan gail len naholəvat todar vis naim siGot, mai tokel ur na-kel-uri-an tovoi, aḅiltihai tutumav gail mai ahai ḅusan gail hən nalo mai alat lotoil a ḅo hən nəvanuan gail, logəm həni. ²Lukel maii ke, “Gugol natgalenan len nədəŋan sise? Ase ilav nədəŋan hən na-il-a-ḅo-an egai mai gaiug?” ³Isor var galit ke, “Neus gamit hən nausian sua bai. Kel mai ginau, ⁴nəḅap-taisan siJon, egəm len aGot len nəmav o len nəvanuan?” ⁵Lusor vahvah mai galit gabag ke, “Datḅike, ‘Egəm len aGot,’ dereh teus, ‘Husur nəsa mætsadəlomi?’ ⁶Be datḅike, ‘Nəvanuan,’ dereh nəvanuan ḅisi letubun gidato, husur lodəlomi ke aJon tovi ahai kelkel ur.” ⁷Ŋa lusor vari ke, “Namtsaləboi as tolav mai aJon.” ⁸Ale aYesu ike, “Ginau am, asike nukel mai gamito ke na-il-a-ḅo-an sise topat len ginau hən nəḅigol natgalenan.”

Alat lotorentem nəhol nakrep
(*Mat 21.33-46; Mak 12.1-12*)

⁹Beti etuḅat kel nəḅol ḅusan egai mai nəvanuan gail, ke: “Avan sua imabul nəhol nakrep^g ale idaḅ həni van hən alat lotokətkəta təban nəhol hən læḅirentem, ale len nəyaran san gai ivan ebəlav. ¹⁰Len nəboŋ nakrep tomen, esəvat naslev sua van hən alat lotorentem nəhol hən læḅepəpe-hun nakrep galevis tovi esan. Avil luḅasi, losəvati van, səlav natideh. ¹¹Ŋa amahean nəhol esəvat naslev sual am, be gai am lugol maien həni, luḅasi, lugol isa həni, ale losəvati van, səlav natideh. ¹²Ŋa esəvat sual am tətəs ale luḅabuburi, lubar həni vivile. ¹³Amahean ike, ‘Nigol nəsa? Nigol timaiegai ke: dereh nesəvat anatugw uluḅan notoləmas buni hən ke hum

^e 19.46 Isa 56.7 ^f 19.46 Jer 7.11 ^g 20.9 Isa 5.1

ma nahurulit b̄isa, ale l̄eb̄igol b̄inor h̄ani.’¹⁴ Be n̄əboŋ alatenan lotorisi, lusor utaut h̄ani ke, ‘Atenan, n̄əboŋ atəman b̄imat, gai tikad n̄əhol balai; datiparu buni h̄an datb̄ikad nasugsugur san p̄isi!’¹⁵ Ija lubar h̄ani dan n̄əhol nakrep ale luparu buni.”

AYesu isor am ke, “Amahean n̄əhol dereh t̄igol n̄əsa h̄an galito?¹⁶ Dereh tegəmai, t̄igol alat lotorentem n̄əhol limat, ale tilav n̄əhol nakrep enan mai ideh tile.” N̄əboŋ n̄əvanuan gail lotosəsəloŋ h̄an natenan, luke, “Natenan satimaienan!”¹⁷ Be aYesu ekəta inor van h̄an galito ale ike, “B̄imaienan, namilen natosian egai topat len n̄əb̄e sua ta sutuai n̄əsa?

“N̄əvat, n̄əvanuan na-um-im-an gail lotomətahuni,

gai egəm vi vat sua ŋai b̄eləboi b̄igol naim b̄ihav mai b̄inor.”^h

¹⁸N̄əvanuan p̄isi l̄əb̄iteh len n̄əvat enan, dereh limab̄urb̄ur, mai avan ideh, n̄əvat b̄iteh lan, dereh tipat dole.”ⁱ

¹⁹Beti ahai p̄usan gail h̄an n̄alo mai ab̄iltihai tutumav gail ludas p̄isal h̄an l̄əb̄itah gat aYesu len namityal enan ŋai bathut loləboii ke len n̄əb̄ol p̄usan enan isor tas galito. Avil lomətahw len n̄əvanuan gail.

Ŵur n̄ətaks van h̄an aSisa (*Mat 22.15-22; Mak 12.13-17*)

²⁰Beti lokəta bunusi ale losəvat n̄əvanuan galevis lotogərasi ke lotokitin h̄an l̄əb̄isaḅ n̄əsaban len nasoran san h̄an l̄əb̄eriŋi len navəlan mai n̄ədaŋan seuleRom tovi gavna.²¹ Imagenan n̄əvanuan nagəgərasan gail lousi ke, “Hai p̄usan, namtoləboii ke gaiug gotosor, gotoḅusan tonor. Naḅide sam̄ ep̄itoḅ van h̄an n̄əvanuan p̄isi, ideh satile, ale goḅusan h̄an naḅisal siGot len nakitinan.²² Inor h̄an datb̄eḅur n̄ətaks van h̄an aSisa m̄au a?”²³ Avil aYesu ekəta ləboi na-sor-gərasi-an salito ale ikel mai galit ke,²⁴ “Ŵusan ginau h̄an natenarius^j tesua. N̄əhon mai nahəsan ase arupat lan?” Ale luke, “ASisa.”²⁵ Ikel mai galit ke, “Imagenan, lav mai aSisa n̄əsa tovi seSisa, ale lav mai aGot n̄əsa tovi siGot.”²⁶ Ale lodədas l̄əb̄isaḅ n̄əsaban ideh len nasoran san ei len n̄əhon n̄əvanuan gail. Luḅaŋ len nasor-vari-an san, ale ləsasor am.

Na-le-məhat-an dan n̄əmatan, mai n̄əlahan (*Mat 22.23-33; Mak 12.18-27*)

²⁷NaSattiusi galevis (lotoke na-le-məhat-an dan n̄əmatan eḅuer),^k logəm h̄an aYesu. Lousi²⁸ ke, “Hai p̄usan, aMoses itos m̄os gidato ke, auluḅman ideh, aḅvan b̄imat be asoan b̄itoh mai anatun b̄eḅuer, atenan timaslah mai n̄əbatunau h̄an b̄ikad anatun gail m̄os aḅvan.^l ²⁹Ale boŋ sua ikad alatmiḅvan lotoməlevru. Ahai a m̄o ilah mai ap̄əhaḅut sua, be imat, anatun eḅuer.³⁰ Aḅvan tohusur ahai a m̄o

^h 20.17 Psa 118.22 ⁱ 20.18 Isa 8.14-15 ^j 20.24 Natenarius evi nakoin silat a Rom tovi n̄əvat h̄an nauman h̄an n̄əmariboŋ esua. ^k 20.27 Uman 23.8 ^l 20.28 Deu 25.5-6

ilah mai nəbatunau, ³¹ beti aʋan tohusuri am imaienan. Alatmiʋan lotoməlevru lumat maienan ʋisi, anatulit eʋuer. ³² Naməkot alitenan tu imat. ³³ Ale nam-tous gaiug ke, ʋimagenan, len na-le-məhat-an dan nəmatan, napəhaʋut enan dereh tevi asoan ase? Husur ke alatmiʋan lotoməlevru ʋisi lulah maii.” ³⁴ Ŋa aYesu ikel mai galit ke, “Nəvanuan len nəvile a pan lulah mai ludañ hən nəlahan. ³⁵ Avil alat aGot totabtabuh len galit hən ləʋitoh vi sutuai, mai hən ləʋitoh len na-le-məhat-an dan nəmatan, galit, asike lulah, avan ideh asike idañ hən ləʋilah. ³⁶ Ale lodədas ləʋimat am, husur losuñan aŋel gail, lovi anatum aGot gail bathut togol lotole məhat dan nəmatan. ³⁷ Be len nəʋolan husur nəhai topan, ^m aMoses boh isor vəhoti ke, alat lotomat lule məhat dan nəmatan husur ekis Nasuʋ hən ‘aGot siAraham mai aGot seIsak mai aGot siJakop.’ ³⁸ Gai savi aGot silat lotomat be evi aGot silat lotomaur, husur len nabunusian siGot, galit ʋisi lumaur.” ³⁹ Ahai ʋusan galevis hən nalo lusor vari ke, “Gokitin ahai ʋusan!” ⁴⁰ Beti avan ideh sail ʋuri hən ʋeusi hən nausian ideh am.

AKristo anatum aTevit māu a?
(*Mat 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹ Be aYesu eus galit ke, “Nəvanuan gail luke aKristo, aGot totabtabuh lan, evi anatum uluñan siTevit mabe? ⁴² Husur aTevit, gai ikele len nalobulat hən Nəʋe gail ke:

“ ‘Nasuʋ aGot ikel mai aMasta sagw ke,
“Gebətah tarhət len nəmatu sagw,

⁴³ vir nəʋerij aenemi sañ gail pipit nariem gəlaru
hən ləʋevi ut kəmas.” ⁿ

⁴⁴ Imaienan aTevit bekisi hən ‘aMasta,’ evi anatum mabe?”

AYesu ikel ʋuli ke nəʋivan isa
(*Mat 23.1-36; Mak 12.38-40*)

⁴⁵ Nəʋon nəvanuan ʋisi lotosəsəlon, aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, ⁴⁶ “Mətələləgau hən ahai ʋusan gail hən nalo. Loləmas hən ləʋiyaryar mai nahurabat tobəlbəlav lotosuni. Loləmas hən nəvanuan gail ləʋike, ‘Ivoi,’ mai galit len nəmaket, loləmas nəhai bətbətah tovoi ŋai len naim nəʋonʋonan, mai loləmas hən ləʋebətah rivuh len nəhanan gail. ⁴⁷ Lulav kuv ʋis naim mai nasugsugur sibatunau pəhaʋut gail, be len nagəgərasan salito len nəhon nəvanuan gail, lusor tuʋ ebəbəlav. Alatenan dereh lipanis səhor alat ləsəmaienan.”

Naviolan sibatunau pəhaʋut
(*Mak 12.41-44*)

21 ¹ Nəʋon aYesu tokəmaienan tonon, eris alat lotokad natite nəʋon lotorij naviolan salito len nabokis hən nəvat len naim siGot.

^m 20.37 Exo 3.1-6 ⁿ 20.43 Psa 110.1

²Beti eris nəbatunau naməsal sua toriŋ natuhkoin eru artovi kopa. ³Ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, nəbatunau egai tovi məsal eviol səhor galit p̄isi. ⁴Husur galit p̄isi loviol kinit naviolan gail dan tosoḅur lotopul həni, be dan tokəkereh topar, alitegai eviol hən natit p̄isi san hən b̄imaurlan.”

Nagilen nəboŋ ta tahw
(*Mat 24.1-14; Mak 13.1-13*)

⁵Nəboŋ ahai susur san galevis lotosor husur naim siGot ke epəhas buni hən nəvat toobilbil mai naviolan gail van hən aGot, aYesu ike, ⁶“Natgalen məttorisi, dereh len nəboŋ gail ləḅegəmai, asike ikad nəvat ideh ḅepələh gat togon, dereh limasirsir p̄isi.” ⁷Ŋa lousi ke, “Hai p̄usan, natgalenan levisi ŋais? Ale dereh tikad nəsa ḅevusan nəboŋ hən natgalenan ləḅisar-poh?” ⁸Isor var galit ke, “Mətələləgau ke avan ideh sategəras gamito hən mətḅisab, husur dereh tisoḅur legəm len nahəsagw like, ‘Ginau boh aKristo!’ mai, ‘Pəpadaŋ nəboŋ tegəmai!’ Samtehusur galito! ⁹Nəboŋ mətḅesəsəloŋ həni ke, ikad nəbiltibalən gail mai nəḅalan tomətahun alat lotoila m̄o, samtemətahw. Husur natgalenan limasvisi a m̄o, be nəboŋ ləḅimadhavisi, savi nagilen sal.”

¹⁰Beti ikel mai galit ke, “Naluḅoh hən nəvanuan naut sua dereh tiḅal mai naluḅoh hən nəvanuan naut tile, ale nəvanuan sekiŋ gail dereh liḅal mai nəvanuan sekiŋ tile gail. ¹¹Len naut tile gail dereh tikad nəḅiltidu gail, tipar hanian mai tikad navilesir gail. Dereh tikad natit ḅevisi, nəvanuan p̄isi ninelit ḅepil lan, mai natetətan toyalyal len nəmav. ¹²Avil a tahw hən natgalenan, galit dereh litah gat gamito, ale lemədab bun gamito. Dereh lilav gamit vi lan naim nəḅonḅonan mai naim nəḅaŋisian gail. Dereh lesəhar gamit vi lan nakij mai gavna gail sil nahəsagw. ¹³Len nəboŋ enan dereh tipat len gamito hən mətḅikel kot na-kel-uri-an tovoi husur ginau. ¹⁴Imaienan, mitinau səhoti ke samteutaut hən mətḅisor gol gamit gabag. ¹⁵Bathut dereh neviol mai gamito hən nasoran mai namitisau hən nənauan tokitin hən ke, aenemi samit gail ledədas ləḅisor var gamito o ləḅisor tas gamito. ¹⁶Atəmamit, anamit, aḅamit gail, amaheamit gail mai nabubur samit gail am dereh leriŋ gamit len navəlan aenemi samit gail. Dereh leriŋ gamit galevis len nəmatan. ¹⁷Nəvanuan p̄isi dereh lemətahun bun gamito sil nahəsagw. ¹⁸Be nasivurumito dan navurumito asike imasig. ¹⁹Len nə-daŋ-ḅuri-an samito dereh mitikad nəmauran vi sutuai.

Naut a Jerusalem timasirsir
(*Mat 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰“Be nəboŋ mətḅeris naut a Jerusalem, nəvəshəsoltia gail lotodar visi, len nəboŋ enan dereh mətələḅoii ke pəpadaŋ timasirsir. ²¹Beti alat

lototoh len naut a Jutea, limasgam mətahw dani vi lan naut tobaŋ v̄ehuh. Ale alat lototoh len navile enan limasriŋi, mai alat lotosuh marireu salebis lan. ²²Husur nəboŋ galenan levi nəboŋ hən nəpanismen, hən natit p̄isi natosian gail lotokele ləbisarpoh.^o ²³Nulolosa hən alat ləbetian mai alat ləbēvəhasus len nəboŋ enan! Husur len naut egai dereh tikad nab̄iltiļəŋon-isa-an mai nəlol paŋpaŋ topansem nəvanuan galegai. ²⁴Naḅu nəbalan gail lita bun galito həni, ale aenemi salit gail dereh libaŋis gat galit beti səhar galit vi tut vi lan nəkantri p̄isi. Ale nametb̄os gail dereh lipal sar nab̄iltivile Jerusalem, il a m̄o həni van vəbar nəboŋ salit b̄esib.

Nagəmaian siNatun Nəvanuan

(Mat 24.29-31; Mak 13.24-27)

²⁵“Natit tiltile gail levisi hən namityal, nahəbati mai naḅeso gail.^p Len navile a pan, nəvanuan gail len nəkantri gail dereh lemətahw, ledədarŋaḅu, nau tuhatuh hən nəwalan hən nətas mai nahəbasoduḅ. ²⁶Nəvanuan gail dereh nəlolit tiḅonḅon len namətahwan salit mai nəvatvat-viri-an hən nəsa b̄evisi len navile a pan. Husur nədaŋan gail len nəmav dereh lekurkur. ²⁷Beti len nəboŋ enan dereh leris aNatun Nəvanuan b̄egəm len nəmavukasw, len nədaŋan mai nəyalyalan totibau.^q ²⁸Nəboŋ natgalenan ləbetuḅat visi, mətēil gəgat tinor husur asike idareh nəlav-kuvi-an samito dan nəmauran hən navile a pan, dereh tihav.”

Nəḅol p̄usan hən nəhai nafik

(Mat 24.32-35; Mak 13.28-31)

²⁹Beti ikel nəḅol p̄usan mai galit ke: “Mətēris nəhai nafik mai nəhai p̄isi am. ³⁰Nəboŋ lotoduḅoh, mətələboi mətberis ləboii ke nəboŋ naut pudpud b̄egəm pəpadaŋ. ³¹Imagenan, nəboŋ mətberis natgalenan b̄evisvisi, mətələboii ke natohan pipihəbələn aGot satogəm pəpadaŋ. ³²Nukel nakitinan mai gamit ke, naur egai asike lumat vəbar natgalen p̄isi ləbisarpoh. ³³Nəmav mai navile a pan dereh arimasig balai, avil nasoruan sagw asike imasig boŋ ideh.

Mətēutaut!

³⁴“Mətələləgau hən ke samtetərog, samtigol naḅide tosa len natərogan mai samtinau masuḅ hən nəmauran len navile a pan o nəboŋ enan dereh tegəm ale mətəsəhoḅut lan hum mətətoḅat len nəhai tata. ³⁵Husur dereh tegəmai len galit p̄isi lotosuh len navile a pan kavkav. ³⁶Mətēhulahul tabtab, ale sor tuḅ ke mətələboi mətbigam yav dan natgalen p̄isi pəpadaŋ hən b̄evisi, ale mətbeil len nəhon aNatun Nəvanuan.”

³⁷ŋa len nalennəyal p̄isi aYesu eḅusan len naholəvat todar vis naim siGot, be len mariug ivan vatoh len Naḅehuh Oliv. ³⁸Ale nəvanuan

^o 21.22 Hos 9.7 ^p 21.25 Isa 13.10; Eze 32.7; Jol 2.31 ^q 21.27 Dan 7.13; KelV 1.7

ṽisi lulele dudulan soṽilan hən ləḅevi lan naholəvat todar vis naim siGot hən ləḅesəsəloŋ həni.

AJutas eḅur hən aYesu

(Mat 26.1-16; Mak 14.1-11; Jon 11.45-53)

22 ¹Len nəḅoŋ enan Nəhanan hən Nabəta Səkad Nayis lan, lotokisi hən nəPasova, egəm pəpadaŋ.^r ²Aḅiltihai tutumav gail mai ahai ṽusan gail hən nalo luke lisab̄ naṽisal ideh hən ləḅigol aYesu ḅimat, be savi len nəhon nəvanuan gail husur lomətahw len galito.

³Beti aSetan eḅis len aJutas lotokisi hən aIskariot, gai tovi sua len ahai susur lotovi 12. ⁴Ale aJutas ivan hən aḅiltihai tutumav gail mai alat lotoil a ṽo silat lotokətkəta kəkol hən naim siGot hən ḅisor mai galit husur naṽisal ideh hən ḅeriŋ aYesu len navəlalito. ⁵Lohəhaḅur masuḅ ale ludaṽ hən ləḅilav nəvat nasilva maii. ⁶Ale aJutas idaṽ, beti idas ṽisal hən ḅeriŋ aYesu len navəlalito nəḅoŋ naluḅoh ləsətah maii.

NəPasova naməkot siYesu

(Mat 26.17-25; Mak 14.12-21; Jon 13.21-30)

⁷Beti nəmariboŋ hən Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan egəmai. Len nəḅoŋ enan lotutumav hən natuhsipsip hən nəPasova. ⁸AYesu esəvat aPita mai aJon, ike, “Mirivan vautaut hən nəhanian hən nəPasova hən datḅihani.” ⁹Ale arousi ke, “Guke namreutaut həni a be?” ¹⁰Isor var gəlar ke, “Nəḅoŋ mərbəḅis len nabiltivile, nauluṽan sua topat nabiliwai toplu dereh tebubur mai gaməru. Mərehusuri vi lohoim toḅis lan ¹¹ale kel mai amahean naim ke, ‘Ahai ṽusan eusi ke: “Naruṽ simetḅos gai be? Nuke nihan Nəhanian hən nəPasova mai ahai susur sagw gail lan.”’ ¹²Atenan teḅusan gaməru hən nabiltiruṽ tokad natit ṽisi dattoləŋoni. Məreutaut ei.” ¹³Ija aruvan, arusaḅ natit ṽisi hun tokel mai gəlaru, ale aroutaut hən nəPasova.

Nəhanan naməkot siNasuḅ

(Mat 26.26-30; Mak 14.22-26; 1Kor 11.23-25)

¹⁴Nəḅoŋ namityal hən nəhanan toḅəmai, aYesu ipat hən nətarhəgarin hən ḅihan. Ale ahai pispisul san gail luḅon maii. ¹⁵Ale ikel mai galit ke, “Noləŋon buni tia ke nihan nəPasova egai mai gamito a tahw hən nəḅeləŋon ḅisa. ¹⁶Husur nukel mai gamit ke, asike nuhani am vir nəsarpoan han len natohan pipihabəlan aGot.”

^r 22.1 Nəhanan hən Nabəta Səkad Nayis lan, alat lotovi Ju lokisi hən NəPasova, nəḅoŋ aGot togol ahai a ṽo gail ṽisi silat a Ijip lumat be səbar alat a Israel.

¹⁷Nəboŋ tolav nabīliwai, tosipa həni, ike, “Mitilav nabīliwai egai ale pəpehuni mai gamit gabag. ¹⁸Husur nukel mai gamit ke, gagai van asike nomun tas nəwain* vir natohan pipihabəlan aGot bəgəmai.”

¹⁹Nəboŋ tolav nabəta, tosipa həni, eḃuri, beti ilavi mai galito, ike, “Egai nibegw notoviol həni mōs gamito. Gol timaiegai hən mətḃinau gat tin hən ginau.”

²⁰Len naḃide toḃitoḃ, nəboŋ lotohan tonon ilav nabīliwai ike, “Egai nabīliwai hən na-kel-gati-an veveu aGot tota gati len nəda hagw, nəda hagw ḃisel mōs gamito len nəmatan sagw. ²¹Be atenan ḃeriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail, navəlan atenan ipat len natev mai navəlagw.[†] ²²Husur aNatun Nəvanuan dereh tivan suḃnan aGot toriŋ gati tia,[‡] avil atenan ḃeriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi san gail, dereh nəmauran san tisa vəsa batbat.”[‡] ²³Beti lotuḃat usus gabag hən galito ke, ase len galit tigol natenan.

Ase etibau səhor galito

²⁴Lotuḃat vītḃituh len galit gabag husur galit ta be etibau səhor galito. ²⁵Ŋa aYesu ikel mai galit ke, “Len navile a pan, nakiŋ hən nametḃos gail, lupatpat galit məhat len nədaŋan salito; ale nametḃos gail lokis alat lotoil a mō hən galito hən ‘Na-vi-tarhəte-an salito.’ ²⁶Be gamit samtimaie-nan. Ideh len gamito totibau masuḃ, gai timasgəm suḃnan ahai a tahw. Ale ideh len gamito toil a mō, timasgəm suḃnan nəvanuan toum kəmas sinəvanuan tile. ²⁷Husur ase etibau am, atenan tohan len natev, o atenan toum hən ḃilav nəhanian maii? Len nabunusian silat navile a pan evi atenan tohan len natev. Avil len gamito, evi ginau boh notoum kəmas samito. ²⁸Gamit boh mətutah mai ginau akis, naut kəmas naḃisal sagw todaŋ nəboŋ nəvanuan gail lotomətahun ginau. ²⁹Suḃnan aTəmagw tolav na-il-a-mō-an len natohan pipihabəlan mai ginau, imaienan, gagai nulavi mai gamito. ³⁰Dereh mitihan, mətəmun len natev sagw len natohan pipihabəlagw ale mətəbətah len nabiltihai bətbətah gail hən mətḃepəpehun navoian dan nəsaan len nahəmar lotovi 12 seIsraël.

Ahai susur gail, nəmauran dereh tidaŋ len galito

(*Mat 26.31-35; Mak 14.27-31; Jon 13.36-38*)

³¹“Simon, Simon, geris, aSetan eus aGot hən ḃisaḃ gamito ke mətumabe, hum nauluḃnan hən nəhol todardar hən nəhad mōs namisurhuwit ḃiteh tur lan, be nəsogsog ḃisi han ḃesuh. ³²Avil nusor tuḃ mōs gaiug tia hən ke, nadəlomian saḃ asike iteh. Ale nəboŋ gəḃipair təlmam, gigol galit lotovi ahai susur gail am ke lidaŋ am.” ³³Be aPita ikel maii ke,

* 22.18 Len naut egai, natosian ike naḃit nəhau (tovi naḃit nakrep), be namilen nəwain.

† 22.21 Psa 41.9 ‡ 22.22 Psa 22.2-19; Isa 53; Uman 2.22-24 † 22.22 Uman 1.18

“Nasuḅ, noutaut hən nəḅitah mai gaiug van hən naim bəbaŋis mai nəmatan!” ³⁴Ris aYesu tosor vari ke, “Nukel mai gaiug, Pita, natoulumān asike ekəkəraiko daməŋai vəbar gəḅikel vəha-tor həni ke gəsələboi ginau.”

³⁵Beti aYesu ikel mai galit ke, “Nəboŋ notosəvat gamito, nəpaus, nəhad mai naributbut toḅuer, mətoḃidol hən natideh a?” Ale lusor vari ke, “Ao.” ³⁶Ikel mai galit ke, “Be gagai, atenan ḅikad nəpaus timaspati mai tipat nəhad səsəŋon am. Ale asike ḅikad naḅu nəḅalan, timasḅur hən nahurabat naut susus san hən ḅēvur ḅesua. ³⁷Husur nukel mai gamit ke, natosian egai siGot timassarpoh len ginau ke, ‘Len nənauan salit lorinji hum alat lotosa.’” Ale nəsa lototosi husur ginau egəm bar nəsarpoan han ta bogai.” ³⁸Ŋa lukel maii ke, “Geris, Nasuḅ, naḅu nəḅalan toru!” Be gai ike, “Tinoŋ!”

Len Naḅehuh Oliv

(*Mat 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹Beti aYesu evivile, ale iyar vi lan Naḅehuh Oliv hum naḅide san. Ahai susur san gail lohusuri. ⁴⁰Nəboŋ tobar naut enan, ikel mai galit ke, “Mitorisor tuḅ hən asike məḅḅiteh len nəsaan totaltal ke mətehusuri.” ⁴¹Ivan dan galito vəbar naut avan ideh ḅələboi ḅetuḅ hən nəvat lan, etəŋedur, ale isor tuḅ. ⁴²Ike, “Ita, ḅevi naləŋonian saḃ, lav kuv naḅiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau. Avil nəsa gotoləŋoni tevisi, savi nəsa notoləŋoni.” ⁴³Ale aŋel sua hən nəmav evisi həni ale igole idaŋ.^x ⁴⁴Len nənauan san mai nəlon totuhatur masuḅ, isor tuḅ habat van van napilal san etuḅ hun nəda toturtur len tan.

⁴⁵Nəboŋ tole məhat dan na-sor-tuḅ-an, etəlmam van hən ahai susur gail ale isaḅi ke lotopat, nibelit eməhav husur nalolosaan. ⁴⁶Ŋa ikel mai galit ke, “Imabe mətupat? Mitile məhat, sor tuḅ hən asike məḅḅiteh len nəsaan totaltal ke mətehusuri!”

Lutah gat aYesu

(*Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Jon 18.3-11*)

⁴⁷Nəboŋ tosorsor sal, naluḅoh sua egəmai. Ale aJutas tosua len tosəŋavur pisan toru, gai eil a ḃo. Egəm ben aYesu hən ḅesuḃ nətarhon, ⁴⁸avil aYesu eusi ke, “Jutas, gumabe? Gaiug gosuḃ nətarhogw hən gəḅeriŋ ginau, aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi sagw gail a?”

⁴⁹Nəboŋ alat lotohusur aYesu lotoris nəsa ḅevisi, luke, “Nasuḅ, namtiḅal mai galito hən naḅu nəḅalan a?” ⁵⁰Beti galit sua itai naslev seḅiltihai tutumav, ta kotov nədariŋan nəmatu. ⁵¹Avil aYesu ike, “Mitinoŋ, samtimagenan!” Ale ibar nədariŋan, gole imaur. ⁵²Beti aYesu ikel mai aḅiltihai tutumav gail, alat lotokətka kəkol hən naim siGot mai alat lotoil a ḃo hən naJu gail ke, “Imabe

^w 22.37 Isa 53.12 ^x 22.43 Natosian galevis ta sutuai ləsəkad naves 43-44 egai.

mətoḡəm, lav nābū nəbālan mai nəbatw gail ḡəmai hən mətḡbitah gat ginau hum notovi vanuan nəbālan toke tībāl mai alat lotoil a m̄o? ⁵³Len nəmaribon p̄isi nutoh mai gamit len naholəvat todar vis naim siGot be mətsəbar ginau. Avil gagai evi namityal samito mai namityal hən nədaḡan hən nəmargobut.”

APita ike saləboi aYesu

(Mat 26.57-58, 69-75; Mak 14.53-54, 66-72; Jon 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Beti lutah gat aYesu, losəhari van vi lohoim seḡiltihai tutumav. APita ehusur galit van, be səyar pəpədaḡ. ⁵⁵Nəboḡ lototuḡ nəhab rivuh len naholəvat todar vis naim ale lototitileh ḡonḡon, aPita ebətah, tah mai galito. ⁵⁶Beti naslev təbarehreh erisi nəboḡ tobətah ale nəsalsalumean hən nəhab toḡiasi. Ale ekəta mətaltal van həni, ike, “Ategai am itah mai atenan!” ⁵⁷Avil aPita isor tasi ke, “Litegai, ginau notətan hən gai!” ⁵⁸Beti sədareh ḡai togon torisi, ike, “Gaiug am, govi galit sua!” Avil aPita ike, “Aoa Tegai, savi ginau!” ⁵⁹Ale husur nəhaua tosua tovan, sual am isor səḡi, ike, “Ategai boh itah maii, bathut gai am evi auleKalili.” ⁶⁰Avil aPita ike, “Tegai, notətan hən nəsa gotokele.” Vəha-sua ḡai, nəboḡ tosor sal, natoulumān ekəkəraiko. ⁶¹Nasuḡ ipair, ekəta inor van hən aPita, ale aPita inau təlmam hən nasoruan siNasuḡ nəboḡ tokel maii ke, “A tahw hən natoulumān ḡekəkəraiko daməḡai, gaiug dereh gikel vəha-tor həni ke ḡəsaləboi ginau.” ⁶²Ale aPita evivile, itaḡ lolosa masuḡ.

NəSanhitrin lukot hən aYesu

(Mat 26.59-68; Mak 14.55-65; Jon 18.19-24)

⁶³Alat lotokətkəta kəkol hən aYesu lotuḡat sor vilesi van, luḡasi, ḡasi, ḡasi van, ⁶⁴lubaḡis gat namətan ale loususi ke, “Sss Hai kelkel ur, ase toḡas gaiug?” ⁶⁵Ale lukel natit isoḡur am, losəvari vəsa tibatbat.

⁶⁶Nəboḡ naut tolan nəSanhitrin luḡonḡon. Alat lotoil a m̄o hən nəvanuan gail, aḡiltihai tutumav gail mai ahai p̄usan gail hən nalo lobətah len nəbonḡonan enan. Ale losəhar aYesu van hən galito. ⁶⁷Luke, “Gəḡevi aKristo, aGot totabtubuh lan, kel mai ginamito.” Avil ikel mai galit ke, “Nəḡekəmaienan mai gamito, asike mətodəlom ginau, ⁶⁸ale nəḡeus gamito, asike mətusor var ginau. ⁶⁹Be gagai van aNatun Nəvanuan dereh təbətah len nəmatu siGot hən ḡikad nədaḡan.” ⁷⁰Galit p̄isi lousi ke, “Gaiug māu, aNatun aGot a?” Ale isor var galit ke, “Gamit mətuke ginau boh.” ⁷¹Beti luke, “Datsaləḡon avan ideh am hən ḡikel ur nəsaan ategai tokele. Husur gidat səḡodato datosəsəloḡ həni len nabuḡon gabag!”

AYesu len nakotan sePilate

(Mat 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Jon 18.28-38)

23 ¹Beti, naluḡoh kavkav hən nəSanhitrin lule məhat, səhari van hən aPilate. ²Lotuḡat sor tas aYesu, il hirhir lan ke, “Namtusəḡ

ḡ 22.69 Psa 110.1

ategai ke tosəhar suluṽ nəvanuan sinamit gail len naṽisal tosa. Ikai tas na-ṽur-nətak-an van hən aSisa, mai gai ike tovi aKris̄to, aGot totabtabuh lan tovi a kiṽ sua.”³ Iṽa aPilate eus aYesu ke, “Gaiug govi kiṽ seJu gail a?” Ale isor vari ke, “Gaiug boh gukele.”⁴ Beti aPilate ikel mai abiltihai tutumav gail mai naluṽoh gail ke, “Nusaḅi ke ategai səkad nəsaban.”⁵ Avil lutaltal ke, “Gai ipair hən nənanuan sinəvanuan gail hən naṽusanan san len naut ṽisi a Jutea, gol loluṽoh ḅal taṽtaṽor. Etub̄at a Kalili vəbar naut egai!”

AYesu len nəhon aHerot

⁶Nəboṽ aPilate tosəsəloṽ həni, eusi ke gai ḅevi auleKalili. ⁷Ale nəboṽ tosəsəloṽ ləboii ke aYesu totoh pipihabəlan aHerot Antipas, esəvati van hən aHerot, gai am totoh len naut a Jerusalem len nəboṽ enan. ⁸Nəboṽ aHerot toris aYesu ehəhaṽur masuṽ, husur sutuai eləṽoni tia ke terisi, bathut esəsəloṽ hən naholan tohusuri, ale ike teris aYesu ḅigol namerikel ideh. ⁹Iṽa aHerot eusus nausian tosobur be aYesu sator vari. ¹⁰Ale abiltihai tutumav gail mai ahai ṽusan gail hən nalo, lusor idaṽ, lusor lol paṽpaṽ ke aYesu tosa. ¹¹Beti aHerot mai nasoltia san gail loṽit nəholit van həni hum gai tovi ut kəmas, lusor vilesi. Lukol nahurabat bilbil lan ale losəvati təlmam van hən aPilate. ¹²Len nəboṽ enan ṽai aHerot mai aPilate gəlar gabag arogəṽ vi bubur beti. Husur sutuai arovi enemi səlar gabag.

AYesu len nəhon naluṽoh

(Mat 27.15-26; Mak 15.6-15; Jon 18.39–19.16)

¹³Nəboṽ aPilate tokis abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a ṽo mai nəvanuan gail tonəṽ, ¹⁴ikel mai galit ke, “Mətosəhar ategai gəṽ hən ginau hum ke avan sua tosəhar suluṽ nəvanuan gail len naṽisal tosa. Nəboṽ notoususi len nəhomito, nəsəsəḅ nəsaan ideh len ategai məttosor tasi, kel ke tosa. ¹⁵AHerot am səsəḅ nəsaan ideh lan, husur aHerot esəvat təlmam həni gəṽ hən gidato. Ale imasil ke, ategai sagol natideh tonor hən ḅimat sile. ¹⁶⁻¹⁷Imaienan, dereh nigol lebilas masuṽ həni ale teləboi ḅivan.”^z ¹⁸Avil galit luḅon, kai habat ke, “Səhar ategai vi tut, aParappas tevivile ṽos ginamito!” ¹⁹(Alat a Rom lutah gat a Parappas tia, bar həni len naim bəbaṽis sil togol nəvanuan lotoluṽoh, ḅal taṽtaṽor len nabiltivile hən ləbemədas nəgavmen, mai igol avan sua imat.) ²⁰APilate isor van hən galit tətas am bathut ike teriṽ aYesu tivan. ²¹Avil lukai habat van ke, “Timat! Timat len nəhai balbal!” ²²Len na-vəha-tor-an aPilate isor van hən galit ke, “Imabe? Igol nəsa tosa? Nəsəsəḅ kas nəsaan ideh lan tonor

^z 23.16-17 Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves ¹⁷ *Len nəhanan enan APilate timas-riṽ nəvanuan sua tobaṽis gati a ṽo tevivile.*

hən bimat sile. Imaienan dereh nigol ke lebilas masuṽ həni ale neri-
 ŋi tivan.”²³ Avil lukai susumar husur aYesu ke timat len nəhai balbal,
 ale ludaŋ b̄ur aPilate.²⁴ ŋa aPilate eriŋi ke tigol nəsa lotoləŋoni.²⁵ Ale
 atenan lotousi, aParappas totoh len naim bəbən̄jis sil togol nəb̄alan hən
 b̄emədas nəgavmen mai togol nəmatan, eriŋi evivile. Avil eriŋ aYesu len
 navəlalito hən ləb̄igol nəsa lotoləŋoni həni.

Luṽos gat aYesu len nəhai balbal

(*Mat 27.32-44; Mak 15.21-32; Jon 19.17-27*)

²⁶Nəboŋ nasoltia gail lotosəhari van, lutah gat aSimon, auleSairin sua
 toyar marireu gəm vi lan naut a Jerusalem ale loriŋ nəhai balbal lan
 hən b̄ipati husur aYesu.²⁷ Ale nəvanuan isob̄ur masuṽ lohusuri. Galevis
 lotovi alatpəhaṽut lois, luṽosṽos nibelito, lutaŋisi.²⁸ Be aYesu ipair van
 hən galit ke, “ToḃtaJerusalem gail, samtitaŋis ginau be mititaŋis gamit
 gabag mai anatumit gail.²⁹ Husur len nəboŋ b̄egəmai nəvanuan gail
 dereh like, ‘AGot igol navoian van hən alatpəhaṽut lotobutoh, nəhad hən
 natətai gail ləsəpasus, mai nasus gail ləsavəhasus!’³⁰ Beti ‘dereh lisor mai
 nab̄iltiṽehuh gail ke, “Rus vi p̄an bar ginamito!” Lisor mai natuhṽehuh
 gail ke, “Kabut gol ginamito!”^a ³¹Husur ke nəvanuan gail ləb̄igol natga-
 lenan nəboŋ nəhai tomaur sal, nəsa b̄evisi nəboŋ nəhai b̄iŋod?”^b

³²Ikad nauluṽman eru, artob̄ur kotov nalo silat aRom, ale losəhar gəla-
 ru van hən ləb̄igol ar̄bimat mai aYesu.³³ ŋa nəboŋ lotobar naut lotokisi
 hən Nabəlashukadhutəmat, loriŋi itahətah len nəhai balbal ei, gai mai
 nauluṽman eru artosa, esua len nəmatu san, togon len nəmair.³⁴ AYesu
 ike, “Ita, gerub̄at nəsaan egai dan galito, husur ləsələboi nəsa lotogo-
 le.”^c Beti lubar hən nəvat hən ləb̄isaḃi ke as tikad nahurabat san gail.^d

³⁵Nəvanuan gail loil, lokəta bunusi. Ale nəvanuan totibau salit gail lob̄it
 nabuŋolit van hən aYesu, lusor vilesi. Luke, “Gai ilav kuv nəvanuan
 tile gail; b̄evi aKristo siGot, aGot totabtabuh lan, tilav kuv gai gabag!”

³⁶Nasoltia gail am lusor vilesi, logəm pəpadaŋ, lav navinika^e van həni.^f

³⁷Luke, “Gəbevi kiŋ seJu gail, lav kuv gaiug səboṽ!”³⁸ Ale ikad natosian
 sua a məhat həni toke, “AKiŋ seJu gail bogai.”

³⁹Gəlar sua, tovi uluṽman tosa totahətah ei, isor mədasi ke, “Gaiug
 gəsavi aKristo aGot totabtabuh lan a? Mjəə! Təmagenan, gilav kuv gaiug
 gabag, ale lav kuv ginamər am!”⁴⁰ Be togon isor lan ke, “Gəsamətahw len
 aGot a? Ivoi ke gemətahw husur nəpanismen saṽ eṽitoṽ hən esan.⁴¹ Ale
 gidaru darupanis inor husur darukad nəpanismen tonor hən nəsa darto-

^a 23.30 Hos 10.8 ^b 23.31 Namilen ke ləb̄igol natgalenan hən aYesu, dereh ligol isa vəsa
 səhori hən galit tile. ^c 23.34 Natosian galevis ta sutuai ləsəkad nasoruan egai: aYesu
 ike, “Ita, rub̄at nəsaan egai dan galito husur ləsələboi nəsa lotogole.” ^d 23.34 Psa 22.18
^e 23.36 Navinika evi nəwain tomatu van vakon. ^f 23.36 Psa 69.21

gole, be ategai, gai sagol natideh tosa.” ⁴²Ale ike, “Yesu, nau gat ginau nəboŋ gəbēgəm vi kiŋ.” ⁴³AYesu isor vari ke, “Nukel nakitinan mai gaiug ke, daməŋai dereh gitoh mai ginau len naut nahəhaṽuran tovi Paratais.”

Nəmatan siYesu

(*Mat 27.45-56; Mak 15.33-41; Jon 19.28-30*)

⁴⁴Pəpadaŋ hən natubliəl nəmargobut ikabut gol p̄is naut kavkav vəbar namityal totor ut mədau, ⁴⁵husur nəyal satun am. Ale naḽiltikaliko topərehun naim siGot emətar len nahudhut eru.^s ⁴⁶Beti aYesu ikai habat ke, “Ita, gagai noriŋ nanunugw len navəlaṁ.” Nəboŋ tokəmaienan tonon, eməsol, imat.^h

⁴⁷Nəboŋ nasenturion toris nəsa tovisi, isor sal suh aGot, ike, “Kitin ategai evi nəvanuan tonor bogai!” ⁴⁸Naluṽoh luḽon hən ləbəkəta ris nəsa tovisi. Nəboŋ lotorisi, len natəlmaman salito lulolosa, len nalolosaan salito lotuh nəmabulito. ⁴⁹Ale galit p̄isi lotoləboi bun aYesu, loil a tut mai alatpəhaṽut lotohusuri a Kalili, loris p̄is natgalenan.ⁱ

Nətavunan siYesu

(*Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Jon 19.38-42*)

⁵⁰Ikad naluṁan sua, nahəsan aJosef tovi Sanhitrin sua, tovoi mai tonor. ⁵¹(Gai sədaṁ mai nəSanhitrin, len nəsa lotoutaut həni mai lotogole.) Evi uleArimatea, navile sua len naut a Jutea, totoh vir natohan pipihabəlan aGot. ⁵²Ivan hən aPilate ale eus niben aYesu. ⁵³Beti ipat kuvi vi pan, ruŋ gole len nəkaliko tovi linen ale riŋi len nəburhuvat nəmatan lotota p̄upuli tia. Ləsətavun avan ideh len nəbur enan sal. ⁵⁴Ale evi Nəboŋ Nautautan, nəSappat pəpadaŋ betubət.^j ⁵⁵Alatpəhaṽut, lototah mai aYesu a Kalili, lohukur aJosef ale loris nəburhuvat nəmatan mai naṽide toriŋ niben topələh lan. ⁵⁶Beti luvahim, loutaut hən natit tokad nəbon tosusau mai nəhai pəhas gail ṁos niben.

Ale len nəSappat luŋavŋav husur nalo siMoses.^k

Na-le-məhat-an dan nəmatan

(*Mat 28.1-10; Mak 16.1-8; Jon 20.1-10*)

24 ¹Len nəmariboŋ metəkav hən nawik,^l dudulan soṁilan, alatpəhaṽut lovi lan nəburhuvat nəmatan, lutariv natit tosusau lotoutaut hən gail tia. ²Lusaḽ nəvat nabopita torib tia dan nəbur nəmatan ³avil nəboŋ lotobis, ləsəsəḽ niben Nasuḽ aYesu. ⁴Nəboŋ lotonau

^s 23.45 Exo 26.31-33 ^h 23.46 Psa 31.5 ⁱ 23.49 Psa 38.11 ^j 23.54 Evi naut mədau, pəpadaŋ hən namityal ḽimasur. ^k 23.56 Exo 20.10; Deu 5.14 ^l 24.1 NəSappat seJu gail etubət len naFraitə nəboŋ namityal tomasur, ale inon len nəSaretə nəboŋ namityal tomasur. Gol ke nəmariboŋ metəkav hən nawik evi Sade.

tətan hən natenan sal, be losəhoʋut len nauluṃan toru artoil ben gali-to, artosun nahurabat tokabkabil. ⁵Ninelit epil vəsa, ale lotəjedur kəta vi pan be gəlaru arukel mai galit ke, “Mətudoŋ mab hən avan tomaur len naut silat lotomat? ⁶Atenan satoh gegai, avil aGot igol ile məhat tia! Mitinau təlmam hən nəboŋ totoh len naut a Kalili sal, ⁷tokel mai gamit ke, ‘Nəvanuan gail limasriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan nəsaan gail, ale gai timastahətah len nəhai balbal, ale len nəmariboŋ totor timasle məhat tətas.’”^m ⁸Beti lunau təlmam hən nasoruan san, ⁹ale nəboŋ lototəlmam dan nəburhuvat nəmatan, lukel p̄is natgalenan mai Tosəŋavur Pisan Tosua mai ahai susur tile gail am. ¹⁰Alatrəhaʋut galenan lotokəmaienan mai ahai pispisul gail: lovi aMeri ta Maktala, aJoanna, aMeri anan aJemes mai alat lototah mai galito. ¹¹Avil ahai pispisul gail ləsədəlom nasoruan enan husur lunau ke səkad namilen. ¹²Be aPita ile məhat, igam vi lan nəburhuvat nəmatan. Nəboŋ toβetβet hən βəkəta vi lan βurhuvat, eris nəkaliko nalinen gail ŋai, ale ivahim, ipaŋ len nəsa tovisi.

Nəp̄isal vi Emmaus

(Mak 16.12-13)

¹³Len nəmariboŋ enan ŋai ikad galit eru artovi lan navile lotokisi hən Emmaus, nakilomita han tovi 11 a tut dan naut a Jerusalem.ⁿ ¹⁴Gəlaru arusoror mai gəlar gabag husur natit p̄isi tovisi tia. ¹⁵Nəboŋ artosoror mai artohol husur natgalenan, aYesu ṃau egəm, itah mai gəlaru len nəyaran səlaru. ¹⁶Be aGot igol arsakəta ləboii. ¹⁷Ale eus gəlar ke, “Len nasoruan saməru nəboŋ məttoyar van, məruhol husur nəsa?” Ale aroil ei, len nalolosaan arusar batut. ¹⁸Beti gəlar sua, nahəsən aKleopas isor vari ke, “Len nametβos p̄isi a Jerusalem, gaiug səboṃ gəsaləboii nəsa tovisi ei len nəboŋ galeg a?” ¹⁹Eus gəlar ke, “Nəsa gail?” Arusor vari ke, “Natgalenan husur aYesu ta Nasaret, auluṃan sua tovi hai kelkel ur todaŋ len nagolean mai nasoruan len nəhon aGot mai nəvanuan gail p̄isi. ²⁰Beti aβiltihai tutumav gail mai alat lotoil a ṃo sidato, loriŋi len navəlan alat a Rom hən ləberij nəmatan lan, ale lugol itahətah len nəhai balbal. ²¹Avil a ṃo namtuvatvat viri ke, tovi atenan βilav kuv a Israel dan alat lototəgau gat gidato. Be savi natenan ŋai, daməŋai evi nəmariboŋ totor togam gol natgalenan tovisi tia. ²²Ale sual am, alatrəhaʋut sinamit galevis lugol namtosəhoʋut. Daməŋ dudulan soṃilan lovi lan nəbur nəmatan ²³ale nəboŋ ləsəsab̄ niben, lotəlmam, luke lotoris na-kəta-risi-an sual ei ke, aŋel artoke aYesu tomaur tia. ²⁴Beti galit galevis lototah mai gina-

^m 24.7 Luk 9.22; 17.25; 18.31-33 ⁿ 24.13 Nasoruan ta Kris ike naut a Emmaus nəstatia han tovi 60 a tut dan naut a Jerusalem, nəstatia evi nabəlavən tokad 187 mita lan. Namilen ke naut a Emmaus ipat nakilomita tovi 11 a tut dan naut a Jerusalem.

mito, lovi lan nabur nēmatan ale lusabi hum alatpēhañvut lotokele, avil gai, lēsarisi.” ²⁵AYesu ikel mai gēlar ke, “Nēkadumir iñonñon. Idañ hēn mērbēdēlom pīs nēsa ahai kelkel ur gail lotokele. ²⁶Evi nalēñonian siGot ke aKristo imaslēñon isa vēsa mōs natgalenan, beti bīs len nēyalalan san.” ²⁷Beti tuñbat len aMoses mai ahai kelkel ur gail pīs, isor vahvah mai gēlaru, kel natit pīs husur gai gabag topat len natosian siGot kavkav.

²⁸Nēboñ lotoyar gēm pēpadāñ hēn navile artovan hēni, aYesu iyar suñan bivan am. ²⁹Be arutaltal hēni ke, “Gitoh mai ginamēru husur naut igomgom mai namityal imasur tia.” Ale ēbīs lohoim hēn bītoh mai gēlaru.

³⁰Nēboñ topat hēn nētarhēgarin hēn bīhan mai gēlaru len natev, ilav nabēta, esipa hēni, ēburi ale ilavi mai gēlaru. ³¹Vēha-sua ñai namēta-lar esēñav, aroris lēboii. Beti iyav dan gēlaru. ³²Arousus gēlar gabag ke, “Imabe nēlodar imavuhos nēboñ tosor mai gidaru metpīsal, tosor vahvah hēn natosian siGot mai gidaru?” ³³Ŋa len namityal enan ñai arule mēhat, arotēlmam vi Jerusalem. Arusab Tosēñavur Pisan Tosua lotobōñbōñ mai alat lototah mai galito, ³⁴lotoke tokitin ke Nasub tole mēhat mai tovisi hēn aSimon. ³⁵Beti gēlaru arukel ur nēsa tovisi metpīsal mai na-ris-lēboii-an sēlaru nēboñ aYesu tobur nabēta.

AYesu evisi hēn ahai susur gail

(Mat 28.16-20; Mak 16.14-18; Jon 20.19-23; Uman 1.6-8)

³⁶Nēboñ artohol husur natgalenan sal, aYesu evisi, eil rivuh len gali-to ale ikel mai galit ke, “Nēlomit tikad natēmāt.” ³⁷Be losēhoñvut, ninelit epil, lunau ke lotoris nanunun. ³⁸Beti ikel mai galit ke, “Mētomētahw hēn nēsa? Imabe nēlomit euri ke notomaur tētas? ³⁹Mēteris navēlagw mai nariegw gēlaru; ginau bogai! Bar ginau hēn mētbēlēboi ginau, husur nanunun ideh sēkad nabēlasehw mai navisoh suñan ginau notokade.”

⁴⁰Nēboñ tokēmaienan tononñ eñusan galit hēn navēlan mai narien gēlaru. ⁴¹Len nakemkeman mai nēmañmañan salito nēlolit euri sal ale ike, “Mētukad nēhanian ideh geg a?” ⁴²Ŋa lulav nahudhuieh lotolēñasi maii, ⁴³ale ilavi, ihani len nēholito.

Nasoruan namēkot siYesu husur nauman

⁴⁴Beti ikel mai galit ke, “Egai nēsa notokele mai gamit tia nēboñ noto-toh mai gamit sal ke, natit pīs lototosi husur ginau len nalo siMoses mai ahai kelkel ur gail mai nēbe gail limassarpoh.” ⁴⁵Beti esēñav hēn nēnauan salit hēn lēbēlēboi natosian siGot. ⁴⁶Ikel mai galit ke, “Natosian ekēmaiegai ke: AKristo, aGot totabtabuh lan, timaslēñon tisa vēsa ale le mēhat dan nēmatan len nēmaribonñ titor.” ⁴⁷Ale len nahēsan dereh nēvanuan gail likel ur nēpairan dan nēsaan mōs narubātian dan nēsaan van

° 24.46 Isa 53; Hos 6.2

hən naluṽoh hən nametḃos gail ḃisi, tuḃat a Jerusalem. ⁴⁸Gamit mətoris natgalenan, mitia kel ur nəsa məttorisi mai nəvanuan gail. ⁴⁹Məteris, nosəvat nəsa aTəmagw tokel gati van hən gamito, be gamit mititoh len nabiltivile vir aGot ḃikol nədaŋan hən nəyalyalan len gamito hum nahurabat.”^p

AYesu evi məhat

(Mak 16.19-20; Uman 1.9-11)

⁵⁰Beti esəhar galit vəbar naut a Petani, ale isah hən navəlan vi məhat, eus aGot hən ḃigol navoian van hən galito. ⁵¹Nəboŋ tosoror sal eriŋ galito ale aGot ilavi vi məhat vi lan nəmav. ⁵²Ŋa lulotu həni beti lotəlmam vi Jerusalem, lukemkem masuṽ. ⁵³Ale lutoh tin len naholəvat todar vis naim siGot, lusor sal suh tabtab hən aGot.